

הישיבה המאה וארבעים ושש של הכנסת השביעית

יום שלישי, כ"ט טבת תשל"א (26 ינואר 1971)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לדיון מוקדם – חוק לתיקון דיני העונשין (ביטול האיסור על הפלות), תשל"א-1970 – הצעת חברי הכנסת א. אבנרי. הצעת חוק זו באה במקום סעיף 2 שבהצעת חוק של חברי הכנסת א. אבנרי, שהונחה על שולחן הכנסת ביום ג' בכסלו תשל"א (1 בדצמבר 1970).
כן הונחו – 1. מסקנות הוועדה המשותפת של ועדת הכספים ועדת החינוך והתרבות בעניין הקיצוץ בשעות הלימודים בבית הספר היסודי ובחטיבות הביניים.
2. החלטת ועדת הכנסת בדבר שכר היסוד של חברי הכנסת, בהתאם לסעיף 2 לחוק שכר חברי הכנסת, תש"ט-1949.

הז"ר ב. צ. קשת:

אני פותח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת ח. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – 1. חוק המזונות (הבטחת תשלום), תשל"א-1971. 2. חוק שיפוט בתי-דין יהודים קראים (גישואין וגירושין), תשל"א-1971.

ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

הז"ר ב. צ. קשת:

ההודעה על החלטת ועדת הכנסת שפורסמה בלוקט הפרסומים תש"ך, עמ' 1019, נתון לפי זה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אפשר לשאול שאלה בעניין זה? הגשנו הצעה דחופה לסדר-היום בעניין זה. כרגע זה הפך להיות כעין החלטת הכנסת. מתי תהיה לנו אפשרות לערער על זה?

הז"ר ב. צ. קשת:

על החלטה זו אין ערעור. חברי הכנסת הורביץ, תוכל להגיש הצעה רגילה לסדר-היום.

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת, חברי הכנסת ישראל ישעיהו.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הריני מתכבד להודיע כי ועדת הכנסת, בישיבתה מיום כ"ט בטבת תשל"א, 26 בינואר 1971, קיבלה את ההחלטה הבאה: "בהתאם לסעיף 2 לחוק שכר חברי הכנסת, תש"ט-1949, מחליטה ועדת הכנסת כי שכר היסוד של חברי הכנסת יהיה 70% משכר היסוד של שר". תחילתה של החלטה זו היא ביום ד' בטבת תשל"א (1 בינואר 1971).

ג. שאלות ותשובות

הז"ר ב. צ. קשת:

אנחנו עוברים לסעיף ראשון בסדר-היום – שאלות ותשובות.

1. מסירת מידע לכתבי-חוץ על המעורבות הרוסית במצרים

חברי הכנסת ש. תמיד שאל את שר הבטחון ביום י"ט בתמוז תשל" (23 ביולי 1970):

א. גמסר לי עלי-די כתבי-חוץ כי בקרבם, וביחוד בקרב כתבי חברות הטלוויזיה העולמיות – ורשתות הטלוויזיה האמריקאיות הגדולות ו-C.B.S. – קיימת התמרמרות על העדפה שניתנה לרשת הטלוויזיה האמריקנית הגדולה N.B.C., בכך שהיא קיבלה בלעדיות בשידור והקרנה של: 1. ראיון עם ראש הממשלה בדבר המעורבות הסובייטית; 2. סיקור של נאום הרמטכ"ל, רב-אלוף חיים בר-לב, באותו נושא; 3. השתתפות בטיסה קרבית בחזית התעלה באותו שבוע.

ב. כמו כן זכה ה-N.B.C. להיות השידור הראשון להקרנת צילום של המכ"ם הסובייטי שנתפס על-ידי צה"ל באזור התעלה, וליתר העתונאים גמסר כי יוכל לקבל העתקים וכו' באמצעות שירות ה-N.B.C.

ג. עם כל החשיבות לשידור והקרנה באמצעות ה-N.B.C., משוכנעים כתבים זרים, בהם המגלים הבנה לעמדה הישראלית, ששני הנושאים הראשונים, בעלי חשיבות בין-לאומית ממדרגה ראשונה, היו זוכים בסיקור נרחב פי כמה אילו היו באים לידי ביטוי ישיר וסימולטני אל מאות מיליוני הצופים והמאזינים בעולם באמצעות כל רשתות הטלוויזיה, השידור, הצילום והעתונות.

ד. עוד טוענים כתבי-חוץ, כי פרט למסיבת העתונאים שקויימה על-ידי הרמטכ"ל, לא קויימה אתם כל שיחת רקע על-ידי השויות הממשלה בנוגע להגברת ההשתתפות הסובייטית בפעילות הצבאית המצרית.

בנוסף להתמרמרותם מדגישים כתבי-חוץ, כי התו-צאה היא סיקור לקוי מישראל על הנושא החיוני ביותר לישראל וממילא – הבנה והערכה בלתי-מספקת לנושא בחוץ-לארץ, וזאת למרות כל הלקחים של שלוש השנים האחרונות בענייני הסברה. לאור חשיבות הנושא אבקש לדעת:

1. מדוע לא גמסר לכתבי-חוץ חומר רקע שוטף ונרחב על ההשתתפות הצבאית הסובייטית בפעילות הצבאית במצרים?

מבצעית: או הפגזות ופעולות של האויב בשנת 1970, בכל החזיתות?

5. מהו מספר החיילים שנפצעו או נהרגו כתוצאה מתאונות אחרות בעת מלוי תפקידם בצה"ל?

6. מה סכום הנזקים הכללי שנגרם לצה"ל בשנת 1970 כתוצאה מתאונות דרכים ותאונות אחרות שקרו בשנה זו?

7. מה היתה ההוצאה הכספית הכוללת של צה"ל בתחום הפעילות המבצעית (להוציא פעולות רכש והוצאות על פעולות ביצורים וכדומה) בשנת 1970?

8. אילו פעולות נוקטים משרד הבטחון והמטה הכללי כדי לבלום את מספר התאונות הגדול ביחידות צה"ל השונות?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: 43.

לשאלה 2: 182.

לשאלה 3: 661.

לשאלה 4: 639.

לשאלה 8: קיים פיקוח מתמיד על הוראות בטיחות, הדגשת נושא הבטיחות בכל ההשתלמויות, חקירת התאונות במגמה לוודא אם הנוגעים בדבר פעלו בהתאם לפקודות והעמדת עבריינים לדין. בעניין תאונות דרכים לא אוכל להוסיף. לנאמר בתשובתי מיום 24 בדצמבר 1968 לשאלתה של חבר-הכנסת אליעזר שוסטק. רצוני רק לחזור ולהדגיש, כי המטה הכללי ער לבעיית התאונות ומקדיש לה טיפול ותשומת-לב מתמידים.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

האם יכול כבוד השר להודיע לבית על הישגים מיוחדים בתקופה האחרונה או תוצאות המניחות פחות או יותר את הדעת, עקב הפעולות נגד תאונות שמנה זה עתה?

שר-הבטחון מ. דיין:

בוודאי לא בעל-פה. אם חבר-הכנסת תמיר יגיש את השאלה בצורת שאלתה נוספת או במכתב אלי, אפנה אותה אל הרמטכ"ל, אקבל את החומר ואעביר את התשובה אליו.

4. מקרי רצח בעזה

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ה' בכסלו תשל"א (3 בדצמבר 1970):

במחצית השנה האחרונה גברו הרציחות של אזרחים ברצועת עזה.

שאלותי הן:

1. כמה אזרחים ערביים נרצחו במחצית השנה האחרונה בעזה?

2. כמה רוצחים נתפסו על-ידי כוחות הבטחון?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: 56.

לשאלה 2: בוודאות — 42.

2. מדוע לא ננקטים צעדים נאותים להבטחת שיתוף פעולה הדוק, מורה ומגיה את הדעת בין זרועות השלטון הנוגעות בדבר לבין כתיב-החוץ בכללם וכל אחד מהם בנפרד?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: המטה הכללי העמיד לחשות כתיב-חוץ חומר רקע שוטף ונרחב על המעורבות הרוסית.

לשאלה 2: דובר צה"ל מציג שירותים שווים לכל הכתבים. הוא נעתר גם לפניות יוזמות מעל ומעבר לשיירות הכלליים הניתנים לכלל הכתבים.

2. ריתוקו של איברהים ביאדסה למקום מגוריו

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ד' בחשוון תשל"א (3 בנובמבר 1970):

איברהים ביאדסה מבקש-אל-גרבייה נמנה עם מקבלי צווי הריתוק לכפרו בהתאם לתקנות המנדטוריות לשעת חידום ונאסרת עליו היציאה מאזור מגוריו ללא רשיון מהשלטונות.

בתחילת ספטמבר שנה זו ביקש מהשלטונות המוסמכים בתחנת המשטרה לקבל רשיון יציאה לנמל-התעופה לוד כדי ללוות את בנו היוצא ב-7 בספטמבר 1970 מן הארץ ללימודים. המשטרה הודיעה לו ששלטונות הבטחון לא אישרו הוצאת רשיון כפי שביקש, מסיבות בטחוניות.

הגני מבקש לדעת:

1. האם נסיעת איברהים ביאדסה לשדה-התעופה לוד כדי ללוות את בנו הנוסע לחוץ-לארץ היא בגדר "סיכון בטחוני המדינה"?

2. מדוע אין השלטונות מרשים לאיברהים ביאדסה, מזכיר סניף המפלגה הקומוניסטית הישראלית (רק"ח) בבקשה-אל-גרבייה, לצאת מאזור מגוריו לתל-אביב או לחיפה לצורך עבודתו במפלגה?

3. האם מוכן כבוד השר לעיין מחדש ברשימת מקבלי צווי הריתוק ולבטל אותם צוים, במקרה שאינם צורך בטחוני?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1 ו-2: השלטונות סבורים כי יציאתו של איברהים ביאדסה מכפרו עלולה להביא לפגיעה בבטחון ולכן נמנעת יציאתו.

לשאלה 3: נעשית באורח שוטף ושיטתי בחינה מחודשת על-פי תקנות ההגנה.

3. נתונים על תאונות בצה"ל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ו בחשוון תשל"א (25 בנובמבר 1970):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. מה מספר החיילים שנהרגו בשנת 1970 כתוצאה מתאונות דרכים בצה"ל או בעת נסיעתם ברכב צבאי?

2. מה מספר החיילים שנהרגו בשנת 1970 כתוצאה מפעילות מבצעית או מהפגזות אויב בכל החזיתות?

3. מה מספר החיילים שנפצעו ואושפזו בבתי-חולים כתוצאה מתאונות דרכים בשנת 1970?

4. מה מספר החיילים הפצועים כתוצאה מפעולות

5. אי-קליטת שידורי "גלי צה"ל" באזור אילת

חבר-הכנסת ג. פת שאל את שר הבטחון ביום י"ב בכסלו תשל"א (10 בדצמבר 1970):

בסיור ועדת הכלכלה באילת נתברר לחברי הוועדה, כי שידורי "גלי צה"ל" אינם נקלטים באזור אילת, אף-על-פי שרבים החיילים והתושבים באזור זה השואפים לשמוע שידורים אלו.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם ידוע לכבודו העניין הנ"ל?
2. האם יורה כבוד השר לגורמים המוסמכים שישתדלו למצוא הסדר אשר יבטיח קליטת שידורי "גלי צה"ל" באזור אילת?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-2: שידורי צה"ל אינם מגיעים לאזור אילת כי המשדר הנוכחי אינו בעל עוצמה מספיקה. הסדר העניין קשור ברכישת משדר בעל עוצמה חזקה. סדר העדיפויות התקציביות אינו מאפשר ביצוע הרכישה, לפחות בשלב זה.

6. מרטים על פעולות המחבלים ברצועת עזה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר הבטחון ביום י"ב בכסלו תשל"א (10 בדצמבר 1970):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. כמה מתושבי רצועת עזה נהרגו על-ידי מחבלים בשנים 1967, 1968 ו-1969?
2. כמה מהם היו נשים וילדים?
3. כמה מחבלים נעצרו מאז מלחמת ששת הימים?
4. כמה מחבלים נהרגו מאז מלחמת ששת הימים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: בשנת 1967 נפצעו על-ידי מחבלים 54 מתושבי חבל עזה; בשנת 1968 נהרגו 10, נפצעו 48; בשנת 1969 נהרגו 19, נפצעו 254; בשנת 1970 נהרגו 103, נפצעו 623; בסך-הכל נהרגו על-ידי מחבלים 132 איש מתושבי חבל עזה ונפצעו 979.

לשאלה 2: המספרים דלעיל כוללים הרוגים - 21 ילדים ו-33 נשים; פצועים - 216 ילדים ו-107 נשים.

לשאלה 3: נעצרו 2,884 מחבלים, מהם שוחררו בינתיים 1,300 איש.

לשאלה 4: מאז מלחמת ששת הימים נהרגו בהי-תקלויות לאורך הגבולות ובשטחים - וזה כולל גם פעולות מעבר לגבול, כגון פעולת כראמה - 1,828 מחבלים, מתוכם 192 בשטחים.

7. ידיעות על הצבת טילי קרקע-אוויר רוסיים בסוריה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בכסלו תשל"א (10 בדצמבר 1970):

לאחרונה נפוצו ידיעות על דבר הצבת טילי קרקע-אוויר סובייטיים בסוריה. "פינאנשל טיימס" מיום 7 בדצמבר 1970 מוסר שאנשי צבא סוריים מתאמים בהפעלת טילים במצרים.

אבקש לדעת:

מה אמת בידיעה הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

לפי הדיעות שבידינו אכן מוצבים בסוריה טילי קרקע-אוויר ס.א.2.

הי"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

האם כבוד השר מוכן להעריך את התופעה הזאת ולפרט את ממדיה?

שר-הבטחון מ. דיין:

בוודאי לא במסגרת תשובה לשאלתה.

8. הסיבה למעצרו המינהלי של נעים אל-אשהב

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום י"ט בכסלו תשל"א (17 בדצמבר 1970):

זה למעלה משנתיים (מיום 28 באוקטובר 1968) מוחזק נעים אל-אשהב, תושב ירושלים המזרחית ועסקן קומוניסטי, במעצר מינהלי לפי צו מטעם שלטונות הצבא בהתאם לתקנות ההגנה המנדטוריות לשעת חירום. כל שישה חודשים מחדשים את המעצר.

נעים אל-אשהב מוחזק בבית-הסוהר שאטה שעל-יד בית-שאן, בחדר מעצר מבודד מיתר העצורים, זה למעלה משנה, לאחר שהותקף על-ידי אסירים ברוגים. תנאי מעצרו מרופפים את בריאותו הרופפת בלאו הכי. לאחרונה מתחיל תהליך של החלשת הראייה שלו. בדיקה רפואית שנערכה על-ידי רופא עיניים מעפולה קבעה, שתהליך החלשת הראייה מחמיר נוכח תנאי מאסרו, שאין הוא יוצא לאוויר הצח ולאור השמש. לכן יש סכנה למאור עיניו של נעים אל-אשהב כתוצאה מהמשך מאסרו.

אי לזאת הנני מבקש לדעת:

1. מדוע מחדשים שלטונות הצבא את מעצרו המינהלי של נעים אל-אשהב?
2. האם מוכן כבוד השר לבדוק את שאלת חידוש מעצרו המינהלי של נעים אל-אשהב נוכח הידרדרות בריאותו והסכנה למאור עיניו, ולהורות על שחרורו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: נעים אל-אשהב מוחזק במעצר מינהלי לשם מניעת פעולות העשויים לפגוע בבטחון ובסדר הציבורי.

לשאלה 2: לא. האיש מוחזק בתנאי מעצר רגילים ואין יסוד לטענה שתנאי מעצרו מחמירים את מצב בריאותו.

9. ריתוקו של פאוזי אל-אסמר ללח

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ט בכסלו תשל"א (17 בדצמבר 1970):

נמסר לי כי ביום 5 בנובמבר 1970 השתחרר מד פאוזי אל-אסמר ממעצר מינהלי שנמשך 15 חודשים. עם שחרורו רותק ללח לתקופה של 12 חודשים, על-פי תקנה 110 לתקנות ההגנה לשעת חירום 1945.

כפי שנמסר לי, גר מר אל-אסמר במשך השנים האחרונות בתל-אביב והוא אף רשום במרשם התושבים

והנמכר בארץ בשפה הצרפתית, נפסל על-ידי הצנזורה להוצאה בעברית.

הגני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה — מה הסיבה לאיסור פירסום הספר הנ"ל בעברית?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: התעלמות מתקנות הצנזורה.

12. איסור שידור השיר "חייל של שוקולדה"

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בכסלו תשל"א (27 בדצמבר 1970):

ביום 14 בדצמבר 1970, בעת שידור בגלי צה"ל, הודיעה הגברת עדה בן-נחום, כי אסרו לשדר בגלי צה"ל שיר בשם "חייל של שוקולדה", המבוצע בפי "החלונות הגבוהים".

אבקש לדעת:

1. האם יש אמת בידיעה הנ"ל?
2. אם כן — מדוע נאסר השיר לשידור ועל-ידי מי?
3. האם קיימת בגלי צה"ל רשימה של שירים ומחזות האסורים לשידור?
4. אם כן — מה היא הרשימה?

שר-הבטחון מ. דיין:

התשובה חיובית. שיר זה נפסל על-ידי קצין החינוך הראשי בצה"ל לפי שיקוליו. קצין החינוך הראשי קובע את החלטותיו לפי שיקולים חינוכיים ואין הוא נזקק ל"רשימה".

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אורי אבנר.

אורי אבנר (העולם הזה—כוח חדש):
האם כבוד השדר יכול לפרט מה היו השיקולים במקרה זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא, אינני יכול. לא שאלתי את קצין החינוך הראשי מה היו שיקוליו. שאלתי אותו אם הוא פסל את השיר, והוא ענה לי כי כן. שאלתי אותו בגלל מה, והוא אמר: לפי קאטגוריות או שיקולים חינוכיים. לא שאלתי אותו לפירוט — מה היו השיקולים ומה הפסול שמצא בשיר.

13. ידיעות על הצבת טילי קרקע-אוויר רסיים בסוריה

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום ל' בכסלו תשל"א (28 בדצמבר 1970):

לאחרונה פורסמו ידיעות על פעולות הכנה בסוריה לקליטת מספר ניכר של טילי קרקע-אוויר ס.א. 2 ואף ס.א. 3.

אבקש את כבודו להשיבני:

האם נכונות ידיעות אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר בתשובתי שניתנה היום לשאלתה של חבר-הכנסת יוסף תמיר באותו עניין.

כתושב תל-אביב. הוריו אמנם מתגוררים בלוד, אולם פרנסתו ומגוריו שלו היו בתל-אביב.

אבקש לדעת:

1. האם הפרטים הנ"ל נכונים?
2. האם אין בריחוק אורח למקום מגורים שאינו מקום מגוריו הרגיל בבחינת הגליה?
3. האם מוכן שר הבטחון להורות על ביטול הרי-תוק ללוד ולהחליפו — אם הריחוק אמנם חיוני מטעמי בטחון המדינה — לריחוק במקום מגוריו הרשום של האורח?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1 ו-2: ריתוקו של פאוזי אל-אסמר נעשה על-פי הסמכויות והבחנים המפורטים בתקנה 108 לתקנות ההגנה.

לשאלה 3: אינני רואה מקום להתערב בשיקולו של המפקד הצבאי בגדוד.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

מאחר שבמקרהו של פאוזי אל-אסמר ועוד מקרים נוספים הוצע להם לשים קץ לריחוקם על-ידי עזיבתם את הארץ — רצוני לשאול את כבוד השדר: האם זוהי מדיניות הממשלה או מדיניות של משרד הבטחון, להציע לאנשים כאלה להגר מהארץ?

שר-הבטחון מ. דיין:

זו איננה מדיניות, לעודד או להציע הגירה. אבל כאשר הגדוד או בני משפחתו בשמו מציעים הסדר המניח את דעת השלטונות מבחינת הבטחון, והוא מעוניין בזה — איננו רואים סיבה להתנגד לכך. ההסדר הזה, שיניח את דעת השלטונות והאחראים לבטחון, יכול להיות גם הגירה מהארץ. אבל זו איננה מדיניותנו, לעודד או להציע או ללחוץ עליו להגר מהארץ.

10. נסיבות מותו של הטייס משה גולדווסר ז"ל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בכסלו תשל"א (27 בדצמבר 1970):

1. נוכח פניית ממשלת ישראל מיום 28 בספטמבר 1970 אל הצלב האדום הבין-לאומי בעניין נסיבות מותו של משה גולדווסר ז"ל, טייס חיל האוויר שנרצח במצרים — הריני מבקש לדעת:

1. האם ניתנה תשובת הצלב האדום לפנייה זו?
2. אם כן — מה תכנה של התשובה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1 ו-2: הוועד הבין-לאומי של הצלב האדום הודיע ביום 6 באוקטובר 1970 שפנייתנו הועברה לשלטונות מצרים. מצרים לא הגיבה עד כה על תלונתנו, כפי שלא ענתה על תלונותינו האחרות.

11. איסור פירסום הספר "העין של תל-אביב" בעברית

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בכסלו תשל"א (27 בדצמבר 1970):

נמסר לי כי ספר בשם "העין של תל-אביב", שיצא לאור בצרפת, ושמחבריו הם אדוין איתן וג'ורג' קיר,

14. מספרם ותפקידיהם של אנשי צבא רוסיים במצרים

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ג' בטבת תשל"א (31 בדצמבר 1970):

נוכח ידיעות רבות המתפרסמות לאחרונה על הגדלת מספר היועצים הרוסיים הפועלים במצרים, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נוספו בתקופת הפסקת-האש יועצים רוסיים למצרים?
2. אם כן — מה מספר היועצים או המומחים או אנשי צבא רוסיים אחרים במצרים?
3. אילו תפקידים הם ממלאים במצרים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-3: אנו מעדיכים כי במצרים יש למעלה מעשרת אלפים אנשי צבא רוסיים. הם ממלאים תפקידי יועצים ומדריכים ביחידות הצבא המצרי בדרך-עות היבשה, הים והאוויר בדרגים השונים. כן מפעילות יחידות של חיילים רוסיים את טילי קרקע-אוויר מסוג ס.א.3 וההגנה עליהם. בנוסף יש במצרים מספר טייסות מבצעיות של מטוסי מיג 21 המופעלות על-ידי טייסים רוסיים.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

בשלושת הימים האחרונים פורסם שמספר היוע-צים, המומחים והחיילים הסובייטיים העושים במצרים עלה מעשרת אלפים — שהוא גם המספר, פחות או יותר, אשר נקב על-ידי שר הבטחון — לכדי עשרים אלף לערך. האם יכול כבוד השר לומר לבית משהו בנוון?

שר-הבטחון מ. דיין:

אני מעדיף בשלב זה לנקוב במספר שאמרתי קודם — למעלה מעשרת אלפים.

15. ריתוק של פריד גנאיים לאזור מגוריו

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר הבטחון ביום ג' בטבת תשל"א (31 בדצמבר 1970):

אברהם פריד גנאיים מהכפר בקה-אל-גרביה היה נתון במעצר מינהלי אחר מלחמות יוני 1967 במשך 34 חודש. הוא שוחרר מהמעצר המינהלי ללא משפט לפני כחודשיים, אך עם שיחרורו הוצא נגדו צו צבאי על-פי התקנות המנדטוריות לשעת חירום, המגביל את תנועתו לאזור מגוריו, והמצווה עליו להתייצב פעמיים ביום בתחנת המשטרה שבפרדס-חנה. לפי צו זה אין פריד גנאיים יכול לעבוד ולקיים את עצמו.

הנני לשאול את כבוד השר:

1. אם פריד גנאיים שוחרר ממעצר מינהלי בלי שתהיה נגדו כל האשמה — מדוע הוטל עליו צו המגביל את תנועתו לאזור מגוריו?
2. מדוע לא יסיר כבוד השר את צו ההתייצבות בתחנת המשטרה כדי לאפשר בכך למר גנאיים את האפשרות לעבוד ולהתקיים?
3. האם מוכן כבוד השר לבטל את צו הריתוק ולאפשר למר גנאיים חופש תנועה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-3: שיקולי בטחון חייבו הוצאת הצו הנזכר.

16. פעולות רק"ח בשטחים המוחזקים

חבר-הכנסת ז. חמר שאל את שר הבטחון ביום ט' בטבת תשל"א (6 בינואר 1971):

ב"מעריב" מיום 31 בדצמבר 1970 נמסר בכתבתו של מר י. צוריקל, שעסקני רק"ח מתכננים יחד עם קומוניסטים ערבים (בערי הגדה המערבית) פעולות המכוונות נגד שלטונות ישראל ביהודה ובשומרון.

רצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה?
2. מה הן הפעולות המתוכננות או הנעשות על-ידם, והאם הן חוקיות?
3. האם נכון גם (כפי שנמסר בכתבה) שרק"ח מסייעת במימון ההוצאות של הקומוניסטים בגדה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-3: לי אין ידיעות חמורות כאלה.

17. אמצעי שמירה ובטחון בישובי הספר הערביים

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את שר המשטרה ביום ח' בשבט תשל"א (15 בינואר 1970):

מאחר שאירגוני הטרור החלו לפקוד גם את הישובים הערביים בישראל, כפי שמעידה התבלה בכפר גוש-חלב — הנני לשאול את כבודו:

האם ננקטו או עומדים להינקט אמצעי שמירה ובטחון בישובי הספר הערביים?

שר-המשטרה ש. הלל:

התשובה חיובית. האמצעים הננקטים לשמירת בטחון ישובי הספר הערביים כוללים: אמצעי שמירה מוגברים באזורים הסמוכים לגבולות; תוספת שמירה ליד הכפרים הערביים; וכן הגדלת מספר הרשימות לגישות כלי-נשק בתוך הכפרים עצמם.

היו"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת משה סנה.

משה סנה (מק"י):

עם כל שביעות-רצוני מתוכן התשובה, אינני יכול להתאפק ולשאול שאלה נוספת: האם היה הכרח שהתשובה על שאילתה מינואר 1970 תינתן בינואר 1971?

שר-המשטרה ש. הלל:

אני צריך להתנצל, אם כן, למעשה, לא כל-כך בשמי, כי השאילתה, שהופנתה במקורה לשר הבטחון, הועברה אלי בתאריך מאוחר מאוד, וכפי שאני מבין מקובל כי במקרה כזה אני יכול להיות אחראי מהרגע שהשאילתה הגיעה אלי. אבל אני מוכן להתנצל בשם הקולגה שלי.

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני נושא באחריות קולקטיבית במקרה זה. אני מקפיד להשיב על שאילתות בזמן. לעתים יש איוה חריג, איוה יוצא-מן-הכלל.

18. העברת עצירים מינהליים מכלא דמון לכלא רמלה

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר המשטרה ביום י' בחשוון תשל"א (9 בנובמבר 1970):

נמסר לי כי לאחרונה הועברו עצירים מינהליים מכלא דמון לבית-הכלא ברמלה. ברמלה הורעו תנאי העצירים לעומת התנאים בדמון. העצירים המינהליים נמצאים באגף אחד עם עצירים שפוטו, רוב שעות היום הם כלואים בחדריהם. האוכל גרוע. לאחד מהם, פאווי אל-אסמר, מסרבים לתת אוכל דיאטטי, שהוא נזקק לו עקב מחלת אולקוס (בדמון נתנו לו אוכל כזה). מה? עצירים מוגנים גישה לספריה, ואף נטלו מהם את כל ספריהם הפרטיים, בעוד שבדמון הורשו להחזיק בהם.

בדמון נהגו לתת לאסירים המינהליים שני עתונים ערביים ליום וכן את "האקץ" ו"מעריב", ואילו ברמלה הם מקבלים רק את "מעריב". הגבילו אותם בכתיבת מכתבים וגלויות, והיחס אליהם הפך לנוקשה יותר.

הנני מבקש לדעת:

1. האם יש אמת בטענות דלעיל? אם אינן נכונות — מה אינו נכון?
2. מה הן הסיבות להעברת העצירים המינהליים מכלא דמון לכלא רמלה?
3. בעקבות המלצת בית-המשפט העליון להעניק הקלות ויחס מיוחד לעצירים מינהליים — הנני מבקש לדעת: האם בדקו רשויות משרד המשטרה המלצה זו? אם בדקו — מה העלתה הבדיקה?
4. האם הוענקו בעקבות ההמלצה הנ"ל הקלות כלשהן לעצירים מינהליים?

שר-המשטרה ש. הלל:

לשאלה 1: א. אמת שעצירים מינהליים הועברו מכלא דמון לכלא רמלה.

ב. פרט לשינוי המקום לא חל, אובייקטיבית, שינוי לדעה בתנאי המאסר של עצירים אלה. בכל בית-הסוהר, לרבות בית-הסוהר ברמלה, נהוגים משטר ושיטות אחידים ושוררים בהם תנאים קולינריים, רפואיים, תברואיים ותרבותיים ברמות זהות.

ג. העצירים שהועברו מוחזקים בנפרד מאסירים פליליים, בהתאם לתנאי המקום, ותוך שמירה על זכויותיהם הקבועות בחוק.

ד. העציר פאווי אל-אסמר (ששוחרר ממעצרו ב-5 בנובמבר 1970) היה תחת פיקוח רפואי וקיבל את מזונו בהתאם להוראות הרופאים.

ה. אין מוגנים מעצירים מינהליים את השימוש בספריית בית-הסוהר. לעומת זאת אין להכניס לבית-הסוהר ספרים פרטיים, וזאת מטעמי בטחון, ללא היתר מיוחד של הנציב, בהתאם לתקנות בית-הסוהר משנת 1967, שהותקנו על-פי תקנה 111(6) מתקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945.

ו. שני עתונים יומיים, אחד בעברית ואחד בערבית, מוקצים לאגף שבו מוחזקים העצירים המינהליים. עקב שביתת עובדי דואר באותה תקופה חלו שיבושים בחלוקת העתונים למספר ימים.

לשאלה 2: העברת אסירים מכלא אחד למשנהו נעשתה, ונעשית מפעם לפעם, לצורך ויסות האוכלוסין

בבית-הסוהר בהתאם לצרכים. העברות אלו הן בגדר סמכותו המפורשת של הנציב בסעיף 60 לפקודת בית-הסוהר, 1946.

לשאלות 3—4: לא ידועות לי המלצות בית-המשפט העליון שאליהן מותכוון השואל הנכבד. לעומת זאת ידועה לי עמדת בית-המשפט העליון לטענות דומות מפסק-דין שניתן על-ידו ב-14 במאי 1970.

בבג"ץ 100/70, עציר מינהלי נגד נציב בית-הסוהר, הצהיר הנציב כי בהתווית הוראות להנהלת מקום מעצר בו מוחזקים עצירים מינהליים, מונחה הוא על-ידי שלושה שיקולים: (1) שיקולי בטחון; (2) סדר ומשמעת; (3) נתונים כלליים של המקום: כוח-האדם והעצירים וכיוצא בזה.

בית-המשפט דחה את העתירה. ובקטע אחד בפסק הדין נאמר: "ביחוד יש להיזהר והירות-משנה כשמדובר בעניינים הנוגעים להנהלה הפנימית של מקומות מעצר של אנשים החשודים בפעילות עוינת נגד המדינה ולקיום הסדר הטוב והמשמעת בהם. מבחינות אלה חמור דינו של מקום כזה אף מדינו של בית-סוהר רגיל שבו מצויים אסירים פליליים".

לטענת העותר שם בדבר קיפוח בספרים ועתונים אומר בית-המשפט באותו פסק-דין: "בבית-הסוהר מצויה ספריה כללית של 2500 ספר והעותר יכול ליהנות משירותיה אם רק ירצה בכך. אשר לעתונים יומיים — מתקבלים במקום שני עתונים יומיים, אחד בעברית ואחד בערבית. דרישתו הכוללנית של העותר לקבל דברי דפוס מכל המינים ככל אשר ירצה מרחיקה לכת ביותר ואין להתפלא שהמשיב אינו רואה אפשרות להיענות לה".

כאן מדובר בבית-סוהר דמון, שאליו מתייחס השואל.

הי"ד ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש): מאחר שמאז הוגשה שאלתה זו שוחררו אסירים מינהליים רבים — האם יכול כבוד השר לומר לנו באיזה סדר-גודל נותרו עוד אסירים מינהליים ישראלים?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה — מפ"ם): אסירים שלנו בסוריה, בירדן ובמצרים? אין לו שום דאגה אחרת אלא הערבים...

שר-המשטרה ש. הלל: חבר-הכנסת סורקיס, סמוך עלי שאוכל לענות לשאלה בלי עזרתך.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש): משונה שיושב-ראש ועדת הפנים של הכנסת, האח-ראי מטעם הכנסת לאסירים, מדבר כך...

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה — מפ"ם): אחריותי איננה הפקדות.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש): זוהי שערוויה. תתפטר מתפקידך כיושב-ראש ועדת הפנים. אתה אחראי למעשיך.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה — מפ"ם): אסירים יהודים רבים...

חבורת י"ג, ישיבה קמ"ו
— שאילתות ותשובות (ש. כהן, סורקיס, קשת, הלל, אבנרי) —

תיאור המקרה יש בו כדי להסביר את הטענות שהושמעו בחלקו השני של המכתב. בעקבות הפיצוצים בתחנה המרכזית נעצרו 1,128 איש והיה צורך להסיעם למקום המעצר. מאחר שלא הונח מראש כי גודק אי-פעם למעצר אנשים כה רבים בבת אחת, לא היה מקום מעצר זה ערוך לקליטת מספר עצורים כה רב, ואכן נגרמו קשיים אובייקטיביים. רצוני להקדים ולציין כי בעקבות זאת תוכננו סידורים כדי שאם יהא צורך לערוך, הלילה, במקרים דומים מעצרים נרחבים בעתיד, נהיה אולי ערוכים לכך יותר וישררו תנאים מתאימים יותר.

באשר למעצרים הנזכרים בשאלתה — ננקטו כל הצעדים ונעשו מאמצים רבים לסגן את כל אלה שלא היתה להם כל נגיעה למקרי החבלה. הללו, לאחר שתוש-אלו, הועברו למקומות מגוריהם במכוניות שהומצאו על-די המשטרה ובלוויית שמירה, להבטיחם מפני פגיעות אפשריות.

בשבת שלמחרת יום הפיצוצים נותרו במעצר 39 עצורים בלבד — מתוך 1,128 — וגם הם שוחררו ברובם, לאחר בדיקות נוספות. ביום הראשון שלאחריו נותרו במעצר 9 אנשים, נגדם הוצאה פקודת מעצר כחוק.

בפרק הזמן הראשון, לפני שהוחל בשיחרור העצורים, שררה צפיפות בבית-המעצר. נכונה הטענה שעצורים שהו תחת כיפת השמים, וזאת משום שלא היה די מקום בתאי המעצר.

בערבו של אותו יום שבו נעצרו ניתנה כולם ארו-חת חירום, ולאחריה שנותרו במעצר ניתנו שאר הארוחות. אירע מקרה אחד של התעלפות; לאיש הוגשה עזרה ראשונה, ומששם לאיתנו סירב לקבל מזון, וזאת מפאת צום הרמדאן.

אולם אין זה נכון שעצורים קיבלו מכות משוטרים. אין זה נכון שנאמד לאנשים לעשות צרכיהם במקום שבו נמצאו. העצורים הובלו למטרה זו לשיחותיהם, אם כי נכון כי בשל המספר הגדול של האנשים נוצרו תודים ליד חדרי השיחותיהם. מובן ממילי כי היה בעצם היום הזה כש-לעצמו — ההתפרצות וההתרגשות שאירעו בו — וכן בתנאי המעצר, כדי להרגיו, ובצדק, אנשים חפים מפשע שנקלעו לשם. על כך אני מצטער, אך ברור כי לא היתה אפשרות למנוע הכבדות וקשיים אלה. אנשים רבים חפים מפשע נשתבש עליהם עולמם כתוצאה מהפיגוע השפל הזה בתחנה המרכזית, מהם שהופרע סדרי-יומם, מהם שנפצעו והובלו לבית-החולים, ומהם שקרוביהם וידידיהם לא זכו לראותם עוד. עם זאת ניסו כמיטב יכולתנו להקל על כולם, לרבות העצורים. השוטרים עמדו בלחץ כבד מנשוא כמיטב יכולתם, הן בתחנה המרכזית, הן בליווי העצורים והן במעצר.

טענותיו של כותב המכתב, אף שהיו כלליות, נבדקו היטב, כאמור. לעיל, והפונה נענה בהתאם לכך. היו לעומת זאת מספר טענות ספציפיות שבדקנו ושלא הוזכרו במכתב. הוברר כי במקרה אחד נהג שוטר שלא כשורה ועל כך יוסקו לגבי מסקנות משמעותיות.

20. ידיעה על איום לפזר מספרים על מסלול

מירוץ המכוניות באשקלון

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"ג בחשוון תשל"א (22 בנובמבר 1970):

כפי שמוסר "הארץ" של יום 22 בנובמבר 1970, איימו חוגים דתיים לפזר מספרים ושמן על מסלולי

שלום כהן (העולם הזה — כוח חדש):

השיטה הדמוגית הזאת, שבכל פעם שמדברים על דבר פנימי אתה קופץ ומונפץ בדבר...

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה — מפ"ם):

אתה יודע יותר טוב ממני מה נעשה שם.

ת"ר ב. צ. קשת:

חברי-הכנסת סורקיס, אבנרי וכהן, יש לכם הרבה הזדמנויות לקרוא קריאות-ביניים, אבל לפחות אל תשו-חחו זה עם זה.

אבקש משר המשטרה להשיב לשאלה הנוספת.

שר-המשטרה ש. הלל:

הרגשתי את עצמי כמעט מיותר בוויכוח החברי הזה בין חברי הכנסת. אבל מאחר שהשאלה הנוספת איננה מסוג העניין — אודה לחבר הכנסת הנכבד אם יהיה מוכן להגיש שאלתה, ואמסור את הפרטים המדויקים.

19. התנהגות השוטרים כלפי עצורים באבו-כביר

לאחר הפיצוצים בתחנה המרכזית בתל-אביב

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"א בחשוון תשל"א (20 בנובמבר 1970):

הגיע לידי מכתב תלונה של אזרח ישראלי, ערבי, שנעצר יחד עם אחרים ושוחרר לאחר מכן ממעצרו, בעקבות הנות מטעני החבלה בתחנה המרכזית בתל-אביב.

המתלונן משבח את השוטרים בתחנה המרכזית שהצילו ערבים רבים ממעשי בריונות, אך מתלונן על השוטרים שהופקדו על שמירת העצורים באבו-כביר. לדבריו הובאו כאלף איש לאבו-כביר והוחזקו בשטח קטן בצפיפות רבה. עקב צפיפות זו התעלפו מספר עצורים. המתלוננים על התנאים הוכו בידי השוטרים. לא ניתן לעצורים לעשות את צרכיהם בבית-השימוש; נאמר לעצורים שאם הם חפצים בכך יוכלו לעשות את צרכיהם במקום. כשאחד העצורים תבע בתוקף לקחתו לבית-השימוש, נלקח מהמקום והוחזר אחר-כך כשהוא שותת דם. מתלונן אחר, ששאל "איפה הדמוקרטיה?", נלקח והוחזר אחר-כך כשדאשו עטוף תחבושות.

הלילה עבר על העצורים תחת כיפת השמים, וכש-הופנתה תשומת-לב השוטרים לילד בן עשר אשר היה עם אחיו ורעד מקור — הוכה מתלונן זה על-ידי השוטרים.

מכתב התלונה שהגיע אלי חתום על-ידי חאלד מחאמיד מועאיה מאום-אל-פחם. הנני למד כי במקורו הועבר לשר המשטרה.

אבקש לדעת:

1. האם התלונות הנ"ל נחקרו?

2. אם נחקרו — מה העלתה התלונה?

שר-המשטרה ש. הלל:

אכן קיבלתי מכתבו של האזרח הנזכר בשאלתה, בדקתי את העניין והמכתב נענה. אני מעריך את דברי האזרח בפתח מכתבו אלי על "התפקיד הנאצל שנטלו השוטרים על שכמם יחד עם חיילים ואנשי הג"א, בהצילם ערבים ממעשי בריונות ואספסוף", כי אכן עשתה המש-טרה אותו יום מאמצים רבים למלא התפקיד הכפול שהוטל עליה — הן להבטיח את שלום הציבור ולסדוק את האזור מחשש לגילוי תמרי חבלה נוספים, והן להגן על אזרחים ערבים מפני חמומי מוח.

22. ליכלוך אנדרטה זכרון ברוממה שבידושלים

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר המשטרה ביום ה' בכסלו תשל"א (3 בדצמבר 1970):

בימים האחרונים ליכלכו אנשי "מצפן" ושי"ח בסיסמאותיהם קירות ושלטים בכל רחבי העיר, בכלל זה מצבת הזכרון לזכר הלוחמים על ירושלים שברוממה.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. מה עושה המשטרה למציאת האשמים והבאתם לדין?

2. מה בדעת השר לעשות למניעת תופעות מסוג זה בעתיד?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. המשטרה מסיירת ומפקחת כדי למנוע ביצוע עבירה מסוג זה, וכן חוקרת ועוצרת חשודים ומביאה אותם לדין, כפי שזה אירע מספר פעמים, על ביצוע עבירה כזו.

2. במקרה הנדון נחקר האירוע, אך לא נמצאו חשודים. המשטרה תמשיך לפטרל כדי למנוע, לחקור ולעצור חשודים ולהביאם לדין במידת האפשר.

יחד עם השואל הנכבד רצוני להביע צערי ובושתי על שנמצאו אנשים שיו דרכם להביע דעותיהם על-ידי ליכלוך קירות, ובמיוחד על-ידי פגיעה בכבוד אנדרטאות זכרון.

23. התנהגות השוטרים כלפי עצורים באבו-כביר לאחר המיצוצים בתחנה המרכזית בתל-אביב

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את שר המשטרה ביום ה' בכסלו תשל"א (3 בדצמבר 1970):

נדע לי כי מתנהלת חקירה על-ידי ניצב פראג בדבר תלונה ששוטרים היכו עצורים ערבים (מחמוד יסוף לחאם, חושב בקה-אל-גרבייה ואחרים) בעת מעצ-רם באבו-כביר, עקב הפיצוץ הנפשע בתחנה המרכזית, בתל-אביב ביום 6 בנובמבר 1970.

מאחר שפירסום דבר החקירה ותוצאותיה עשוי להשפיע בחיוב על אמון הציבור בערכי הדמוקרטיה והשוויון לגבי החוק במדינת ישראל — הנני מתכבד לשאול את כבודו:

1. האומנם מתנהלת או התנהלה חקירה בדבר התלונה על הבאת עצורים ערבים על-ידי שוטרים לאחר הפיצוץ בתחנה המרכזית בתל-אביב ב-6 בנובמבר 1970?

2. אם כן הדבר, מה העלתה החקירה ומה המסקנות ממנה?

שר-המשטרה ש. הלל:

הריני מפנה את חבר-הכנסת הנכבד לתשובתי שנית-נה היום לשאילתה של חבר-הכנסת אבנרי באותו עניין. על כך אוסיף: התרגומותם של אנשים שנעצרו משך שעות רבות עד אשר הוכה, לאחר חקירתם, כי הם חפים מפשע, היא מובנת כשלעצמה.

פרט למכתב, שעליו הגיבתי בתשובתי לשאילתה הנ"ל, נתקבלו שתי תלונות בלבד: אחת שנבדקה ולא נמצא מאומה, והשנייה, תלונתו של מחמוד יסוף לחאם מבקה-אל-גרבייה, הנוכח בשאילתה של חבר-הכנסת סנה

מירוף המכוניות שעמד להתקיים באשקלון ביום 21 בנובמבר 1970, ובכך לגרום לאסון שבו עלולים היו להיפגע נהגי המירוף. עוד מוסיף העתון, כי האיומים הנ"ל היו מגיע עיקרי להסכמת חברת "אירה" לדחיית מירוף המכוניות משבת ליום ראשון.

הנני מבקש לדעת:

1. האם נערכה חקירה כלשהי מטעם המשטרה לגבי האיומים הנ"ל?

2. אם נערכה חקירה — מה העלתה החקירה?

שר-המשטרה ש. הלל:

בתקופה הנוכחית בשאילתה שדרה, כזכור, אווירה מתוחה סביב המירוף ונאמרו בעניין זה דברים בלתי-אחראיים רבים. אי לכך לא ראתה המשטרה הצדקה לבדוק כל שמועה בלתי-אחראית שהופצה במתכוון, ולהתייחס לכל סיפור של חוגר המתהלל כמפתח, מה גם שלא הגיעה למשטרה כל תלונה ספציפית בגין המתואר בשאילתה. לעומת זאת היתה המשטרה ערוכה ונכונה לכל מקרה של הפרת סדר, וערה לכל הקשור בנושא המירוף.

לא ידוע לי על סמך מה הסכימה חברת "אירה" לדחות את המירוף — אם מפאת איומים או תמורת תשלום גבוה שקיבלה ממי שקיבלה.

21. בירור נסיבות מותו של אלי אבוטבול

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המשטרה ביום כ"ו בחשוון תשל"א (25 בנובמבר 1970):

1. האם הובררו נסיבות פטירתו של אלי אבוטבול, אשר נתקף בהתקף לב בהיותו בכלא?

2. אם כן — מה היו הנסיבות?

שר-המשטרה ש. הלל:

בירור סיבת המוות של אלי אבוטבול נמצא עתה בידי שופט החוקר בסיבות המוות. השופט טרם סיכם מסקנותיו.

הי"ר ב. צ. קשת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אודי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מכיוון שלאור התשובה הזאת אינני יכול להיכנס לפרטי המקרה הנדון, שהם בעיני שערוריה שאין לה דוגמה, אני רוצה לשאול שאלה כללית יותר: נוכח ריבוי המקרים שבהם מתו אסירים בבית-סוהר, אסירים חולים שלא ניתן להם טיפול מינימלי — מה חושב כבוד השר לעשות כדי למנוע מקרים כאלה בעתיד?

שר-המשטרה ש. הלל:

בשלב זה אני דוחה את הטענה הכללית והכוללת על כך שיש פה שערוריה ועל כך שלא ניתנו טיפולים. אני חושב שחבר-הכנסת אבנרי ידע שלגבי כל מקרה הוא יכול לשאול, ואכן הוא שואל, כל מקרה נבדק וניתנת עליו תשובה. אם חלילה יהיה מקרה שלגביו יתברר שהיה טיפול לא נכון, יוסקו המסקנות הנאותות. בשלב זה אינני חושב שיש הצדקה כל שהיא לטעון טענה כל-כך כוללת וכל-כך בלתי-צודקת.

חוברת י"ג, ישיבה קמ"ו
— שאלות ותשובות (הלל, זכין, טובי, סנה, חוני) —

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם היתה שביתת רעב של אסירים בבית-הסוהר אשקלון בסוף נובמבר או בתחילת דצמבר השנה?
2. אם כן — בגלל מה פרצה השביתה?
3. האם זה נכון שנפטר אחד האסירים וכתוצאה מכך הוכרזה שביתת רעב?
4. אם כן — מי הוא האסיר שנפטר ומה הן סיבות מותו?
5. אם כן — האם היתה חקירה בנסיבות מותו ומה היו תוצאותיה?
6. מדוע סירבה הנהלת בית-הסוהר לאפשר לפרק-ליטתו של נביל קבלני לראות אותו?
7. מדוע סירבה הנהלת בית-הסוהר לאפשר לבני משפחת נביל קבלני לראותו אף-על-פי שהביקור היה במועד הביקור הרגיל?
8. כיצד הגיבו שלטונות הכלא על שביתת הרעב ועל תביעות השוכנים לשיפור תנאי מאסרם?

שר-המשטרה ש. הלל:

לשאלות 1-2: לא.

לשאלות 3-5: מקרה הפטירה היחיד של אסיר בבית-הסוהר אשקלון אירע בראשית יולי 1970, ולכן התייחסתי בתשובתי שניתנה ביום 12 באוגוסט 1970 לשאלתה של חבר-הכנסת אמיל חביבי באותו עניין. לאחר-מכן לא אירע כל מקרה פטירה בבית-סוהר זה.

לשאלות 6-7: לא הנהלת בית-הסוהר סירבה אלא האסיר עצמו. אמנם, בניגוד לטענת חבר-הכנסת טובי בשאלתה זו, לא היתה שביתת רעב; אבל, מאידך גיסא, היו כמה גילויים של חוסר משמעת וסירוב למלא אחרי הוראות, שאנו סבורים כי אירעו כתוצאה מהסתה מבחוץ. אחד מגילויים אלה היה סירובו של האסיר הנזכר בשאלתה לפגוש את עורכת-הדין ובני משפחתו בזמן הנזכר בשאלתה.

לשאלה 8: ראה תשובתי לשאלות 1-2.

26. דברי שר הסעד למתנחלים בחברון

חבר-הכנסת מ. סנה שאל את שר הסעד ביום ג' בטבת תשל"א (31 בדצמבר 1970):

ב"מעריב" מיום 24 בדצמבר 1970 מובאים דבריו למתנחלים בחברון, כאילו הבטחת להם "כי הם לא יהיו יהודי חסות תחת שלטון אחרים, כי אם אזרחי ישראל". מפתא הפירושים הפוליטיים שניתנו לדבריו, הנני מתכבד לשאול:

1. האם ידוע לכבוד השר, כי ראש הממשלה וסגן ראש הממשלה הודיעו במפורש בשם הממשלה כי התנחלות יהודית בחברון אין בה לחרוץ מראש את גורלה העתיד של העיר חברון, וכי ייתכן שיהודים יתגוררו בחברון אף תחת שלטון ערבי?
2. האין כבוד השר רואה סתירה בין דבריו ובין ההודעות הנ"ל מטעם הממשלה?

שר-הסעד מ. חוני:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 2: לא. הבעתי לפני המתנחלים את אמו-נתי דעתי האישית.

הנכבד. מקרה זה נבדק והוברר כי השוטר אכן נהג שלא כשורה, ועל כך יוסקו לגבי מסקנות משמעותיות.

24. התפרעות כלפי צוות הטלוויזיה ברחבת הכותל

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את שר המשטרה ביום י"ט בכסלו תשל"א (17 בדצמבר 1970):

בעתון "הארץ" מיום 2 בדצמבר 1970 מודסם, כי צוות הטלוויזיה הישראלית, שבא לצלם ב-1 בדצמבר ברחבת הכותל, הוכה קשות על-ידי קבוצות מתפרעים מקרב המתפללים במקום, וכי הללו אף השחיתו את מצלמות הטלוויזיה שהן רכושה של רשות השידור.

רצוני לשאול:

1. האם נכונה ידיעה זו?
2. אם כן — האם עצרה המשטרה את המתפרעים; ואם לא עצרה — מדוע לא עשתה כן?
3. האם יש בכוונת המשטרה לפתוח בחקירה לבי-הרור נסיבות המקרה של אי-עצירת המתפרעים ולהעמדתם לדין על התפרעות והשחתת רכוש הציבור?

שר-המשטרה ש. הלל:

1. הצלמים אכן הותקפו, בתאריך ובמקום הנזכרים בשאלתה, המצלמות ניזוקו, והנוק נאמד באלפיים לירות בקירוב.

2. המשטרה לא עצרה את התוקפים, משום שהכוח המשטרי המוגבל שהיה באותו דגע במקום ראה מחובתו העיקרית והראשונית להגן על המותקפים ולה-צילם, וזאת אכן עשה כמיטב יכולתו. יתירה מזו, מפתא צפיפות ההמון לא ניתן היה לזהות את התוקפים אשר התערבבו בקהל, ולא ניתן היה לערוך מעצרים לאחר שהגיעה התגברות המשטרתית שהוועקה למקום.

3. החקירה בנסיבות האירוע נפתחה בו ביום, אולם כאמור לא יכלה המשטרה, לצערנו, לאתר חשודים.

רצוני לציין כי במשטרה לא נתקבלה מראש כל הודעה מאת יוזמי התפילה שצפויים אלפים רבים של משתתפים בתפילה זו, ועל כך אני מצטער.

25. נסיבות מותו של אסיר בכלא אשקלון ותביעות אסירים לשיפור תנאי מאסרם

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר המשטרה ביום י"ט בכסלו תשל"א (17 בדצמבר 1970):

נתקבלו ידיעות אצל כמה ממשפחות אסירים ועצורים בכלא אשקלון, שבסוף חודש נובמבר 1970 הוכרזה שביתת רעב כמחאה מפי כמה אסירים ועצורים בכלא על מותו של אסיר בכלא. נודע שבין האסירים השוכנים בביתת רעב היו האסירים נביל קבלני, עימאד עוקל, חאפז דלקמוני, מוחמד שטארה, אחד אל-ג'זאווי ואחמד נסראללה.

ביום שישי, 11 בדצמבר 1970, ניגשה פרקליטתו של נביל קבלני, עו"ד פליציה לנגה, לבית-הכלא באשקלון וביקשה לראותו. הנהלת בית-הסוהר הודיעה לה ש"נביל קבלני לא רוצה לראות את עורכת-הדין שלו". תשובה דומה ניתנה גם לבני משפחתו, שניסו לבקר ביום א', 13 בדצמבר 1970, שהיה מיועד לביקור רגיל. תשובה זו, שאינה מתקבלת על הדעת, עוררה חשדות בקרב בני המשפחה.

— שאלות ותשובות (סנה, חוני); חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 6) (קשת, דיין) —

27. מעונות לנערים מפגרים ועבריינים

חבר הכנסת מ. סנה שאל את שר הסעד ביום ג' בטבת תשל"א (31 בדצמבר 1970):

בהעדר מקום במעון סגור לנערים מפגרים נאלץ שופט הגורר בבית-משפט השלום בבאר-שבע, מר א. שרון, לשלוח קטין למאסר בפועל לתקופה של שלוש שנים.

השופט קבע בפסק דינו — בין היתר: "ברור לי מעל לכל ספק, שהנאשם זקוק למסגרת מעולה ונעולה. הוא הפך למטרד רציני לציבור ויש להרחיקו בהקדם לתקופה ממושכת כדי להגן על הציבור ממעלליו."

השופט לא קיבל את המלצת קצין המבחן לשלוח את הנער באופן זמני למעון מצפוני והוסיף כי מעון זה "הוא מוסד להסתכלות ולבדיקות של נערים עבריינים, אולם משום-מה מצא לנכון מי שמצא, כי מעון זה יהיה גם מעון-מעצר. החזקת שני סוגי נערים (כאלה העומדים לתת את הדין ותכלית שהותם במעון היא הסתכלות ובדיקה עם כאלה שזכו לגור דנים על ביצוע עבירה) היא לרועץ הן למוסד והן לנערים עצמם."

בהתחשב בפסק-דינו המנומק של שופט הגורר מר א. שרון — הנני לשאול את כבוד השר:

1. מה מספר הנערים והנערות שגורו למעצר ונמצאים במעונות שלא נועדו לתכלית זו?
2. מה מספר הנערים והנערות הנמצאים בבתי-הסוהר הרגילים בהעדר מעונות מתאימים בשבילם?
3. מה אומדן המחסור במעונות למיניהם לבני נוער בעייתי (מפגרים, עבריינים וכיוצא בזה)?
4. מה התקציב הדרוש לפתרון בעיה זו ומה עושה משרד בגידון?

שר-הסעד מ. חוני:

1. אין בהווה ואף לא היה בעבר מקרה שנער או נערה שגורו למעצר החוזקו במעון שלא נועד לתכלית זו.
2. בבתי-הסוהר שוהים כיום כ-130 נערים ונערות, זאת עקב החלטת שופט ולא בגלל העדר מעונות מתאימים עבורם.
- 3-4. לא קיים מחסור במקומות קליטה במעונות לעבריינים.

באשר למפגרים — ראה נא סקירתי בכנסת על פעולות משרדי, מיום ב', כ"א בטבת תשל"א — 18 בינואר 1971.

28. סגירת המוסד "נווה-איריס" ברעננה

חבר הכנסת מ. סנה שאל את שר הסעד ביום י"ז בטבת תשל"א (14 בינואר 1971):

ועד הורי הילדים במוסד "נווה-איריס" לילדים מפגרים ברעננה תבע במסיבת עיתונאים, שהתקיימה ב-4 בינואר 1971, כי משרד הסעד יחדש את השתתפותו במימון החזקת המוסד, כדי לאפשר את פתיחתו מחדש ולסייע במימון גרעון כספי בסך 8,000 לירות שהצטבר בקופת המוסד.

ועד ההורים הביע אמון מלא לעבודת מנהל המוסד מר א. ברגדורף, שזכה להישגים פדגוגיים בקידום ילדים מפגרים.

המוסד נסגר ב-3 בינואר 1971 וההורים מסרבים להעביר את ילדיהם למוסדות אחרים. הדוברים טענו גם כי השתתפות משרד הסעד, שהגיעה לשני שלישים מהוצאות המוסד, הועברה בפיגור של חודשיים עד שלושה חודשים וכנוצא מכך נאלץ לפטר את ששת העובדים.

אבקש לדעת:

1. האם בדעת משרד הסעד לעשות לפתיחתו של המוסד הנ"ל מחדש ובהקדם?
2. אם לא — מדוע?
3. מה הסיבה שהשתתפות משרד הסעד בהחזקת המוסד הועברה באיחור של חודשיים?

שר-הסעד מ. חוני:

לשאלה 1: לא.

לשאלה 2: ניסיון למצות כל אפשרות לסייע למעון זה להתקיים, אך נתברר כי הדבר בלתי-אפשרי וכי המשך קיומו של המעון במתכונתו זו ובאפשרויותיו המוגבלות מסכן שלומם של התושבים.

לשאלה 3: השתתפות משרד הסעד באחזקת מוסד זה, כבשאר המוסדות, משולמת 30 יום לאחר הצגת החשבון על-ידי המוסד.

ד. חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 6), תשל"א—1970 * (קריאה ראשונה)

הי"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים לסעיף ד' של סדר-היום: חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 6), תשל"א—1970, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 6), שאני מביא היום לאישורה של הכנסת, עיקרה הוא שינויים והגדלת ההטבות המוענקות כיום לנכי צה"ל.

מאז מלחמת ששת-הימים נוספו לטיפול אגף השיקום כ-4,400 נכים, ומספר הנכים המקבלים תגמולים

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1916).

מאוצר המדינה הנו כיום 12,195. למספר זה יש להוסיף עוד כ-6,300 נכים אשר דרגת נכותם פחותה מ-10% ואשר אמנם אינם זכאים לתגמולים, אך נהנים מהטבות אחרות כגון טיפול רפואי.

הצעת החוק המונחת עתה לפניכם באה להתאים הוראות החוק הקיים לשינויים במשק הישראלי בכלל, וכן לפתור בעיות שלא מצאו בחוק הקיים את פתרונן.

עיקרי התיקונים המוצעים הם:

1. על-פי החוק הקיים זכאי כל נכה שדרגת נכותו אינה פחותה מ-10% לתגמולים חודשיים בשיעור של

משה נסים (גח"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. המדינה והעם חבים חוב גדול לאותם חיילי צה"ל שסיכנו חייהם והיו לנכים לכל ימי חייהם. כל תשלום או תגמול לא תהיה בו תמורה נאותה לקרבן שהקריבו ולסבל הגדול שהוא מנת חלקם שלהם ושל בני משפחותיהם כל הימים.

משום כך ראוייה לברכה הצעת החוק שלפנינו, שמגמתה העיקרית היא להיטיב עם נכי צה"ל ובני משפחותיהם. אמנם אין בתוספת ובהטבות המוצעות כדי לספק במידה נאותה את הצרכים של הנכים, נוכח ההתייקרויות השונות וההפסדים הגדולים, אבל במצבנו הכלכלי אין לבוא בטרונגה על כך.

לגופה של הצעת החוק רצוני להעיר בשלב זה הערה אחת בלבד לגבי סעיף 3 של ההצעה. סעיף זה קובע שקצין התגמולים יהיה רשאי לתת החלטה חדשה בבקשות רק אם חוות הדעת הרפואית לא יכלו להיות ידועות לתובע בשעת בירור הבקשות. בדברי ההסבר לסעיף זה נאמר, כי קיים חשש של הצפת קצין התגמולים בבקשות חוזרות; תובעים יציגו במתכוון חומר ראיות שיש עמם, על-מנת ליצור עילות לדיון מחודש. לא אבין מדוע יהיה הדבר כדאי למבקש. ממה נפשך? אם חומר הראיות, דהיינו התעודה הרפואית, הוא טוב ומועיל למבקש, מדוע לא יביאו לדיון הראשון כדי לזכות מיד בתגמול גדול יותר? שהרי אם יציג אותו לדיון חוזר דווקא, זכותו לקיבעה מוגדלת תהיה מיום הבאת חומר הראיות ולא מיום ההכאות המקורי, ואז הוא יפסיד קיבעה מוגדלת לתקופה מסויימת. מה הוא, אם כן, הצורך בסעיף זה?

זאת ועוד. הצעת החוק אומרת שקצין התגמולים לא יתן החלטה חדשה אלא אם חוות הדעת לא יכלו להיות ידועות לתובע בשעת בירור הבקשה. מי יקבע אם חוות דעת אלו יכלו להיות ידועות, אם לא? ועל מי חובת הראיה? ואפילו נאמר שהמבקש התחייב בהבאת הראיות - מדוע ננעל בפניו את הדלת? במקום לחשוש מהצפה של בקשות חוזרות - וכאמור איני בטוח שכאלה תבאנה לרוב - עלינו לחשוש מהתדיינות ממושכת יותר על השאלה אם חוות הדעת יכלו להיות ידועות בשעת בירור הבקשה או לא, ואם היתה התחייבות, לות, אם לאו. פרט לזה הצעת החוק היא טובה ונתמך, כמובן, בהעברתה לוועדה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. שר הבטחון, בהביאו את הצעת התיקון לחוק - תיקון שאנו תומכים בו בדרך כלל ונצביע בעד העברתו לוועדה - אמר, שלמן מלחמת יוני נוספו 4400 נכים מקבלי תגמולים. אני רוצה להתייחס למספר גדול זה של צעירים נכים בעקבות המשך המצב הקיים - העדר השלום. כמובן שהדבר העיקרי שיש להגיד, ואשר בו מעוניינים כל החיילים וכל העם, הוא שלא יפלו יותר קרובות ולא יהיו יותר נפגעים; ושהממשלה תעשה למען השלום ולא תפריע לשלום. אשר להצעת החוק, פרט לסעיף אחד בה, התיקונים המוצעים הם טובים, ולכן נתמך בה.

לפי החוק הקיים מי שהיה זכאי לתגמולים ונפטר, מסיבה שאינה קשורה בנכותו, אין משלמים תגמולים

אחוז אחד מן השכר הקובע לכל אחוז שבדרגת נכותו. בחוק הקיים "השכר הקובע" לגבי נכה שיש לו ילד מהווה 60%, ולגבי נכה שאין לו ילד 55% מסך כל המשכורת המשתלמת לעובד המדינה שדרגת משכורתו היא ו' של הדרגה האחד ושהרכב משפחתו הוא כמספר בני המשפחה של הנכה. מוצע עתה להצמיד את השכר הקובע לדרגת משכורתו של עובד המדינה בדרגה ח' של הדרגה האחד. שינוי זה יביא בעקבותיו להגדלת בסיס השכר הקובע ולהגדלת שיעור התגמול המשתלם לנכה ב-13% בערך.

2. משנפטר נכה כתוצאה מנכותו, זכאית משפחתו לפי חוק משפחות חיילים שנשפו במערכה (תגמולים ושקלים), תשי"ז-1950, לקבל תגמולים גם לאחר מותו, אולם אם נכה נפטר מסיבה שאינה קשורה בנכותו או נפסק תשלום התגמולים מיום מותו.

מתוך המציאות למדו הנוגעים בדבר כי הפסקה פתאומית של התגמולים כשהיא מבוצעת מיד עם פטירת הנכה - גם אם סיבת הפטירה אינה קשורה בסיבת הנכות - ובלי שניתן למשפחה להתאושש בתקופה מסויימת מאסונה ולתאונן במציאות החדשה, יש בה משום פגיעה קשה.

מוצע איפוא עתה כי אוצר המדינה ימשיך בתשלום התגמולים למשפחתו במשך שישה חודשים לאחר פטירת נכה כאמור.

3. מוצעת הוראה חדשה נוספת בחוק, לפיה כל נכה הזכאי לתגמולים ואשר ביטח את עצמו למקרה מוות, בתנאים שקצין התגמולים סמך עליהם את דיו, יהיה זכאי להשתתפות אוצר המדינה בדמי הביטוח בשיעור שייקבע בתקנות.

4. הוראה מוצעת נוספת בחוק גושאת אופי פרו-צדורלי יותר. לפי סעיף 35 של החוק הקיים רשאי קצין התגמולים לקבוע החלטה חדשה בכל בקשה אף אם ניתנה בה כבר החלטה סופית (החלטה שאושרה על-ידי כל ערכאות העירעור ובכללן בית-המשפט העליון), אם נתגלו "ראיות חדשות" שלא היו בפני גותן ההחלטה הקודמת.

בית-המשפט העליון קבע (ע.א. 530/68 פסקי-דין עליונים, כך כ"ב, עמ' 794) כי הסעיף הג"ל בנוסחו הקיים גותן למבקש אפשרות לחדש בכל עת וללא הגבלה את הדיון בתביעתו שכן כל חוות דעת רפואית שלא היתה בפני קצין התגמולים בעת מתן ההחלטה יש לראותה כ"דאיה חדשה", גם אם המבקש התרשל בהבאת ראיותיו בפני קצין התגמולים בעת הדיון הראשון.

כדי למנוע הצפת קצין התגמולים בבקשות חוזרות וכדי להבטיח שהמבקש יגיש לקצין התגמולים את כל הראיות שביכולתו להשיג בעת הדיון הראשון בבקשתו, מוצע שלגבי ראיות חדשות שאינן ראיות עובדתיות אלא חוות דעת רפואית בלבד לא יתן קצין התגמולים החלטה חדשה אלא במקרים בהם לא יכלו היה המבקש להשיג את חוות הדעת האלה לפני או בשעת בירור בקשתו.

אני מבקש מן הבית להעביר הצעת חוק זו לוועדת העבודה של הכנסת.

היו"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת נסים, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

אני חושב שהוצעה זו פשוט אינה מתקבלת על הדעת. למי נטפלים כאן?

שרי-הבטחון מ. דיין:

חבר-הכנסת וילנר, הבאתי הצעת חוק, ואתה נתמך בה או נתנגד לה. אתה רוצה שגדון במשהו שמישהו אמר לך? אם תהיה הצעת תיקון לגבי מס הכנסה, גדון בה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני השר, מקובל בכנסת, כאשר מביאים הצעת חוק מסוג מסויים, שמדברים על אותו העניין, ומה שאני אומר נוגע לפני צה"ל, אם עניין זה שהבאתי ימנע את הבאת התיקון בכלל, זה שכרי וזאת כוונתי. אני אומר זאת בגלוי, אם אני מעיד על כך לפני שגומרים את הכנת העניין, הרי זה מתוך כוונה שהדבר ימנע את סיום הכנת ההצעה הזאת, ואני רק אשמה אם יגנוז אותה. זאת גם כוונתי בהשמיעי את הדבר מעל במת הכנסת, ואני חושב שכולם ישמחו אם לא תבוא הצעה כזאת. אני סבור שלא מתקבל כלל על הדעת, שאנשים אומללים אלה המרוויחים יותר מ-1,500 לירות ברוטו יצטרכו לשלם על כך מס הכנסה. בתנאים של היום אני חושב שזה מעשה שלא ייעשה.

אני רק רוצה לסכם שנצביע בעד העברה, אבל נציע תיקונים ברוח התיקונים שהצעתי עכשיו.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, ואחריו לחברת-הכנסת סנהדראי.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כולנו תפילה שמספר הנכים לא יעלה. אני דוחה את טענתו של חבר-הכנסת וילנר שאין הממשלה עושה די למען השלום, ואף את הרמז שהיא כאילו מפריעה לו. חושבני כי ממשלת ישראל עושה את כל המאמצים האפשריים כדי לקדם את עניין השלום. הייתי פונה לחבר-הכנסת וילנר, שיש לי אולי קשרים ישירים יותר עם בני העולם הערבי, להציע להם להפסיק לשחק במלים; אם אמנם יש להם העוז לבוא ולעשות שלום של אמת, שלום של ממש — ישתמשו-נא בדברים ברורים ובגישה ברורה, ובל ימשיכו בהתחמקות מדברים אלמנטריים. כל מי שעניו בראשו יודע כי התחמקות זו היא דק גורם של הסתבכות והארכת זמן ושל אותן הטענות שהם עצמם מעלים חדשות לבקרים.

לגופו של החוק — גם אני, אדוני שר הבטחון, מהרהר בעניין סעיף 2, שכן קשה לי להבין מה יש בו. נעשה כאן תיקון מסויים, שבעקבותיו גם אני הייתי רוצה לשאול אם אין מקום לשקול שוב מה קורה למשפחה של נכה (הוא עלול להיות נכה באחוזים רציניים) המפרנס היחיד של משפחתו, כשהוא מת, והמוות לא בא כתוצאה מנכותו, ולכן אין משפחתו זכאית לתגמולים לפי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום). מדוע לא תהיה זכאית המשפחה שלו, בין האלמנה, בין הילדים, כל עוד היא זקוקה לכך, לקבל אותו מענק נכות? האם יש מישהו שרוצה, חלילה — אני אף לא הייתי רוצה להעלות זאת על דל שפתי — לחסוך בפרוטות, כתוצאה מכך שאותו נכה נפטר בלא עת?

למשפחתו. עכשיו באים לתקן זאת ואומרים שישולם לאלמנה או לבני המשפחה התגמול במשך שישה חודשים לאחר פטירת הנכה. תיקון זה כשלעצמו יש בו צעד קטן קדימה. אבל הוא אינו פותר את השאלה. ההצעה הנכונה היא — ועד כמה שאני מבין, "ארגון נכי מלחמת השיחרור וצה"ל" דורש אותה — שישולם תגמול עד שהאלמנה תינשא, או עד שהילדים יגיעו לגיל 18. החוק כפי שהוא עכשיו, גם אחרי התיקון הקטן הזה, משאיר עוולה, אי-צדק משווע לגבי האשה האלמנה ולבני הילדים.

נוסף על כך קשה מאוד ברוב המקרים לקבוע אם המוות לא קשור לגמרי למצב הנכות של האדם שהיה לנכה בהיותו חייל. לכן אני חושב שתביעת האירגון של נכי המלחמה וצה"ל מוצדקת בהחלט ויש להמשיך במתן התשלום שהיה מגיע לו אילו היה חי — למשפחה. המשפחה קרה לה אסון נוסף, שראש המשפחה, או הבעל או האשה, לא רק היה נכה צה"ל, אלא הוא גם נספה; בין שיש לכך קשר לנכותו ובין שאין קשר כזה — האם מוצדק לנתק את המשפחה ממקור הפרנסה, הדל של התגמול?

לגבי הראיות החדשות — אני מתכוון לסעיף 3 — יש כאן החמרה מסויימת, חידור על כך קודמי, ואני מסכים לו. גניח שייקבע מעכשיו כלל, שלפיו תהיה הגבלה באפשרות הבאת חומר ראיות חדש. אולם כאן יש הגבלה שהיא לא מוצדקת לגמרי. אם יתקבל החומר החדש גם לפי השיקול המגביל הזה ויוחלט שמגיע תגמול או שצריך להעלותו, כלומר, שהשיקול הקודם לא היה נכון, ונקבעה, למשל, דרגת נכות חדשה — מדוע הדבר לא צריך להיות ברתוקף מאז היה האיש לנכה? הלא דרגת הנכות הקודמת והתגמול הקודם נקבעו בטעות. לכן איני חושב שצריך לקבוע מקסימום של שנה אחת — וגם זה לא אמור בכל המקרים — אלא התגמול צריך לחול מן היום שבו היה לנכה, אם הקביעה הקודמת היתה בלתי-מספקת.

ולסוף, אני רוצה להסב את תשומת-לב הכנסת והשר לכך שגודעל על מקור מוסמך, כי אגף מס הכנסה מכין הצעה לתיקון, לפיה תיקבע תקרה של 1,500 לירות לפטור נכה ממס הכנסה. מדובר בנכה בדרגת נכות של 100 אחוזים, אותו משותק או עיוור או קטוע רגליים וידיים, שלגביו היה מקובל עד עכשיו, כי אם הוא זוכה לפרנסה, הרי לא חל עליו מס הכנסה. עכשיו מכינים חוק את תיקון לחוק — הצורה אינה ברורה לי — לשינוי הדבר.

שרי-הבטחון מ. דיין:

אתה מסב את תשומת-לב הכנסת והשר לכך שיש לך מקור מוסמך ועל זה צריך לדון?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני מביא זאת כעובדה.

שרי-הבטחון מ. דיין:

חבר-הכנסת וילנר, מי מסר לך אינפורמציה זאת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

מי שמסר לי את האינפורמציה ביקש שלא אמסור זאת מעל הבמה, אבל הוא אדם שיש לו קשר ישיר לעניין. בין המכונים את ההצעה יש מישהו שאינו מסכים לה, וכך הגיע הדבר אלי.

טובה סנהדראי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חייבת קודם כל להגיד לחברי-הכנסת וילנא, שאיינו הראשון במדינה זו הדואג למשפחות חיילים. יש לו על מי לסמוך, וכל מה שהוא אמר היה מוגזם ולא במקום.

ואשר להצעת החוק, רצוני לציין כי בהצעה ניכרת המגמה להטבת מצב הנכים. אעיר רק מספר הערות לגבי סעיפי החוק.

בסעיף 2 ניתנת אמנם הטבה על-ידי תשלום התגמול למשפחת הנכה הנפטר במשך שישה חודשים אחרי הפטירה, הוראה שלא היתה קיימת קודם לכן ויש בה משום הקלה. אבל אם אנו רוצים לאפשר למשפחה תקופת התאוששות כדי שתוכל לבנות את עצמה מבחינה כלכלית, הריני מציעה לשקול — ואציע זאת גם בוועדה — אם אי-אפשר להעניק את התגמול במשך תקופה של שנים-עשר חודשים לפחות, כי שישה חודשים הם, לדעתי, במצב הנידון תקופה קצרה מדי.

אשר לסעיף 3, אני חוזרת לדעת קודמי בדבר נוסח הסעיף שבו נאמר ברישא: "היו הראיות החדשות חוות דעת רפואיות, לא יתן קצין התגמולים החלטה חדשה..." אני מציעה לשנות את הנוסח ולומר: רשאי קצין התגמולים לתת החלטה חדשה.

אבל הערתי העיקרית מתייחסת לראיות החדשות לפי ההצעה אנו מחשידים כאילו את התובע בכך, שהיו לו חוות דעת מסוימות והוא ניסה להסתיר או לשמור אותן כדי לחזור ולהגיש תביעות חדשות. לי נדמה שאם יש לתובע חוות דעת נוספות, הרי הוא יכול מיד לזכות בתוספת של תגמולים, ואם הוא לא דרש — כנראה שלא היו לו כאלה. יכול להיות שזו אשמתו, ויכול להיות שלא עלה על דעתו שיכול להגיש חוות דעת נוספות. על כל פנים, אם הוא מבין חוות דעת חדשות, וקצין התגמולים איננו יכול להוכיח שאכן היו בידי התובע חוות דעת אחרות שלא הביאן בזמן, אין לשלול ממנו, לפי דעתי, את הזכות להגיש תביעה חדשה, אם קצין התגמולים לא יוכיח שהן היו בידיו והוא לא הביא את ההוכחות במתכוון.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שוסטק, ואחריו לחברי הכנסת אבנר.

אליעד שוסטק (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מקדם בברכה את הצעת החוק, שוודאי צריך להעביר אותה לוועדה, ובוועדה נדון בפרטים השונים. רצוני להעיר רק שתי הערות לגבי החוק עצמו, ואתחיל בהערה על התיקון המוצע ביחס לנפטר שלא מחמת נכותו. עניין זה לא היה פשוט וקל גם בזמן שקיבלנו את הצעת החוק. התווכחנו הרבה, אם אין זה אכזרי כלול הוראה ברוח זו בחוק לגבי נכה שנפטר שלא מחמת נכותו. משפחות של הנכה הורגלה לחיות על התגמולים שקיבל הנכה, והנה מיד עם פטירתו היא מפסיקה לקבל את התגמולים. אם למשפחה זו אין מקור מחיה והכנסה ויש בה ילדים קטנים, היא פשוט נעשית גזקת סעד. היו גם אז הצעות וחופשי דרך כיצד להקל על המשפחה. היו גם אז הצעות לקבוע שהאלמנה תקבל תגמולים עד שתנישא, עד שיימצא מקום מחיה, או עד שהילדים

אני מציע לשקול את הדבר ולבדוק אם אין אפשרות להיעתר להצעתו של אירגון הנכים, שבמקרים כאלה תמשיך המשפחה לקבל את הקיצבה כל עוד היא זקוקה לכך, לפי אותם המבחנים המקובלים בחוק משפחות החיילים שנספו במערכה.

הנקודה השנייה מתייחסת לעניין הראיות החדשות. כאשר קראתי את דברי ההסבר חשבתי שהכוונה היא להכניס כאן תיקון שימנע את האפשרות לחדש את הדיונים מדי פעם בפעם במידה בלתי-נסבלת, או כפי שנאמר בדברי ההסבר: להציף את קצין התגמולים בבקשות חדשות לבקרים. אבל לתמהוני, אין התיקון אומר ולא כלום על אותן בקשות או עובדות העלולות להציף את קצין התגמולים חדשות לבקרים. התיקון לא בא למנוע את האפשרות להביא ראיות חדשות — וכל הקצף יצא על בעיית חוות הדעת הרפואיות. קשה לי להבין מדוע יצא הקצף דווקא על כך. ייתכן מאוד שהנכה לא השיג את חוות הדעת בזמן הראוי. אני מרחיק לכת ואומר: ייתכן שהיתה לו איזו שהיא הצעה לא הגיונית ולא מוצלחת, שלא להביא אותה חוות דעת באותו שלב. מדוע יימנע ממנו לעשות כן מאוחר יותר? מדוע תישלל זכותו של הנכה לגבי עניין זה?

אני מסב את תשומת-הלב של חברי הכנסת ושל שר הבטחון לאמור בדברי ההסבר: "פירוש כזה של הסעיף עלול להביא להצפת קצין התגמולים בבקשות חוזרות. מבקשי תגמולים יוכלו להגיש את ראיותיהם למקוטעין במטרה לשמור לעצמם עילה לדיון חוזר... לפיכך מוצע שלגבי ראיות שאינן עובדתיות אלא חוות דעת רפואיות בלבד, יהיה קצין התגמולים רשאי לתת החלטה חדשה רק אם חוות דעת לא יכלו להיות ידועות לתובע בשעת בירור בקשתו..." לפי האמור כאן אין פותרים את הבעיה באותה דרך דווקא שיכול להיות בה ממש בכל הנוגע למניעת הטרדה, אלא ייתכן שהנכה עשוי לזכות דווקא באותו עניין שבו באים להגביל אותו. הדבר לא נראה לי. לו היתה הכוונה למנוע הטרדה בנושאים שבאים לחדש אותם מדי פעם בפעם בלא יסוד, הייתי מבין שצריך לשים לכך סכר. אבל לגבי עניין מוגדר כמו חוות דעת — אם הנכה לא השיג אותה בזמן, יש, לדעתי, לאפשר לו להגיש את התביעה במועד מאוחר יותר.

בסעיף 3(ב) נאמר: "...אלא אם חוות הדעת לא יכלו להיות ידועות לתובע בשעת בירור בקשתו". זהו נוסח רחב מדי, ואני חושב, שאם לא נבטל תיקון זה בכללו — היינו צריכים לפחות להוסיף: אלא אם כן היו חוות הדעת ברשותו. אם חוות הדעת היתה ברשותו באותו זמן והוא לא הציג אותה, הוא איננו יכול לחדש פעם נוספת את הדיון על כך. נניח שלא עלה על דעתו להשיג את חוות הדעת — אז ניתן בהחלט לכלול את הדבר בגדר ההוראה, שחוות הדעת לא היו ידועות. לו היה פונה לרופא, חוות הדעת היו ידועות. אם נגביל את האמור בסעיף זה וגאמר: אלא אם חוות הדעת לא היו ברשותו — יהיה בכך משום תיקון מצער של הנושא.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת סנהדראי, ואחריה לחברי-הכנסת שוסטק.

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות היבבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת גרוס.

אורי אבנרי (העולם הזה- כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני יכול לקצר בדברי, מכיוון שלשמחתי איני צריך להתווכח עם קודמי ואני יכול להצטרף לדעתם. אני רוצה לבטא את התקווה שתמימות-הדעים שנשמעה מעל הבמה תשתקף גם בוועדה, ותבוא לידי ביטוי בהצעת החוק שתונח לפני הכנסת לקריאה שנייה ושלישית.

התקנה הראשונה היא בעלת מגמה חיובית. יש לשמוח על כך שפקידי משרד הבטחון מצאו לנכון להציע אותה לכנסת. אבל כמו כל קודמי, גם אני תמה מדוע נקבעה תקופת זמן של מחצית השנה. אם המגמה היא להקל על משפחה את החיים אחרי מות הנכה, אבי המשפחה ברוב המקרים, כי אז ספק אם המשך התשי"ז לומים בתקופה של שישה חודשים מספקת את הדרושה הזאת. מת ראש המשפחה, עוברים כמה חודשים עד שהמשפחה מתאוששת מן ההלם, עד שהיא עוברת לפסים של פרנסה חדשה. אינני סבור שדי במחצית השנה. הייתי מציע לוועדה לשקול מהו הפתרון: אם להסתפק בחצי שנה, או לקבוע שניתן להאריך את התקופה הזאת לפי שיקול דעתו של מישור - קצין התגמולים או מוסד אחר -, או לקבוע מראש תקופה של שנה, לפי הצעת חברת-הכנסת סנהדראי. הניסוח שלפנינו ודאי שאינו מספק.

תמוה יותר הסעיף הבא, בדבר הראיות המשפטיות. אני יכול להבין את מגמתו של הפקיד, שאינו רוצה שיעלבלו לו את המוח. הוא מציע דבר הנראה בהחלט סביר על גבי הנייר. אבל אם נעתיק את הדברים מן הנייר אל המציאות, מפני מי יש להגן על הפקיד? מצד אחד יש הפקיד ומצד שני יש הנכה, נכה שהביא קרבן גדול מאוד, ייתכן שהוא נכה שאיבד אבר. אני מניח את שני הדברים האלה על כפות המאזניים. נניח שהנכה מבלבל את המוח לפקיד. או מה? האם על הפקיד יש להגן, אם מצד שני עומד הנכה? כל התיקון הזה לא נראה לי. נניח שלנכה היתה תעודה רפואית, והוא לא הגיש אותה. היה לו שיקול-דעת נכון או לא-נכון. נניח שעורך-דין אמר לו שלא להגיש את התעודה, או הוא עצמו חשב שלא כדאי לו להגיש. אולי הוא חשב להשיג יותר בלי התעודה, ולאחר מכן התברר שטעה והשיג פחות, והוא בכל זאת רוצה להגיש את התעודה. זו אפילו לא רשלנות. אפשר אפילו לומר שזה זדון. האם הוא צריך לסבול בגלל זה? אילו היתה זאת התייגות רגילה הייתי אומר: שישא בתוצאות מעשיו. אבל אם מדובר בנכה, הדבר בהחלט לא נראה לי. מה גם שהתיקון הזה בא לגבי חוות דעת רפואית בלבד, ולא לגבי כל שאר המסמכים שהנכה יכול להעלות במרוצת הזמן.

אני חושב שהסעיף הזה אינו במקומו, ואני מבקש מן הוועדה למחוק אותו בכלל.

ככל קודמי, או כמעט כל קודמי, אני רוצה להוסיף הערה אחת או שתיים על דברי השר. השר דיבר על 4,400 נכים חדשים. זהו מספר מדהים. בממוצע זה שלשה ליום. איני חושב שהזמן כשר לפתוח אגב נושא זה בוויכוח על שלום ומלחמה. אבל הייתי רוצה להעיר הערה אחרת. יש נכים שלנו וגם לא שלנו, שנכותם באה בעקבות פעולות מוסדות הבטחון.

יגדלו. מה שאני רוצה לומר הוא שתקופה של שישה חודשים אינה מספיקה. אם אי-אפשר לקבל את היסוד עד שיימצא מקור מחיה או עד שהילדים יגדלו, צריך להגדיל את התקופה הזאת להרבה יותר משישה חודשים, לשנה או לשנה וחצי.

הערת השנייה מתייחסת לעניין של ביטוח מוות, שמשרד הבטחון ישתתף בהוצאותיו. אם אנחנו חיים על-פי חוק הקובע שנכה מת שלא מחמת נכותו משפחתו אינה מקבלת תגמולים לפי חוק משפחות חיילים שנשפו במערכה, אנחנו צריכים לערוד את עניין הביטוח במקסימום האפשרי, וטוב מאוד שנתקבלה המסקנה שיש להשתתף גם בהוצאות. אבל נדמה לי שיש בניסוח החוק דבר שצריך בהחלט לתקנו. כתוב "נכה הזכאי לתגמולים וביטוח את עצמו למקרה מוות, בתנאים שבא עליהם אישור של קצין התגמולים". יש בארץ סוג ביטוח חיים ומוות, וסוג ביטוח מוות בלבד. כותרות התיקון מדברת על "ביטוח חיים", ובעוד בגוף התיקון מדובר במפורש על מקרי מוות. ויש הבדל רב מאוד אם אדם מבטח את עצמו בביטוח חיים, דבר שתלוי במספר שנים - 15 או 20 שנה - ואז הוא מקבל את סכום הביטוח, או שהוא מבטח את עצמו אך ורק למקרה מוות.

צריך אפוא, קודם כל לברר למה הכוונה. אני רוצה להניח שהמדובר רק בביטוח למקרה מוות. אם כן, צריך שהדבר ייעשה לא "בתנאים שבא עליהם אישור של קצין תגמולים", אלא לפי כללים שייקבעו על-ידי קצין התגמולים לגבי כל הנכים. אפשר לומר שכל אחד ירצה לבטח את עצמו בסכומים גדולים מאוד, במאה אלף לירות, ברבע מיליון לירות, וזה צריך לעלות הרבה מאוד כסף; ואף-על-פי שביטוח למקרה מוות נעשה בפרמיה שאיננה יקרה כל-כך, צריכה להיות תקרה כלשהי. על כן, יש לקבוע תנאים על-גבית שהנכה לא יצטרך בכל מקרה של ביטוח לבוא אל קצין התגמולים, וקצין התגמולים לא יצטרך באופן שרירותי לאשר תנאים מסוימים לאחד ותנאים אחרים לשני; אלא שיהיו כללים קבועים שישתתפו לפיהם, עד תקרה מסוימת, בהוצאות הביטוח לכל המבטחים.

רצוני לערוד דבר נוסף שאינו גוגע לחוק זה, אבל אני רוצה להסב את תשומת-לבו של שר הבטחון ולבקש ממנו להציע הצעת חוק בעניין. מבחינת החקיקה פתרנו את בעיות הנכים, והמדינה עושה רבות בשטח זה למענם, גם למען נכי מלחמה וגם, לנכים אזרחיים. היו בארץ כ-200 איש - גיבתיים נעדרים כבר רבים - שנפגעו כאזרחים במלחמת השיחור, בין השנים 1947-1949. אינני יודע את מספרם המדויק היום, אבל אני בטוח שהוא נע בין 100 ל-150. נכים אלה משוללים כל זכות. במלחמת ששת-הימים תינקת תקנה שלפיה כל הארץ הוכרזה כאזור סכר וכל האזרחים הוגלו לתיקונם על-ידי כך. כבר לפני עשר שנים הועלה הנושא הזה. חבר-הכנסת המנוח נחום גיר הגיש הצעת חוק, וחבר-הכנסת ויקטור שם-טוב הגיש גם הוא הצעת חוק; רבים רבים מחברי הכנסת טיפלו בכך, והנכים הללו פוגים ואינם חדלים מלפגוע לחברי הכנסת בעניין זה. חושבני שהגיע הזמן לפתור גם את הבעיה של הנכים הללו, ואני מבקש את שר הבטחון - אני יכול להמציא לו את החומר שבידי וחומר נוסף יש ודאי בידי רבים מחברי הכנסת - לעשות זאת.

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 6) (יפרח, אבנרי, קשת, גרוס, אליעד, שוסטק, דיין) —

יהונתן יפרח (המערך, עבודה—מפ"ם):
מה זה "שלנו" ומה זה "לא שלנו"?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

התיקון במקומו. אני חוזר ואומר: נכים ישראלים ולא-ישראלים. רציתי לומר מלה אחת על נכים לא-ישראליים, שנכותם נוצרת בעצם בימים אלה. השמעתי את קולי בעניין זה בשבוע שעבר, על דוכן זה. בינתיים באו ידיעות נוספות. קראתי היום ב"הארץ" ידיעה, שהכותרת שלה היא "מכחישים עיניים והתעללות בעוה"א. אך מתחת לכותרת נאמר שאמנם ההאשמות האלה, שהופצו במכתב אנונימי של חיילים, אינן נכונות, אבל אחר כך נאמר באותה ידיעה: כך וכך אנשים נשברו עצמותיהם; כך וכך אנשים נורו, וכך וכך בתים ניזוקו. אני יודע שאיני יכול עכשיו לפתוח בוויכוח כללי על הנושא, אבל עלי להסב לכך את תשומת-לב הכנסת. איני חושב שצריך להסב לכך את תשומת לבו של שר הבטחון, כי הוא ודאי יודע טוב יותר מאתנו מה קורה עכשיו בעוה"א. חבל שלא התייחס לזה כאשר הופיע בטלוויזיה ונשאל מדוע המדיניות שלו בעוה"א היא "רכה" כל-כך. שכחו לשאול אותו מה דעתו על ההאשמות שהועלו.

אני חושב שאם נוצרים נזקים עקב פעולות מוסדות הבטחון — יש לתקן את הנזקים. השר הדיע שמיון ביותו על-ידי חיילי צה"ל, יעמידו לדיון חמרי בניין לתיקון הבית. אך נודע שאין חמרי בניין, ובינתיים אין מתקנים. אנשים הנפצעים על לא עוול בכפם בפעולות הנעשות עכשיו בעוה"א, ייטיב השר לעשות אם יציע להם פיצויים, ועל-ידי כך יראה דוגמה טובה. כך נתקן, לפחות חלקית, את הנזק המוסרי והמדיני הגורם בעקבות הפעולות האלה של כוחות הבטחון בעוה"א.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס, אחרון המשתתפים בוויכוח.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לעצם התיקונים המוצעים בחוק הנכים (תגמולים ושיקום) יש לי הערה אחת קצרה. גם אחרים דיברו על כך, שבדרך כלל יש בתיקונים אלה שינויים לטובה הבאים להקל על הנכים ועל משפחותיהם ויש גם תיקונים הבאים להבהיר את העניין כדי לתת בידי קצין התגמולים אפשרות לפעול מתוך בהירות החוק. חברי-הכנסת סנהדראי ואבנרי דיברו על כך. סעיף ב' בא להיטיב עם משפחת הנכה כאשר מות הנכה אינו קשור בנכותו. התיקון מציב להמשיך בתשלום התגמולים שישה חודשים עד אשר המשפחה תתאושש. יותר הגיוני להסמין את קצין התגמולים שהוא יקבע את תקופת הביניים שבה יש להמשיך ולשלם למשפחת הנכה ושתקופת הביניים תהיה בין שלושה חודשים עד שנה. כל משפחה תקבל במשך שלושה חודשים, מטעמים סנטימנטליים, רגשיים, אבל המשפחה אינה מבוססת וחיה במצוקה, אפשר להסמין את קצין התגמולים לתת הוראה להמשיך בתשלומים עד שנה.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):
לפי דיני ישראל מציעים רק לקולא, לא לחומרה.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

זה לקולא. קצין התגמולים יכול לתת הוראה להמשיך בתשלומים עד שנה.

אליעד שוסטק (המרכז החפשי):
תניד שישה חודשים עד שנה.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אני מציע שלושה חודשים למשפחה מבוססת שאין לה צורך בתגמולים. יש להבדיל בין משפחה מבוססת לבין משפחה שיש לשלם לה תקופה ארוכה יותר — עד שנה.

עכשיו רצוני להעיר הערה שהיא קשורה לשיקום הנכים, אבל אינה קשורה לסעיפים שבחוק המוצע, אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולהגיב על תשובתו של שר הבטחון לשאלתה שלי בקשר למרכז השיקום בתל-השומר. ב-10 בדצמבר הגשתי שאלתה לשר הבטחון מתוך חרדה לנכי מלחמה. היתה סדרת מאמרים בעתונות על המצב במרכז השיקום בתל-השומר. העירתי בשאלתי תה שאיני אומר שכל מה שנכתב בעתון נכון, אבל ביקשתי משר הבטחון שיבדוק את העניין. לפי סדרת המאמרים היו שם דברים מחזירים. נכים סיפרו על הטיפול הגרוע. היו שם דברים חמורים מאוד שלדעתי טעונים חקירה. ביקרתי פעם במרכז השיקום בתל-השומר. התרשמתי לטובה. התרשמתי שזה מוסד טוב, אבל, מתוך ביקור קצר אחד אי-אפשר, כמובן, ללמוד את הבעיות ואי-אפשר לדעת לשרשם של הדברים. שאלתי את שר הבטחון: "האם נתן כבוד השר הוראה לבדוק את אמיתותם של הדברים המובאים בסדרת המאמרים הג"ל? אם כן, מה הן התוצאות של הבדיקה? מאחר שמדובר במוסד המשמש מרכז לשיקום של נכי צה"ל, האם בדעת השר למנות ועדת חקירה כדי לחקור ביטחון את הנעשה במוסד חשוב זה?"

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי-הכנסת גרוס, אני מבין שאתה מדבר על נכים. אני מבין שלא ניצלת את הזמן העומד לדיון לדבר על החוק המוצע. בכל אופן, אני מבקש לא להרבות דברים על נושא שאינו שייך לחוק המוצע.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

שר הבטחון השיב לשאלתה שלי, שמשדר הבטחון מעריך מאוד את הטיפול המצויין והמסור מצד חבר העובדים הרפואיים של תל-השומר בנפגעי צה"ל. גם אני מעריך את המוסד הזה. בכל זאת, היו תלונות חמורות והתשובה של השר היתה יבשה מאוד. אני רואה צורך להוסיף: היה השבוע מאמר באחד העתונים ובו נכתב ששרים מטעים את חברי הכנסת בתשובותיהם על השאלות. איני אומר שמטעים, אבל אני אומר שבהרבה מקרים התשובות אינן יסודיות, ניתנות בלי בדיקה של העניין.

שר הבטחון מ. דיין:

יש לי הצעה: תכין לי גם תשובה, אחתום עליה.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אחרי תשובת שר הבטחון אני יודע הדבה פחות מאשר לפני שהגשתי את השאלתה. הדבר הזה טעון הבהרה נוספת.

— חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 6) (קשת, דיין); חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 7) (קשת, דיין) —

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. חלק ניכר מן המשתתפים בדיון הקדישו דברים מדבריהם לנושאים אחרים ולא לנושאי החוק. כמובן, איננו מתכוון לעסוק בנושאים אחרים, אשר חברי הכנסת היו רשאים, כנראה, לדבר עליהם, אף-על-פי שאין ביניהם ובין החוק הזה שום קשר. אני רוצה רק לומר לחברי הכנסת האחרון שדיבר — אחרון-אחרון חביב — לחברי הכנסת גרוס, שבתשובה שלי לשאלתה שלו אמרתי ש"תל-השומר" הוא מעניינו של שר הבריאות, ואנחנו, משרד הבטחון, מעריכים וכו'. המינימום שאפשר לצפות מחבר כנסת הוא, אם באמת רוצה לא רק לעלות ולנאום אלא לעורר שאלה, שהוא רואה אותה כטענות טיפול, שיפנה את שאלתו למשרד האחראי לכך. אני לא רציתי להש-תמט מן השאלתה הזאת, שהופנתה אלי, ואמרתי את דעתי, את דעת משרד הבטחון, על עבודת השיקום הנעשית ב"תל-השומר". ייתכן שחברי הכנסת גרוס יש לו דעה אחרת. אבל כאן הוא טען שיש השתמטות מן הנושא. אם הנושא הזה קשור ל"תל-השומר", צריך חברי הכנסת גרוס לפנות למשרד הבריאות — אם רוצה הוא באמת לטפל בבניה עצמה.

אני אומר זאת כדוגמה למי שקם להטיף מוסר ואינו טורח להבחין לפחות מה שייך לאיזה משרד. אם הוא רוצה באמת לטפל בזה, יואיל בטובו לפנות לשר הבריאות, ושר הבריאות, שהנושא הוא במסגרת משרדו, יטפל בדבר כפי שצריך וכפי שימצא לנכון לטפל.

אם אינני טועה כל הדוברים אמרו שהם יצביעו בעד החוק, וכולם העירו על, או הסתייגו מן, הסעיפים השונים, אבל בעיקר מסעיף 2 ומסעיף 3 בצורתם הנוכחית. אני רוצה לומר מראש, שעצם העובדה שכל אחד הציע פתרון אחר לבניה — וגם אם כל אלה שנגנו בשני הסעיפים הללו הביעו דעתם שאין היא נוחה מן הנוסח המוצע, אולם הפתרונות היו שונים — הרי עצם העובדה של השוני הזה מרמזת על כך, שצריך לדון בעניין במסגרת הוועדה ולמצוא את הפתרון הנכון, גם

ה"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת. אנחנו נוגשים לסעיף ה' של סדר-היום: חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 7), תשל"א—1970, קריאה ראשו-נה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. מטרת ההוראות של הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה, שאותה אני מביא בזאת לכנסת, היא להגדיל את ההטבות המוענקות על-פי החוק הקיים כיום לזכאים לכך.

ביקורת ומעקב מתמידים, כדי להבטיח שההטבות

• רשימות (הצעות חוק, חוב' 917).

אם הנוסח המוצע כאן אינו נראה להם. ומה גם, שלא כל האינפורמציה נמסרה כאן. כדוגמה, בקשר לסעיף 2, המדבר על המשך תשלום התגמולים במשך שישה חוד-שים. וכו', עד כמה שאני יודע כל הנכים מבטחים על-ידי משרד הבטחון ביטוח בפני מוות, בסכום — אם אינני טועה — של 15 אלף לירות. סכום זה מקבלת המשפחה במקרה של מות הנכה, והצגת התמונה כאן, כאילו למחרת מותו תצטרך המשפחה לפנות למוסדות הסעה, איננה מושתתת על מלוא האינפורמציה.

גם ביחס לסעיף 3: אותו פסק-דין של בית-הדין הגבוה לצדק, שנגע בדבר, גם הוא קבע שחייבים למצוא הסדר שיביא לידי סיום מובטח וקצוב של הבירור המש-פטי, או הבירור הנוהלי, בדבר גובה התשלומים. אינני חושב שמישהו תורם משהו להסדרת העניין על-ידי הצעה האומרת שלא יהיה כל סדר בדבר. כולנו יודעים שלא מדובר באותם מקרים שבהם הנכה מגיש את מלוא תעודותיו, אלא באותם מקרים שבהם יש עורכי-דין ויועצים, החושבים, מדי פעם, שהם עוזרים, אבל לא תמיד עוזרים, ואותה ועדה — ועדת העבודה — כאשר תדון בדבר, אין לי שום ספק שהיא תרצה למצוא מסגרת שתבטיח כי דיון, לאחר שהוא ימצא את כל הטענות והראיות, בכל-זאת יגיע לסיומו, כדי שיהיה אפשר לראות נושא מסוים כגמור ולא מתמשך בלי קץ; כי יש חשש כזה שיערמו תיקים על גבי תיקים והדיון עלול להימשך בלי סוף.

היות ונראה לי, שאף אחד מן המתווכחים כאן איננו מסתייג מן החוק כולו, וההצעות לשינויים, במידה שהיו כאלה, מקומן להתברר בוועדה — אפשר להעביר את הצעת החוק לוועדה.

ה"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנחנו נוגשים להצבעה. לפנינו רק הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

ה הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק הנכים (תגמו-לים ושיקום) (תיקון מס' 6), תשל"א—1970, לוועדת העבודה, נתקבלה.

ה. חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום)

(תיקון מס' 7), תשל"א—1970 *

(קריאה ראשונה)

למשפחות שכולות לא יפגרו אחרי השינויים במשק, והבטחות מקורות הכנסה מתאימים לנוקשים לכך, הבי-אונו מאז מלחמת ששת-הימים להכנסת שני תיקונים לחוק העיקרי: האחד בשנת 1967 והאחר בשנת 1968. ואילו עתה מציעה הממשלה תיקון נוסף באותה מטרה.

ההטבות שאליהן מתייחסות הוראות החוק מוענ-קות כיום ל-1,500 אלמנות, 1,700 יתומים, 1,300 זוגות הורים ו-1,650 הורים בודדים — לערך.

לא אעמד על כל השינויים המוצעים עתה לאישור הכנסת, אלא על העיקריים שבהם. הראשון הוא: על-פי הצעת החוק יוגדל הבסיס לחישוב התגמולים להורים

באה להורות כי כל מה שמותר לקבוע בתקנות לפי הסעיף הנזכר לגבי זכאים — מותר יהיה לקבוע גם לגבי יתומי נספה שטרם מלאו להם 27 שנים.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה.

היו"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, אנו ניגשים לדיון. הדיון הוא אישי. רשות הדיבור לחבר הכנסת קורפו, ואחריו לחבר הכנסת פת.

חיים קורפו (גח"ל):

אדוני היושב ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אין ערוך לחובתנו למשפחות החיילים שנספו במערכה, וכל הקלה בסבלם ובקשיי חייהם ראויה להוקרה ולתמיכת כולנו.

התיקונים התכופים בחוק העיקרי גוזרים מן המציאות, ולא בכדי אנו עומדים כבר לפני התיקון השביעי לחוק, לאחר התיקונים שהוכנסו בו כבר בתשי"ב, תשי"ג, תשכ"ג, תשכ"ה, תשכ"ז ותשכ"ח.

הסעיף הראשון בחוק המוצע מתייחס להכללת הורה חורג והורה מאמץ, בהגדרת הורה של נספה. נראה לי שבאותו הגיון צריך לכלול גם אח חורג או מאומץ באותם הסעיפים המתייחסים לאח של הנספה. סעיף 9 של החוק קובע: "בעד יתום של נספה שאין הסעיפים 8, 13, 13 (א) או 13 (ב) חלים לגביו, וכן בעד אח של הנספה...". נדמה לי שכאן צריך להוסיף: "ובכלל זה אח חורג או אח מאומץ". הוא הדין לסעיף 9 (ב): "היה אח או יתום זקוק מטעמים רפואיים או חינוכיים לטיפול...". גם כאן יש להוסיף את הקטיגוריה של אח חורג.

גם בסעיף 10א, לגבי שכול שעל שולחנו סמוכים אח או אחות של הנספה, אם אנו מרחיבים את הגדרת ה"אח" יכלול בה גם כאן מקרים של אח מאומץ או אח חורג.

סעיף 7 לחוק המוצע מתקן את סעיף 29 (א) לחוק העיקרי, ומגדיל את מענק הנישואין ליתום מ-360% של השכר הקובע ל-540% שלו. אותו דין צריך לחול גם על סעיפים 29 (ב), ו-29 (ג). גם הם מתייחסים למענקים ליתומים בהגיעם למצוות או בשרתם בשירות סדיר.

נראה שלשלושת הסעיפים הללו כולם מקשה אחת, כולם התקבלו או תוקנו בתשכ"ח, וצריכים לכלול גם את הסעיפים הנוספים.

אותה הערה גם לגבי הצורך בשינוי הטבלה שבסעיף 10 (ה), הדין בנושא של ילדו של שכול העומד ברשות עצמו. האם אין צורך גם כאן בהעלאת הטבלה בדרגה אחת כדי לראות לא כמעמד ברשות עצמו? נדמה לי שטבלה זו עדיין לא שונתה בכלל.

סעיף 10 (ו) קובע כי בת נשואה לא תיחשב כעומדת ברשות עצמה אם אינה עובדת ואינה בעלת הכנסה ממקור אחר. מן הנסיון נראה שיש להוציא בת נשואה מכלל "עומדת ברשות עצמה" גם אם היא עובדת, ובדו"א אם יש לה ילדים. התביעה מבט נשואה שתהיה תומכת בהוריה היא מקור לחיכוכים משפחתיים, ובמציאות אף אינה נענית.

הוא הדין לגבי סעיף 15 של החוק המקורי, הקובע ביטוח מפני מחלה. במציאות הפרשה הזאת סבוכה מאוד. האם הביטוח הוא מלא או מוגבל? האם הוא כולל הוצאות אישפוז? האם קיים הסדר של ביטוח מפני מחלה עם כל קופות-החולים? ידוע לי שהמצב קשה

השכולים. על-פי החוק הקיים מבוססים התגמולים על השכר המשתלם לעובד המדינה שדרגתו היא "ח" בדירוג האחד לעובדי המדינה. על-פי הצעת החוק יוגדל הבסיס לחישוב התגמולים ויוצמד לדרגת "ט" של הדירוג האחד.

התיקון השני הוא: אלמנות נספה, שביום התא-ל-מוות טרם מלאו לה 35 שנה, ושייתומי הנספה אינם סמוכים על שולחנה, וזכאית לפי החוק הקיים לתגמולים חודשיים במשך שנתיים מבלי שנקלח בחשבון מצבה הכלכלי. מוצע עתה שהאלמנה תהיה זכאית לקבלת תגמולים חודשיים במשך שלוש שנים מיום התא-ל-מוות.

התיקון השלישי: על פי החוק הקיים סכום התגמול החודשי המשתלם לאלמנה, שביום התא-ל-מוות טרם מלאו לה 35 שנה, ושייתומי הנספה אינם סמוכים על שולחנה, הוא בשיעור של 50% של השכר הקובע. מוצע להגדיל את שיעור התגמול מ-50% ל-55% של השכר הקובע, כדי להשוותו לשיעור התגמול המשתלם לאלמנות נספה שאין יתום סמוך על שולחנה ושביום הקובע מלאו לה 35 שנה. השכר הקובע הוגדר בחוק בסך כל המשכורת המשתלמת לעובד המדינה שדרגת משכורתו היא "י" של הדירוג האחד.

התיקון הרביעי: בעיה מיוחדת היא בעיית האלמנות שהגיעו לגיל זיקנה וזקוקות לטיפול מיוחד. יש שאלמנות אינן מסוגלות לשרת את עצמן ולעיתים אף ניטלת מהן האפשרות להוסיף ולהתגורר בדירתיהן ועליהן להיכנס לבתי-אבות, או שמטעמי בריאות הן מרותקות למיטתן וזקוקות לעזרת הוולת.

הוראות החוק הקיים אינן מאפשרות לספק את צרכיהן של אלמנות גלמודות שהגיעו לזיקנה וזקוקות לטיפול מיוחד העולה על סכום התגמול שנקבע להן בחוק. מוצע עתה כי קצין התגמולים יוסמך לשלם בעד אלמנות שסודרו בבתי-אבות, או במוסד מתאים אחר, את דמי ההחזקה. קצין התגמולים יוסמך אף לשלם את מלוא ההוצאות הממשיות שיהיו לאלמנה הזקוקה לטיפול אישי בדי הוולת, וזאת במקום התגמול שנקבע בסעיף 7 לחוק הקיים.

תיקון חמישי הוא כי לפי החוק הקיים רשאי קצין התגמולים להורות על תשלום מוגדל בעד אח או יתום של נספה הזקוק מטעמים רפואיים או חינוכיים לטיפול או השגחה מיוחדים במקום התגמול המגיע לו על-פי החוק. מוצע להסמיך את קצין התגמולים לשלם את מלוא ההוצאות בעד מכשירי-עזר רפואיים שהיתום או האח זקוק להם, כמו-כן בעד ביגוד מיוחד הנהוג במוסד.

תיקון שישי: יתום של נספה הנכנס לבית-נישואין לפני שמלאו לו שלושים שנה זכאי לפי החוק הקיים למענק נישואין בשיעור של 360% של השכר הקובע, המסתכם בסכום של 2,000 לירות. מוצע להעלות את סכום מענק הנישואין ב-50%, באופן שיתכנס בסכום של 3,000 לירות.

לפי סעיף 34 (א) לחוק הקיים רשאי השר הממונה על ביצוע כל חוק שהוא, לאחר החתימה על פטורו או בטחונו ושר העבודה, להתקין תקנות שתכליתן לפטור בשלמות או באופן חלקי זכאים מדרשות אותו החלק או מחובות, מתנאים ומהגבלות המוטלות על פיו. לפי החוק הקיים "זכאי" פירושו בן-משפחה של נספה הזכאי לתג-מולים לפי חוק זה. כיוון שיתום של נספה זכאי לתגמולים רק עד הגיעו לגיל 18 — יוצא כי אין אפשרות להחיל עליו את ההקלות הנ"ל כשהוא מעל לגיל 18. הצעת החוק

נתברר לי כי שני תיקונים אלה הוכנסו במציאות ומופעלים מאז אפריל 1970. אינני מבין מדוע לא פנה שר הבטחון לכנסת במאסר 1970 וביקש את השינוי בחוק. הדבר בוודאי היה מתקבל בכנסת וניתן לו באותו מועד. אינני סבור שגם בנושא שהוא בטיפול משרד הבטחון, שרובו נותנים לו קרדיט רב ואמון רב, יש מקום לבוא לכנסת ולבקש אישור רטרואקטיבי. אין זה לכבוד הכנסת, וגם לא לטובת העניין.

לגבי סעיפי הצעת התיקון רצוני להעיר לסעיף 2, המתייחס לסעיף 7 של החוק העיקרי, סעיף קטן (ב). סעיף זה מדבר באלמנה של נספה שאין יתום סמוך על שולחנה, וביום הקובע טרם מלאו לה 35 שנה. כיום מקבלת אלמנה זו 50% של השכר הקובע לתקופה של 24 חודשים, כלומר 50% של דרגה ח' או ט'. במספרים הדבר מתבטא ב-328.73 לירות. בהצעת התיקון נאמר שהיא תקבל 55% של השכר הקובע. פירוש הדבר תוספת של כ-15 לירות. אינני חושב שבימים אלה, שבהם חלה עליית מחירים יום-יומית כמעט, מהוות 15 לירות גורם עוזר כלשהו.

עלינו לזכור שבמקרים רבים נשארות אלמנות שמשי-כורות בעליהן היו גבוהות הרבה יותר מן השכר הקובע, ובבת אחת, דווקא בחדשים הקשים ביותר בחייהן, כשהן עדיין אולי אינן מסוגלות לצאת לעבודה, דווקא באותם חודשים מקוצץ השכר שהן מקבלות למינימום האפשרי, כמעט. לכן, אדוני היושב-ראש, בסעיף זה רצוני להציע כי במשך 12 החודשים הראשונים שלאחר האסון תקבל אותה אלמנה 100% של השכר הקובע, אלא אם כן יש לה הכנסה גוספת העולה על 300 לירות לחודש.

אני גם מציע שהתוספת, המוצעת בתיקון המונח לפנינו לגבי 24 החודשים הנוספים, תועלה מ-50% של השכר הקובע ל-75% של השכר הקובע, ולא כפי שמוצע, 55%.

לגבי סעיף 3 בהצעת התיקון, המתייחס לסעיף 8 של החוק העיקרי, אני מציע למחוק את המילים "רשאי קצין התגמולים להורות". זאת גם בסעיף קטן (א) וגם בסעיף קטן (ב).

חוק זה, אדוני השר, דן במקרים קשים, עדינים וכאובים, ובמידת האפשר עלינו להקל על אותם אזרחים שמוזלם הרע הביאם להיזקק לפיצוי במסגרת החוק. מדובר כאן על חוות דעת רפואית, רופא שהוסמך לכך על-ידי שר הבטחון. מדוע יש להשאיר שוב את העניין לחוות דעתו של קצין התגמולים? סעיפי החוק העיקרי והתיקונים שהוכנסו בו הם מאוד מאוד ברורים. הם ברורים לכל מי שיועד לקרוא עברית. הם בוודאי ברורים מאוד לאנשי משרד הבטחון המטפלים בנושא יום יום, ולכן אין מקום לפירושים שונים בהם. מצד שני ראויים הנזכרים בחוק שלא להיות תלויים בחוות דעת או במונח בחוק שמשאיר את העניין תלוי ועומד.

בסעיף 5 בהצעת התיקון, המתייחס לסעיף 10, סעיף קטן (א) בחוק העיקרי, מתבקשת הכנסת לאשר שינוי השכר הקובע מדרגה ח' לדרגה ט'. כפי שכבר ציינתי בהערתי הקודמת, אנו מתבקשים למעשה לתת אישור רטרואקטיבי לפעולה המתבקשת מאז אפריל 1970. לכן, אדוני היושב-ראש, לא אדבר על דרגה ח' כדרגת השכר הקובע, אלא על דרגה ט' שהיא הדרגה הקובעת כיום למעשה.

וראוי היה להבהיר עניין זה בתקנות הבהרה מוחלטת ולהביא לידי הסדר שכל המוסדות הרפואיים יתנו שירות זה.

ועתה, חברי הכנסת, הערה אחת נוספת, שעיקרה בשטח המוסרי.

החוק המקורי מגדיר "שירות צבאי" כשירות בצה"ל ושירות אחר ששר הבטחון הכריז עליו כשירות צבאי בתקופה שבין 30.11.47 עד 31.12.48. מספר פעמים הועלתה בכנסת הצעה להכליל בחוק זה גם את אלה שנפלו בשרתם בהגנה, באצ"ל ובלח"י לפני 30.11.47. אמנם לעניין זה נמצא באופן מעשי תיקון באמצעות חוק התקציב שהעניק לשר הבטחון סמכות לתת תגמול של חסד, והוא אמנם עשה כן לגבי כל המקרים הללו. אך האם לא הגיע הזמן להעניק להם זאת בזכות מעוגנת בחוק זה? מה עוד שכיום הוענק לכל אות ה"על"ה, והמניע של שנת האחים, שלווה את החוק הזה בנפ-תוליו הראשונים, הוא כבר מאתנו והלאה. ידוע לי על משפחות נזקקות שסירבו למלא בקשה לתגמולים בשל היות תגמולים אלה מענק של חסד. נראה לי כי הגיע הזמן לגמול לגופלים חובה מוסרית ולהציע תיקון בחוק על-ידי תוספת ג' להגדרה של "שירות צבאי", שתכלול שירות בהגנה, באצ"ל ובלח"י, ושירותים אחרים ששר הבטחון יכריז עליהם, בתקופה שקדמה ל-30.11.47.

ובהקשר לזה — עוד הערה אחת של טעם טוב. אדוני שר הבטחון, האם הכרחי הוא שעל תלוש התגמול שמקבלות משפחות אלו יתנוססו באותיות קידוש-לבנה המלים "מענק חסד"? במשך יכולה להירשם הוצאה זו כפי שדרוש בפרט ובסעיף ההוצאות המתאי-מים. אך לשם מה ההכרח להדפיס זאת על התלוש עצמו? יש בזה משום גרימת כאב צורב לבני המשפחה, דבר שהוא בוודאי מאתן והלאה, ומן הראוי לבטל רישום זה מיד.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פת, ואחריו לחבר-הכנסת אליעזר.

גדעון פת (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת התיקון לחוק משפחות חיילים שנספו במערכה, שבה אנו דנים היום, ראוייה שתתקבל על-ידי כולנו בסיפוק, תוך הערכה למשרד הבטחון השוקד מדי פעם בפעם להיטיב את תנאי חייהן של המשפחות שאליון מחייס חוק זה.

מדינת ישראל עושה אולי יותר מכל מדינה אחרת בעולם לטובת המשפחות שהקריבו למענה את היקר ביותר להן. כלל אזרחי ישראל מרוצים מכך, ובוודאי — אילו ניתן להם שירותי להכריז בעניין חשוב וכאוב זה — היו נותנים לו את מלוא תמיכתם.

אדוני היושב-ראש, בטרם אעבור לדיון בסעיפי הצעת התיקון לחוק אני מרשה לעצמי לגעת בנקודה שהיא פרוצדורלית גרידא. גם בסעיף 2 של הצעת התיקון, המתייחס לסעיף 7 של החוק העיקרי, וגם בסעיף 5 של הצעת התיקון, המתייחס לסעיף 10 של החוק העיקרי, מוצע לכנסת לקבוע תנאי יסוד שונים לחישוב התגמולים המשתלמים. בסעיף 2 מדובר על העלאת האחוז מ-50% ל-55%, ובסעיף 5 מדובר על העלאת דרגת השכר הקובע מדרגה ח' לדרגה ט'.

מתכבד להודיע, כקודמי, כי סיעת גח"ל תצביע בעד העברת התיקון לוועדה.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת סנהדראי, ואחריה לחברת-הכנסת וילנר.

עובה סנהדראי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אעיר רק שתי הערות לחוק. רוב הדברים שדיבר עליהם קודמי מוצעים בהצעת החוק.

אני מקבלת בסיפוק את התיקון המוצע בסעיף 3, הדן בטיפול באלמנה במקרה שהיא זקוקה לאישפוז בבית-חולים או לטיפול מיוחד בבית. במקרה כזה תישא המדינה בכל ההוצאות העולות על התגמול המגיע לה לפי החוק.

ביחס לסעיף 6, אינני רוצה לחזור על מה שאמרתי באותו נושא בדיון בחוק הנכים. אבל אני עומדת על הצעתי שאדם החוזר ותובע, כי יש לו ראיות נוספות, יש להתחשב בתביעתו. אני רוצה לקוות שההטרדה לא תגיע לממדים שיאלצו אותו לשנות עמדה זו.

אני מעמידה סימן שאלה לגבי סעיף 8(34). סעיף 34 לחוק העיקרי, המתייחס לתקנות שתכליתן לפטור בשלמות או חלקית את הזכאים מדרישות אותו החוק. כאן מוצעת תוספת — "ואם הדבר נראה לו לקידום מטרות חוק זה". אינני בטוחה שאיננו מתנגשים בכך בהטבות הניתנות לפי חוקים אחרים. אשמח לשמוע הסבר כאן או בוועדה. אבל לא הייתי רוצה שעל-ידי הדגשת המלים "לקידום מטרות חוק זה" נפגע בהטבות הניתנות על-פי חוקים אחרים, כי בסופו של דבר אנו רוצים לקדם את העניין ולא להתמיר.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת וילנר, אחרון הנואמים בדיון זה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנו נצביע בעד חוק זה, כשם שהצבענו בעד החוק הקודם; כי התיקונים המוצעים בו הם לחיוב ולא לשלילה, אם כי התיקונים כשלעצמם הם קטנים, בעיקר בהתחשב בשינויים שחלו ברמת ההוצאות וברמת החיים. אולם בכל זאת יש בהם תיקון-מה לעומת המצב הקיים.

הדבר העיקרי לגבי חוק זה — כמו לגבי החוק הקודם — הוא למנוע מצב שיביא לאלמנות נוספות ויתומים נוספים, על-ידי כך שהממשלה תפעל ברצינות למען השלום, ולא תתבע סיפוחים טריטוריאליים המפריעים את השלום ומונעים אותו.

אני רוצה להתייחס בעיקר לסעיף 6. לגבי סעיף זה קיימת התנגשות עקרונית בין האלמנות ובין משרד הבטחון. אני דיברתי על נושא זה בכנסת בשנת 1968, כאשר הובא התיקון מס' 6 לחוק. היה זה אחרי כנס של האלמנות, שפורסם עליו בפרוטרוט בעתונות. האלמנות התרעמו מאוד על הסעיף הנדון. בסעיף מדובר על אלמנת שטרם מלאו לה 35 שנה ואין יתום סמוך על שולחן. אלמנה שיש לה יתום, גם אם לא מלאו לה 35 שנה, מקבלת את התגמול כל ימי חייה. אבל אם לא מלאו לה 35 שנה ואין יתומים הסמוכים על שולחן, הרי שהיא

לפי דרגה ט' כדרגת השכר הקובע מקבלים כיום זוג הורים שאין להם תומכים 66% של השכר הקובע, וזה מתבטא ב-364.68 לירות לחדש; והורה אחד — 276.28 לירות לחדש. התמונה שונה לגבי הורים שיש להם מה שהחוק קורא "תומכים", אם כי בפועל ייתכן מאוד שאין ההורים מקבלים תמיכה כלשהי מילדיהם. הורים עם ילד אחד, או מה שהחוק קורא תומך אחד, מקבלים 70% מאותם 66% של השכר הקובע; הורים עם שני תומכים — 50% מאותם 66%; עם שלושה ילדים או תומכים — 30% מן ה-66% של השכר הקובע; ועם ארבעה ילדים או יותר — 20% בלבד מאותם 66% של השכר הקובע.

במספרים: 30%, למשל, וזאת כידוע במקרה שיש להורים שלושה ילדים — ושוב אני מציין: ילדים אין פירושו דווקא תומכים — מסתכמים בתשלום של 109.40 לירות לחדש; או 20%, במקרה של ארבעה ילדים ויותר, מתבטאים בתשלום של 72.94 לירות לחדש.

סכומים אלה הם בוודאי זעומים מאוד, גם אם יש להורים ילדים העומדים ברשות עצמם, כל שכן לגבי הורים שיש להם ילדים, אולם אינם תומכים בהם. הכללות בנושא זה אסור שנעשה, מאחר שבמקרים רבים הכללות אלה עלולות לדון הורים שכולים לחיי רעב וחוסר כל.

מאחר שעלינו לדבר כאן לא על דרגה ח' כדרגת השכר הקובע, אלא על דרגה ט', שהיא כאמור דרגת השכר הקובע הנוהגת, ומאחר שבודאי קיימת נכונות להעלאת דרגת השכר הקובע, אני רוצה להציע שדרגה זו תוקבע כדרגה י', ובהצעת התיקון המונחת לפנינו ייכתב: "במקום ח' יבוא י'".

אדוני שר הבטחון, לפי נתונים שאספתי התברר לי כי אילו היינו מורידים בחוק את ההגבלות לגבי ילדים מארבעה ילדים לשלושה ילדים, כלומר קובעים את מימומם התמיכה להורים שכולים על בסיס של שלושה ילדים, דהיינו לפי דרגה ט' 109.40 לירות לחדש, ולא לפי מפתח של ארבעה ילדים, כלומר 72.94 לירות לחדש, כפי שהדבר קבוע היום — היה עולה תיקון זה לאוצר המדינה כ-120 אלף לירות. תיקון זה יוריד ממס-גרת החישובים את הקטגוריה הגמוכה ביותר המשתלמת כיום, שהיא לכל הדעות זעומה ביותר, אימנה עוזרת הרבה, אף להורים המקבלים תמיכה מילדיהם, כל שכן להורים שאמנם יש להם ארבעה ילדים, אך ילדים אלה אינם תומכים בהוריהם.

אדוני היושב-ראש, משפחות מרובות ילדים, גם כשילדים אלה מתחילים לעמוד ברשות עצמם, אינן משתייכות דווקא לבעלי ההכנסה הגבוהה במדינה. יש הרבה מקרים בהם גם ארבעה בנים לזוג הורים שכולים, העומדים ברשות עצמם, רמת הכנסתם היא נמוכה ואינה מותירה מקום לתמיכה בהורים. אסור לנו להעניש הורים שכולים אך ורק משום שהם הורים למשפחות ענפות.

אני מציע איפוא, אדוני שר הבטחון, כי תיערך בדיקה יסודית בנושא זה. אולי כתוצאה מבדיקה זו, ומאחר שהמדובר בסכום קטן יחסית, נוכל לבטל עול שמיש מאתנו אינו חפץ בו, ובודאי שלא התכוון לו.

אדוני היושב-ראש, אני מקווה כי הוועדה שאליה יועבר חוק זה לדיון תתחשב בהערות שהעירותי, ואני

— חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 7) (וילנה, קשת, דיין);
סקירת שר הסעד על פעולות משרדו (דין) (קשת, הרמן) —

החוק ובה התיקונים הדרושים. אם תורה של הצעת החוק בא אחרי ארבעה חודשים, אין בכך פגור. מוטב היה לשלם או ולהביא את החוק עכשיו מאשר לדחות את התשלום, או להגיש תוך תקופה של מספר חודשים מספר תיקונים — דבר שאיננו מן הסדר הטוב. לא יהיה טוב, אם משרדי הממשלה יעשו אחד משני הדברים: או יביאו לעתים תכופות מדי הצעות שינויים לחוקים, או יעכבו הטבות ריאליות, אם יש הסכמה של האוצר, בגלל זה שהחוק טרם אושר.

הנקודה השנייה היא בנושא זה שהוזכרתי, בתיאום עם האוצר. הכנסת ודאי ערה לגודל התקציב ולכלל הכרוך במימון התקציב, מסים וכן הלאה. איננו יכולים להביא כאן הצעה שאינה מתואמת עם האוצר ומוסכמת איתו, ובתחילת הדיון עם האוצר גם אנחנו מביאים הצעות שונות ומגיעים למה שמגיעים — לאותה הסכמה, לאותה פשרה או לאותה יכולת שהאוצר רואה אותה כריאלית לתוספת תשלום, או שיהיה לה כיסוי בתקציב. אני אומר זאת לאותם חברי הכנסת שהעירו כאן מה שהעירו, וכולם העירו במגמה להוסיף הטבות, וממילא להגדיל את התקציב בסעיף זה, כי גם הוועדה תצטרך לתאם זאת עם האוצר ועם התקציב. אנו מוכרחים לחיות במסגרת התקציב, לא רק בדבר שהיינו רוצים בו ביותר. אם חברי הוועדה, או אלה מבין חברי הכנסת שטענו כאן מה שטענו, יצליחו יותר מאתנו בהשגת הסכמת האוצר לתוספות לסעיפים האלה — אנחנו רק נשמח בכך. אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדה.

ה"ר ב. צ. קשת:

חברי הכנסת, לפנינו רק הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק בקריאה ראשונה לוועדת העבודה. נצביע על הצעה זו.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) (תיקון מס' 7), תשל"א—1970 לוועדת העבודה, נתקבלה.

ו. סקירת שר הסעד על פעולות משרדו *

1. דיון (המשך)

במנינים אלה ולציון בסיפוק את הבנת שר האוצר, ששלום־אמת כולל את הבטחון, שיש היכולת והידע להתקדם לקראת שוויון וצדק חברתי המאפשר לפרט למצוא את מקומו בחיים עצמאיים, לפי כוחו, יכולתו ושאיתו; שהרי חברה צודקת מבוססת על המשפחה כתא היסודי בהתייחס בגדלה ובמספר הילדים בה. בהזדמנות זו הייתי רוצה לחזור על דברים שאמרתי על משרד הבריאות בקשר לחיכוך המשפחה למען המשפחה המאושרת בגדלה האופטימלי. תיכנון המשפחה מכון לעזור לפרט ולמשפחה לראות את עצמם, בהתאם למצפונם, כמחלי־טים ביצירת חיי אנוש וכאחראים לטובת הילד.

התפקיד המרכזי של משרד הסעד כיום הוא בראש וראשונה לתמוך בקרבנות העוני, מעוטי היכולת, ולפתור

מקבלת את התגמול שנתיים לאחר התיקון האחרון, ועתה מוצע שתקבל את התגמול לאחר שלוש שנים. האלמנות התנגדו לכך בזמנו. מה הן תבעו? הן תבעו שגם אם האלמנה היא בגיל נמוך מ־35, כל עוד לא נישאה מחדש ולא הקימה משפחה, וכל עוד אין לה פרנסה אחרת — דינה יהיה כדין אלמנה שיש לה ילד. אם אלמנה יש לה פרנסה, בלאו הכי אין היא מקבלת את התגמול. אבל אם אין לה פרנסה, מדוע צריך להפסיק את תשלום התגמול? האם בגלל זה שהאסון קרה בגיל צעיר יותר, ואין לה בנים ובנות? אני מעלה את העניין הזה, כי אני רואה אותו כמרכזי.

יש לנו כמה תיקונים להצעת החוק, שלא אפרט אותם כאן. מה שמוצע בחוק, איננו תוספת, אלא שמירה על הקיים. מספר הלירות שניתנו לפני שנתיים, ומספר הלירות שמקבלים היום, אין להן אותו ערך. לכן מה שמוצע איננו תוספת אלא שמירה על הערך הריאלי של הכסף שמקבלות האלמנות. את התיקונים האלה נציע בוועדה.

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה להעיר רק שתי הערות: כי מדברי המתווכחים אני מבין, שאין התנגדות להעברת הצעת החוק לוועדה, וההצעות וה־תיקונים ידונו בה. שתי ההערות הן: האחת — לשמו הטוב של משרד הבטחון, והשנייה — לסדר העבודה.

ההחלטה על ההטבות הללו ניתנה בספטמבר ולא באפריל. היא היתה רטרואקטיבית; באופן ששילמנו החל בחודש אפריל. הדבר נעשה בהסכמת האוצר וועדת הכספים. אם בחדש ינואר אנו מציעים חוק ובו כמה סעיפים — הצבר של תיקונים, כדי לא לבוא לכנסת חדשים לבקרים — הפיגור אינו כל כך משווע, שצריך להתריע עליו. אני מעדיף דרך כזאת, שאם אנו נוכחים לדעת שיש צורך בתיקון מסוים, ומקבלים אישור האחר־ראים לכך — משרד האוצר וועדת הכספים של הכנסת — ניתן לדבר תוקף מעשי מיד ובינתיים נכון את הצעת

ה"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים לסעיף ז' של סדר־היום: סקירת שר הסעד על פעולות משרדו, סיום הדיון. רשות הדיבור לחברת־הכנסת יונה הרמן, ואחריה לחברת־הכנסת חייקה גרוסמן.

יונה הרמן (המערך, עבודה—מ"ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. עלי לברך את שר הסעד על הנאום המעניין והמקיף, המעיד על התקדמות בעבודת משרדו מבחינת התוכן, האירוגן והרמה, ושב הוא מדיגש את הצורך להגיע לתיכנון בין־משרדי לשם יצירת מדיניות סוציאלית, שתפקיד משרד הסעד הוא רק זרוע אחת ממנו.

יש לברך על הגדלת התקציבים בענייני סעד דווקא

* "דברי הכנסת", חוב' י"ב, עמ' 1004.

פחות בעיה תקציבית ויותר בעיה של חוסר מדיניות ברורה של ניצול משאבים רציונלי ביותר. קראתי בעיון רב בעתונות את דבריה של יושבת-ראש ועדת העבודה של הכנסת, חברת-הכנסת ארבל-אלמוזליג, העומדת להציע הקמת ועדה בין-משרדית לפיתוח מדיניות סוציאלית בצורה שיטתית. מותר לי לציין שהמרכז הדמוגרפי, הדואג לחיזוק ורווחת המשפחה בנוי גם הוא לפי אותה מתכונת.

בהקשר זה מוטב להפסיק לדבר על הצורך בצימצום פערים כאילו שזו הפונקציה המרכזית של עבודת הסעד. בעיית הפערים גוגעת לכל המשרדים שציינתי לעיל, שלכולם יש אחריות רציפית והעול אחריה משותפת. בעיית הפערים נוגעת לעניינים כמו בריאות, חינוך, תע-סוקה, שיכון, מיסוי, סעד וגם לעניינים כגון תחבורה, הלבשה, מזון ותזונה, מים נקיים ותברואה - כולם גורמים המשפיעים על איכות החברה בחייה היום-יומיים ועל היכולת לחיות במצב סביר ולהתקדם כראוי.

מוטב גם לציין שקו העוני הוא תמיד יחסי והוא תלוי במהות החברה וציפיותיה העולות, שמוטב כי תע-לינה, במצב של פיתוח מתמיד. לדוגמה: השגת מכשירים המקילים על חיי יום-יום של המשפחה יש לה חשיבות בעידן הטכנולוגי, ומכונת כביסה איננה מצרך מותרות בתקופה בה אנו חיים.

שמחתי לשמוע שהוסיפו סכום של 2 מיליון לירות להכשרת עובדים סוציאליים כדי להבטיח העסקת עוב-דים טובים ומקצועיים במשרד הסעד. נשאלת השאלה: האם תוכן ההכשרה והכונות הסטודנטים צועדים עם הזמן ותואמים את דרישות העבודה? למשל, בשטח של העבודה הקהילתית אין מספיק מועמדים למלא את התקנים הפנויים. העובד המקצועי איננו מעוניין ביותר לעבוד בלשכות הסעד המוניציפליות והוא מעדיף עבודה כגון מבחן, שירותים מיוחדים, טיפול בילד - עבודה הנותנת לו ולדומיו לפחות את הסיפוק שהם שיקמו את הפרט בידע ובמקצועיות. הם פחות מוכנים לקבל על עצמם את עול העבודה האדמיניסטרטיבית של מילוי טפסים או אפילו התרצועציות לגיוס אמצעים, תשלומים לפי מתכונת קבועה מראש, שאינם משאירים מקום ליוזמה, להעמקה או אפילו להתנגשות עם השיגרה - היסוד של הפיתוח והשינוי.

בהקשר זה עלי להדגיש את העבודה המופלאה והמסורה של עובדים רבים, העובדים בתנאים קשים ביותר עם מעט משאבים ובלחצים בלתי-פוסקים. בכל זאת רצוני לומר כמה מלים על נושא העבודה הסוציאלית כמקצוע.

מוטב לשאול את השאלה אם העבודה הסוציאלית ממלאת את תפקידה כמשפיעה או כתורמת לפיתוח העבודה הסוציאלית, על מדיניותה למען רפורמה סוצי-אלית, חקיקה סוציאלית, תוך מניעת תופעות ובעיות ההתנהגות שבהן מטפל העובד במסירות ובתבונה; ואם בכלל רואים את תפקיד העובד הסוציאלי כמשפיע על מהות החברה המולידה את הבעיות הגורמות את הסבל והמצוקה; האם הממונים עליו מעודדים את יזמותו ומחשבותיו, לא רק בעבודתו הטיפולית היום-יומית, אלא כיסוד פעיל במצב המשנה וכמשפיע עליו?

שמחתי לשמוע שהשר תומך בהתקדמות לקראת הפרדה בין התשלומים לזקקים ועבודת משרד הסעד, כלומר, העברת תשלומים אלה באמצעות הביטוח

את הבעיות הגובעות מכך, ובמיוחד במציאות שלנו, לשים את הדגש על משפחות מרובות ילדים. מתפקדו של המשרד לעזור לאנשים החלשים בחברה ולתמוך בהם, כלומר: במפגרים, בעיוורים, בקשישים, בחולי נפש וגם בילדים קטנים - הסקטור הפגיע יותר. מוטב להדגיש שהם לא-דווקא משכבות העוני או קרבנות העוני. הם קרבנות מחדליה והסדרונותיה של החברה, של מצבים שונים ומסובכים, אפילו קרבנות העושר, כפי שזה מת-בטא בלא מעט מדינות מן המתקדמות ביותר בעולם היום. התייחס לזה גם השר בנאומו בפני עתונאים ב-15 בדצמבר ואמר (אני מצטטת): "שנים רבות היה משרד הסעד הכתובת העיקרית לכל הכרוך בעוני ובמצוקה כלכלית וחברתית. טיפול יעיל בשכבות הנחשלות וכן מתן שירותים סוציאליים גם לאלה שאינם מוגדרים כמקרים סוציאליים מחייב תיאום בין משרדי הממשלה השונים: משרדי השיכון, הבריאות, החינוך, העבודה, הביטוח ה-אומי והמשטרה". ואני הייתי מוסיפה: נציגי האוצר והמשפטים, ומזמינה לשתף בדיונים את נציגי הסוכנות, ההסתדרות ואפילו מועצת אירגוני נשים.

השאלה הראשונה החשובה היא: באיזו מידה יש תיאום בין המחלקות והחטיבות השונות במשרד הסעד עצמו והבנה ברורה של יעדים ומדיניות, קשר והדדיות בין-מקצועיים. נוצר הרושם שעובדי כל מחלקה שקועים בעבודתם ואינם נהנים מהכונה מתואמת המבוססת על מדיניות ברורה ומוגדרת; ומכאן נובעת השאלה המכרעת והיא: האם יש למדינה עצמה, לממשלה, מדיניות סוצי-אלית ברורה ומקיפה המכוונת ליצירת תנאים אשר ימנעו את המשבר, את המצוקה ואת הסבל, ההופכים את האדם למקרה סעד הזקוק לטיפול, לתמיכה ולעזרה מיוחדת, למרות ההישגים העצומים, הן החברתיים והן הכלכליים?

אם יש חילוקי דעות בתוך משרד הסעד על נושאים אירגוניים-אדמיניסטרטיביים, תכסיסיים ומקצועיים - ואפשר להניח שיש - העבודה שאין גישה מתואמת ואחידה כרוכה גם בחוסר תיאום ומדיניות במעמד המ-שלה, באוטונומיה היחסית של משרדים ומוסדות שונים המטפלים בעניינים עם השלכות לנושא; כלומר, בחוסר מדיניות סוציאלית בכלל ומדיניות הסעד בפרט.

רוב המשתתפים בדיון המליצו על הקמת ועדת שרים לענייני הסעד, ולא פעם נשמעו דברי תמיכה ברעיון זה בדיונים שונים מבימת הכנסת וגם ממני, אם כי נראה לי שהיה מן הראוי יותר להקים ועדה למדיניות סעד ול-פיתוח סוציאלי. ומוטב להזהיר שתצמצם תועלת מכך בתנאי שהממשלה תהיה מוכנה לצעוד קדימה עם דינמיות התיים החברתיים, דבר המכיל ליווי מתמיד של תופעות השינויים בחברה; בתנאי שהיא מוכנה להוציא מסקנות מרחיקות לכת מבחינה מחשבנית, רעיונית, אירגונית ותקציבית-פיסקלית, שידרשו ממשרדים שונים נכונות לראות בראש וראשונה את התמונה כולה - טובת הכלל - לפני חיזוקם והרחבתם של תחומי אחריותם, במסגרת תכנית-אב. יש לחזק גישה זו על-ידי עבודה משותפת של הוועדות הלבנטיות בכנסת.

אני משוכנעת שאם נתקדם לקראת פיתוח מדיניות סוציאלית כלכלית כוללת, לפי תכנית-אב המבוססת על גישה רציונלית אובייקטיבית, מלווה במחקר ומעקב מת-מיד, נגיע להישגים עצומים אפילו במשאבים העומדים לרשותנו כיום, ואפשר להניח - גם לחסרונות לא מבו-טלים. מוטב אולי להביע את הדעה, שכיום הבעיה היא

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני הישכב-ראש, כנסת נכבדה. רק לפני שבוע סיימה הכנסת את הדיון על תקציב המדינה. התקציב הוא כעין חלון ראווה של המדינה. אני מקווה, שאנחנו כמו בעל עסק הגון איננו מציגים בחלון הראווה סחורה שאינה נמצאת במחסן. במהלך הדיון הזה וכן בדיון על הסעד נשמעו הערות רבות בנושא העוני וקו-העוני. אי-אלה חברי כנסת מחלקים את הפאתוס, את פאתוס התביעות, לשני חצאים, כאשר כל חצי הוא החצי הגדול יותר... זה מוכיר לי את חלוקת המים בין האיכרים בכפר פונטמר - מי שזוכר את היצירה הזאת - כאשר שני שליש הם לבעל האחוזה, ושני-שליש הנותרים הם לאיכרים...

כנגד מה אני אומרת זאת? חברי-הכנסת בדר וסרלין דיברו על הצורך בהוצאת יתר לבטחון, ואילו חבריהם לסיעה תובעים יותר הוצאות לשירותים סוציאליים, שהם במינוחיו של חברי-הכנסת בדר סיגנונים להוצאת אחריות. חבל שהוא איננו פה. הייתי מאושרת להיות בטוחה שהפאתוס הסוציאלי הוא בכל מקרה ומוקד-רה כן. יודעת אני שגם בעזרת תקציב, ותקציב מוגבר, אין לחסל את חוסר השוויוניות בחברה. גם חלוקה יעילה יותר גם ביצוע מושלם לא יבטלו את הבסיס החברתי של היינו, בסיס שאינו נותן "סטארט" שווה לכל אדם ואדם.

החברה הקיבוצית שהיא שיוויונית מיוחדת, גם היא יוצרת בתוכה, אולי בצורה אמפירית, בעיות של חוסר שוויון משלה. אך דנים אנו במשרד שמדיניותו יכולה לתקן עוולות. כל עוד לא נבנה שיטה חברתית אלטרנטיבית נפעיל את שיטת הקורקטיבים. הייתי יכולה לומר על דרך הפרזה מדברי אותו תאורטיקן סוציאליסטי שאמר, שכל דרך טובה לסוציאליזם, כולל הפרלמנטריזם. הייתי אומרת כך: כל דרך טובה כדי להגיע לחברה שוויונית, כולל דרך התיקונים החברתיים.

אם המהפכה הצרפתית שיחררה את האדם והעניקה לו את החופש האזרחי, כולל החופש לישון מתחת לגשר, זאת אומרת להיות עני מרוד וחסר כל, חייבת המאה העשרים להעניק לאדם חופש, כולל החופש לא לישון מתחת לגשר, חופש מעוני ומצוקה חברתית.

לא פלא איפוא שכה רבים מטפלים בקו העוני. במשנה, במסכת "פאה", יש הגדרת קו העוני. נאמר: "מי שיש לו 200 זוז לא יטול לקט, שיכחה ופאה". 200 זוז זה קו העוני לפי המשנה. באותם ימים, כאשר נערכה המשנה, היו כנראה מחזירים יציבים והאינדקס לא נע. או ייתכן, שאז לא ייתסו לתורה שבעל-פה אותו מעמד אבסולוטי כפי שעושים זאת היום.

צדק לדעתי ד"ר כץ מן המוסד לביטוח לאומי אשר קבע כי הבעיה אינה סעד לעניים, אלא חלוקת משאבים נכונה באוכלוסיה על קבוצות השונות. אני חושבת שלא משרד הסעד ולא הביטוח הלאומי אינם יכולים לבוא במקום מדיניות פסיקלית נכונה, יהיה שר הסעד המסור והרגיש ביותר לעניין המלחמה בעוני - ויש לי יסוד להניח כי אמנם השר רגיש, ואני מברכת אותו ומאחלת לו הצלחה בתפקידו.

נגיד בנק ישראל קובע כי השוויון בישראל ובגורביה הוא הגבוה ביותר בעולם והפער בין סוגי ההכנסה השונים המצומצם ביותר בעולם. קביעת קו העוני זוהי גם פילוסופיה חברתית וגם ביטוי ליכלתה של הכלכלה הלאומית.

הלאומי או במסגרת נפרדת אחרת. שינוי זה היה משחרר את העובד מעול זה ומאפשר לו להתרכז בתפקידו יצירה, ומוותר לו יותר זמן לדאוג לעבודה מניעתית, לשיקום, שבודאי איננו מהווה נושא נפרד לתקציב ולפעילות, אלא יעד וחלק אינטגרלי של כל הטיפולים בכל המישורים. צר לי שעלי לציין שרוב עבודת המשרד מכוונת לעבודה טיפולית תוך הקדשת תשומת-לב מעטה לבעיות היסודיות של החברה שממנה הן צומחות.

הדברים ששמענו מפי החברים, אשר השתתפו בדיון בשבוע שעבר, על בעיות העבריינות, הזנות, הבנות הסוטוט - מדאיגים ביותר. אין ספק שיש צורך לנקוט צעדים מיידיים כדי להרחיב ולהעמיק את הטיפול. אבל יש גם להתחיל מיד בטיפול מתואם בין כל הגורמים שציינתי, תוך חיפוש דרכים לשיפור איכות החיים והיציבה במטרה למנוע את התופעות החמורות האלה.

זמני איננו מאפשר לי להרחיב את הדיבור על העבודה הקהילתית. דואי שאין מקום להיות מרוצים מן העובדה, שעד כמה שהמשרד מעוניין להרחיב את העבודה הזאת, המציאות מראה שיש מעט מאוד עובדים מקצועיים ורק מעטים שואפים לעבוד במסגרת זו. גם היום הם אינם תופסים את היסוד העיקרי של העבודה הקהילתית, שהוא לעודד את הציבור לעזור לעצמו, תוך פיתוח יוזמה קבוצתית חדשה, לאחר שעוד היום נוקטים גישה פטרנליסטית וביורוקרטית מדי. מתקבל הרושם שהעדיפות הניתנת לעבודה זו היא גמולה מדי, שקיימים חילוקי דעות בין אנשי המשרד לגבי תפקידה של עבודה זו. קיימת כפילות מדאגיה בין משרדים ואיגודים ולוונטריזם העסקי בעניינים הנוגעים לעבודה קהילתית, כגון מרכזים קהילתיים, שירותים קהילתיים, מועדונים וכדומה. נוצר הרושם שגורמים אלה לעיתים מעוניינים יותר באינטרסים שלהם מאשר במטרה של פיתוח הקהילה למען כלל הציבור, וזאת למרות הוועדות הציבוריות והמועצות אשר דנות בנושא.

שמחנו לשמוע מפי השר על הגדלת התקציב למחקרים, שהם היסוד לתיכנון טוב. במחקר חברתי וסוציולוגי עוסקים גורמים רבים, גם ממשלתיים וגם אקדמיים. מבלי לפגוע כלל בחופש ההכרחי למחקר, נשאלת השאלה: מה מידת שיתוף הפעולה בין החוקרים, הן לגבי בחירת הנושאים והן בהפצת הסיכומים? האם מוצלם במידה מספקת את העבודה שכבר נעשתה בנושא זה? כמה עבודות, שהן רלוונטיות מאוד, מונחות במגירות או על האיציטבאות ואינן ידועות לגורמים אשר זקוקים להן? נוצר הרושם שבמקום להתייחס למסקנות לשם תיכנון ושיפור השירותים, קיימת נטייה לצטט רק אותם חלקים שיש בהם כדי לחזק דעות קדומות או אפילו לשרת פולמוס פוליטי. אולי הגיע הזמן להקים גוף מתאם למחקר החברתי והכלכלי כדי להבטיח ניצול מקסימלי של המשאבים המצומצמים שיש ברשותנו. נושא זה גם הוא קשור לכל הבעיה של פיתוח מדיניות סוציאלית, הכנת תכנית-אב וכן הצעדים שדבר זה דורש.

ולסוף הייתי מבקשת מהשר לקבל את דברי כתוספת למה שאמרתי בדיון על תקציב הסעד בחדש יולי אש"תקד; ורצוני לאחל לו הצלחה מרובה בטיפול באתגרים העצומים העומדים לפניו עכשיו שהגענו לתקופת מעבר, הדורשת עוז ועצמה, ולהביא אמן מלא במאמציו.

ה"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן.

מ-17.8% ל-19.4%. איך אפשר לדבר על התקדמות בשוויון?

מדיניות הסעד זוהי קביעת סדר עדיפויות, אך רבות, לא בין בטחון לבין דאגה לאזרח, לא בין קיום לבין קיום טוב יותר, אלא בין בטחון במובן הכללי, הפיסי והאנושי, לבין בטחון במובן הצר, המיליטריסטי.

הזוג וב באנגליה העמיד בזמנו את מטרות חיסול העוני במקום טיפול בעניים. אינני רוצה לצלול לוויכוח עקרוני זה, בכל אופן לא בהודמות זאת, אבל אני תובעת בפשטות, גם בתנאים אלה של מלחמה, לחסל את מוקדי העוני, הניזון וההידרדרות. אם באנגליה בשנות ה-40 של המלחמה אמרו, כי תנאי לעמידה בקרב הוא תזונתו וחי-נוכו של האיש העובד, וטבעו את האימרה "if warfare why not welfare" הרי אנחנו קל וחומר. קשה להטיל על שר הסעד את האחריות לעוני. על משרד הסעד נוכל להטיל את האחריות על הדרך בה מוצא התקציב ופועל המנגנון, על יחסו לנוקם ועל הפתרונות הניתנים במסגרת הנתונה.

שר הסעד הקודם התווה לפני שנה תכנית ל-10 שנים. גם שר הסעד החדש מציג יעדים ל-10 השנים הבאות, בתכנית רבי-שלבים. לא נימנע מלטפל בדרכי הביצוע, אך לפני ומעל לכל זוהי ההחלטות לקבוע את היקף הבעיה של העוני ואת כיוון התפתחותה.

אני מוכרחה לומר, צד לי העניין שרבים מדי, וביניהם רבים מבין מחנה ההסתדרות, רואים את מקור הפער הקובע אי-שוויוניות בחברה בהבדלי הדרגות של השכירים או בהבדלים בין מקבלי שכר למקבלי סעה. צד לי, כי עד כדי כך השתכשו המושגים. נכון הוא כי השכירים הם רבים והם מתחת להישג היד, אם מחפשים אשמים. נכון הוא שהבנקים, שלא כמו האחיות והמורים, אינם שובתים, אך התמורה שהם מקבלים להון עלתה מ-11% בשנת 1966 ל-21.7% ב-1969. גם התעשייה איננה מקופחת כל-כך. זהו מקור הפער האמיתי והונו מקור הצריכה העודפת, וזה המדד לפער ולאי-שוויוניות. מי שזועק נגד קיפוח סוציאלי ומתריע על הנוחה חברתית ואינו מצביע על מקור לגיוס אמצעים לתקון עוולות, משחק משחק כפול.

בשנה שחלפה נעשו צעדים חשובים: הועלו קיצבות היוקנה וההטבות הסוציאליות, הושוו קיצבות היוקנה המיוחדות עם המדדים של הביטוח הלאומי, הועלו המע-נים במסגרת משפחות מרובות ילדים וגוספו הקיצבות ליוצאי צבא ומענק התקרה ל-65 אלף זכאים. אולם בהסתכלי בתקציב הסעד לשנת 1971/72, בהשוואה לשתי השנים הקודמות, מסתבר כי השנה הוחזרו 12 מיליון לירות מן הקיצוץ שהיה לפני שנה בתוספת 9 מיליון לירות נוספות לשנה זאת. קצת הוציאו את העו, טיפה הרחיבו את קירות הבקרה, אבל הבקעה נשארה בקתה.

הקיצוב הסוציאלי יאיים גם להבא על השלמות הלאומית ועל ערכיותה של החברה והמצפון הסוציאלי יוסיף גם להבא להישאר בתחום הרגש.

דין-וחשבון של משרד הסעד חייב להיות מעין חשבון-נפש נוקב, מהותי, לא מן השפה החוצה. כל עוד יפגרו עליית השכר וההטבות הסוציאליות אחר העלאת המחירים והעלייה ברווחים, ילך הפער הסוציאלי ויעמיק, ואז בעתיד, כמו בהווה, יחזור החייל האחד לדירה של 35 מטר מרובעים עם 10 נפשות והשני - ל-4-5-6

הנגיד קובע שרק 7% של האוכלוסיה בישראל חיים מתחת לקו העוני, וב-100 מיליון לירות בשנה, כלומר 1% מתקציב המדינה, אפשר לפתור את הבעיה. ייתכן שעם קום המדינה ומיד לאחר קומה היתה ישראל בין החברות השוויוניות ביותר. שוויון בין יחפים אין זה דבר שקשה להשיגו. כיום טוענים לכלכלנים אחרים כי הגענו לרמת אי-השוויון של ארצות-הברית. כמובן *mutatis mutandis*. יש אפילו טוענים כי מבחינת מנגנוני הסעד הבלתי-מתואמים והתלות בבירוקרטיה הננו מתקרבים למדינות הוותיקות ביותר.

אם 70 לירות לנפש הוא קו העוני בישראל והקו נמתח כתוצאה מחישוב הממוצע המשוקלל בין רמת השכר המינימלית שהיתה נהוגה במשק לבין שליש מן ההכנסה הממוצעת למשפחה, הרי צריך להזכיר כי החי-שוב הזה נעשה בדצמבר 1968, לפי שכרו של פועל-ידחק, שהיה אז, כידוע, 11.4 לירות ליום נפשות 24 ימים בחודש. גוסף על כך נעשה החישוב במחירים של 1969 ולפני מדיניות המיסוי החדשה. מכאן שגם לפי חישובים אלה צריך היה מוזמן להיות את הקו מ-70 לירות בכיוון למעלה ולהרים את הנורמות.

בינתיים עלו גם רמת השכר וגם המחירים, אך למה להלך בגדולות? לפי חישובים של משרד הסעד, חישובים שנעשו מתוך כוונה ולא מתוך רצון, עבר קו העוני עד עכשיו ליד 55 לירות ממוצע לנפש, אם נקודת המוצא היא משפחה בת 5-6 נפשות. להגיע ל-70 לירות ממוצע זהו, לעת עתה, בבחינת מטרדה, דבר רצוי ולא מצוי. אם עליית הצריכה בישראל לנפש לשנה היא 9%, הרי זה שוב ממוצע סטטיסטי. המשפחה של 6 נפשות המקבלת 343 לירות או זו עם 10 נפשות המקבלת אפילו 617 לירות, רמת צריכתה אינה ניתנת לריסון. האם השוויון עולה או יורד?

המוסד לביטוח לאומי הגדיר משפחה כחיה במצוקת עוני אם הכנסתה נפלה מ-40% של ההכנסה החיצונית, 100 לירות למבוגר סטנדרטי, ומחן 360 לירות למשפחה בת ארבע נפשות. אך הסעד קבע, ודאי לא מתוך חדווה, את קו המכסות למשפחה ענייה באפריל 1970 60-70 לירות למבוגר סטנדרטי, 209 לירות למשפחה בת 4 נפשות.

לפי הממצאים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בסקר הוצאות המשפחה ב-1968/69, היו בישובים עירוניים 614 אלף משפחות, ומחן 5% - 5% - היו בעלות הכנסה פנויה שמתחת לקו מכסת הסעד כנ"ל. 68 אלף משפחות - 11% - מתחת לקו העוני; 64 אלף משפחות נוספות מעוטות הכנסה על סף העוני. סך הכל נמנו אם כן 132 אלף משפחות מעוטות הכנסה עם 520 אלף נפשות, שהן 21.5% של המשפחות ו-23% מן הגנ-שות החיות בארץ. כל אלה - לא מתחת לקו העוני, אך בתנאי מצוקה. בין 7% מתחת לקו העוני, לפי החישוב של הנגיד, ובין 23% מתחת לסף או על סף העוני - לפי חישובי המוסד לביטוח הלאומי - הרי זה פער סוציאלי חדש.

בויכוח הזה בין אנשי המוסד לביטוח לאומי לבין בנק ישראל, אין ספק שצודקים אנשי הביטוח הלאומי. רבות, הוויכוח על ממדי הבעיה הוא ויכוח ערכי ולא רק סטטיסטי. מי שמדבר על פעולת סעד ורווחה, צריך גם לדבר על סעד ורווחים. מ-1950 עד השנה האחרונה ירד חלקו של העשירון התחתון של החברה בהכנסה הלאומית מ-5.5% ל-1.8%, וחלקו של העשירון העליון עלה

כיבוי שריפה. שריפה צריך לכבות באמצעים דרסטיים. למנוע שריפה צריך בהתמדה, בשיטתיות, בעקביות, בעבודה סוציאלית ובמדיניות סוציאלית.

יש טוענים נגד ההטבות הסוציאליות הניתנות לכל דכפין ולא רק לכל דצריך. לדוגמה לוקחים את אי-ניכוי מס הכנסה בגין הילדים. מתקין זה במס הכנסה גהנים רק אלה שמשלמים מס הכנסה. זאת אומרת אלה שיש להם. בדומה לכך אומרים: זה חוק חינוך חינוך, פיתוח האוניברסיטאות וכך הלאה. הלואי והיינו יכולים להשליט סדר לפי העיקרון: גותנים לפי הצורך ולוקחים לפי היכולת. מטרת המיסוי הפרוגרסיבי איננה להוריד את רמת השירותים לכל. המטרה היא לחזק את החוליות החלשות מבלי להחליש את הבריאות. איך נגיע לכך שיעלה אחוז יוצאי ארצות אפריקה ואסיה בחינוך העל-תיכון? מה לעשות כדי להקטין את הפער בין אחוזם באוכלוסיה - 50% ומעלה - לבין אחוזם באוניברסיטה, שהוא פחות מ-14%? בכל אופן, נדמה לי שלא על-ידי כך שנבדל את יוצאי אירופה ואמריקה בכניסתם לאוניברסיטה, אלא על-ידי מתן הזדמנות שווה יותר. אך אנא, רבותי, אל נדבר על הזדמנות שווה ממש - למה לדמות את עצמנו?

בדין דיברו על דוד שני בעוני - ואני יודעת על דוד שלישי ורביעי גם בעוני וגם בעבריות. מזה שנים נאבק משרד הסעד על תדמיתו. קיימת אמביציה במשרד - ואני חושבת שהיא בריאה - להיפרד מן המועדון האקסקלוסיבי של סעד ולהסיף לכך את אפקי הווחה, אך מי ימנה צוותיך ישראל? הקשב, הפנסינור, החולה תקופה ממושכת, הנכה - זה ציבור עצום של מתדפקים מדלת לדלת, מאשנב לאשנב. הפיצול, הפיזור, המנגנון הסבון והמפתול, הרשויות הרבות - ואינני רוצה למנות אותן, - מי גאון ויבין זאת? מזה זמן מדובר בהקמת רשות משותפת של מנגנוני השירותים שתתחיל מועדית שרים לענייני השירותים הסוציאליים. אולי אז גם בתודעתם של חברי הכנסת ישתנה קצת סולם העדיפויות במערכת התעניינותם.

רבותי חברי הכנסת, לא די לפחד בפני התפרצות חולינגיסם. לא די להוקיע את הדיברים הגבוהים על "הפנתרים השחורים הישראליים". גם לא נראית לי שביעות הרצון העצמית מן העובדה, שהשנה הופנו לשירות המבחן לנוער 670 נערים פחות מאשר אשתקד. ייתכן שהיתה פגיעה פחותה וייתכן שאנחנו התחסנו, כי מה שהיה אפילו פשע בעינינו נראה היום כמושהו שצריך להשלים עמו. אקח לדוגמה את אשר קרה למעון לבנות חוסות בירושלים. מצאו פתרון נגד הבריונים שבשכונה והחליטו להעביר את המעון לשכונה אחרת. אם כך - זוהי כניעה, או לפחות השלמה. משרד הסעד אינו יכול לבוא במקום המשטרה - זאת אני יודעת - אך משרד הסעד צריך להפעיל יותר מדרכי רחוב, לטפל בחבורות רחוב ביתר תוקף, להיעזר בעיריה, ואם המחלקות המת-אימות בעיריית ירושלים אינן פעילות - חבל מאד.

נראה לי כי משרד הסעד רחוק מן האפשרות להפוך את הפירמידה של תקציבו. הפירמידה נשענה עד עכשיו על בסיס רחב של תמיכה כספית ישירה ועקיפה. לסעיף זה ניתנו עד עכשיו 75% מן התקציב, כאשר לשיקום הוצאו רק 3.5% מהתקציב. נדמה לי שאין לסעד ברירה - לא השאירו בידיו ברירה. כל עוד יהיו שכירים בעלי הכנסה של 350 עד 500 לירות למשפחה משופעת נפשית,

חדרים עם 3 נפשות. כך לא נהיה אור לגויים, כפי שמת-יימרים אנו להיות, והלואי שנהיה אור לגוי שלנו - ליהודים.

משרד הסעד, כמו משרדי הבריאות, השיכון והחינוך, אינו משרד שפעולתו עומדת ברושות עצמה. אף לא משרד מן המשרדים האלה לא יוכל להציע פתרונות בלא שיתוף ותיאום עם המשרדים האחרים שמניתי. בית-הספר המ-עולה ביותר לא יצליח להקנות השכלה וערכי אנוש אם יחזור הילד לביתו הצפוף, בלא פינה שקטה משלו ובלא מטה נפרדת בלילה. לא די ללמוד את הנתונים על הנייר. צריך לראות את המשפחה בדירה הטובה, בבית הרעוע המיועד להריסה, ואז נבין מדוע כה רבים הפשיעה בקרב הנוער, האלימות, ההתפרעות והחולינגיסם. לרחוב מגיע רק מי שהבית מגרשו. מגרש האוויר הדחוס והמעובה; מברחים הציונה הנושבת מהכתלים, צחנת התינוקות שלא רוחצו וחוסר תשומת-הלב של האם, תשומת-לב שמת-חלקת אמנם על מטרים מרובעים מעטים, אך בין נפשות רבות, רבות, שאלו מורה מה היא צפיפות הדיור הממו-צעת של תלמידיו ויאמר לכם מה אחוז הילדים הבעיי-תיים - אומר ד"ר קלמן בנימיני במחקר על ילדים בעיי-תיים.

בא משרד השיכון וקבע כי משפחה שתכניס 10,000 לירות משלה תוכל לזכות בשיכון מתאים עם הלוואה סבירה. זה מוכיר קצת את הסיפור על הגבירה המוסרת לשכנתה הענייה מרשם של מטעם: לוקחים ביצים, לוקחים חמאה, לוקחים סוכר, והשאלה נשארת: מניין לוקחים? איך חוסכת משפחה כזאת 10,000 לירות? אני יכולה לספר סיפור של מנהל עבודה, איש צעיר יחסית, עובד קבוע בדואר, שפנה אלי. הוא פנה אלי כאשר עוד הייתי חברת כנסת חדשה. הסתבר שיש לו משפחה עם שישה ילדים. שני ילדים מתחנכים אצל הסבתא. שאלתי: מדוע? התשובה: בביתו אין מקום, יש לו שני חדרים קטנים; הגיש בקשה להלוואה לשם הרחבת הדיור, קיבל רשיון והבטחה להלוואה, אבל את ההלוואה יקבל אם יתחיל לבנות. איך יתחיל לבנות בלי כסף? לא בונה, אין הלוואה. אין הלוואה אין בנייה. הפניתי את בקשתו עם המלצה לכתובת המתאימה. אקווה שהעניין יסתדר. אך הידוע כל נזקק את הכתובת של חבר כנסת? ואם ידע - היינו? ואם כולם ידעו את כתובותיהם של כל חברי הכנסת, איך, חברי הכנסת הנכבדים, נחיה אנחנו? האם לא הגיע הזמן שיינתן הכל בזכות ולא בחסד? לא בפרוטקציה? תפקידו של משרד הסעד להיות מוסת סוציאלי, מעין מחלק עורקים. אם בראש-העין ובית-שאן מונה האוכלוסיה 57% בגיל 0-19 ואילו בתל-אביב רק 30%, צריך להרחיב את הבנייה בהתאם לכך. אם בקטמון ט' יש משפחות עם 13-14 נפשות בחדר וחצי, צריך הסעד להתערב בצורת הבנייה של השיכונים. אם 13% של המשפחות מגדלות 44% של הילדים, צריך משרד הסעד לכוון ולהדריך את מבצעי החינוך.

לא נוכל להתברך בהישגים בתחום הסעד עד שלא נפרק את חבילות העוני הארוות בצורה קומפקטית כל-בשכונות ובמרכזים עירוניים. איננו רוצים להתעורר כח בהיר אחד כאשר ביה"ח אנשי - אותם שהצבא אינו מקבלם - מפילים חיותיהם לא על ישישים ערירים וחסרי אונים בלבד, כפי שקרה בנוה-שרת, אלא גם על המשטרה עצמה והאוכלוסיה כולה.

העבריות היא בת-עונשין, אך הענישה היא בבחינת

נכות, פיגור שכלי, מחלה כרונית, עוורון וכדומה. ד. אם נקבע סדר עדיפויות בשיכונים כדי לפרק את הצפיפות וניתן תנאים ריאליים בהלוואות. ה. אם ניעל את השירותים הסוציאליים על-ידי תיאום בין המגוננים ונייעל את המגוננים על-ידי מלחמת חרמה בבירוקרטיה ובפרוטקציוניזם, ואם נכריז על הפרוטקציוניזם כעל פשע. ו. אם נסתום את הפערים הסוציאליים בעזרת הרווחים ולא על חשבון שכר וביטוח.

נשקיע באדם בטרם הגיע לייאוש, בטרם התייאש הילד, הנער, הבן והנכד.

2. תשובת השר

השנה להגיע לפחות ל"קו העוני" התאורטי המוסכם בינינו לפי שעה, וגם להקצות סכומים גדולים יותר ליתר ענפי הפעולה של המשרד. לא יכולנו להגיע לכך כבר בשנת 1971/72, אף כי לא אפסה תקוותי. אך מכל מקום, אין אנו פטורים מלהצביע על ההתקדמות הניכרת שחלה בכל סעיפי השירותים הסוציאליים, כפי הפירוט שניתן בדברי הפתיחה שלי.

עתה, אדוני היושב-ראש, לגופי הבעיות. קודם כל — אשר למידת השוויוניות או אי-השוויוניות, גבולות "קו העוני" ו"סף העוני", והיקפה של הבעיה — נושא שעסקו בו בצדק כל המשתתפים בדיון בשבוע שעבר וגם הערב. ובכן, מבלי לעסוק בהיסטוריה וארכיאולוגיה מוסכם על העוסקים בכך, שמכל מקום ב-1970 הצטמצם הפער במידת-מה משתי סיבות המשלימות זו את זו: מזה — "עיסקת החבילה", המסים והמילואות שהקטינו את ההכנסה הפנויה של רוב הציבור וגרמו לכך שהצריכה הפרטית לא תעלה יותר מ-1% - 2% לנפש; ומזה — מכסת הסעד שהועלתה ארבע פעמים משך כשנה וחצי, קיצצת יוצאי צבא, מענקי ההתייחסות והתוספת לבעלי שכר נמוך, הגדלת התוספת הסוציאלית לקיצצת הווקנה, וכיוצא באלה.

אך במקביל לכך נראה לי — בעצם ברור לי — שאם יהיו ב-1971 רווחים מוגדלים ותוספות שכר מעבר למוסכם במסגרת "עיסקת החבילה" — ורגילים לכך — ולא כל שכן אם יועלו שיעורם של מסים עקיפים, שאז שוב יעמיק הפער, על אף ההגדלה הנוספת של התמיכות, לדעתו של אותו הגוש הדומם, האילם, שאינו יכול לאיים בהשבתת 800 אלף ילד מלימודים, ד"ל.

אשר לגבולות קו העוני כבר אמרנו בפתיחה שאין זה משהו סטאטי, אלא שהקו חייב לנוע תמיד כלפי מעלה, בעקבות עלייה כוללת ברמת-החיים בגבולות שבתחום הערכי הנקבע על-ידי החלטה חברתית מדינית. ואני משבח את חברת-הכנסת גרוממן, יושבת-ראש ועדת השירותים, על הצטיטה ממסכת "פאה" שהביאה לחי-מוכין בעניין זה.

אלא שבתור נקודת אחיזה, חברת-הכנסת גרוממן, לדידי, בפירוש זמנית, — נקבעו שני קריטריונים לקו התאורטי הזה:

(1) סל צריכה מינימלי העשוי לספק את הצרכים הפיסולוגיים והכרחיים לשמירת כושר עבודתו ובריאותו של האדם, בתנאי תזונה מאוזנים פלוס צרכים חברתיים מינימליים. אני מדגיש: בתנאי תזונה מאוזנים — לאמור:

כל עוד יהיו פגסיונרים זקנים שהכנסתם אינה מגיעה ל-200 לירות לווה, כל עוד לא ייתגנו חנים שירותים רבים יותר בבריאות ובחינוך — לא יוכל הסעד להפוך את הפיר-מידה, אף על המגמה אין לוותר.

בסוף דברי אני רוצה לסכם ולומר שנוכל לתקן קצת עוולות: א. אם נפנה את חלקה הגדול של התוספת בסך 21 מיליון לירות בתקציב הסעד לטיפול מוגע. ב. אם נבער את העוני המרוד על-ידי הזזת מדד קו העוני מ-55 לירות ל-5 נפשות, ולא ניעצר ב-70 לירות אלא נזיז אותו עד 90 לירות. ג. אם נרחיב את מתן השירותים חנים למשפחה הנוקטת בצרתה, כאשר יש

הי"ר ש. רון:

רשות הדיבור לשר הסעד, לתשובה.

שר-הסעד מ. חוני:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. פרט לכמה חריגות, הדיון היה ענייני מאוד, מעשי מאוד ונוקב מאוד. ואם היו פה ושם הפרוות ביחס להיקפן של הבעיות, אין האשמה במשתתפים בדיון, אלא בריבוי המקורות המספקים מספרים וגתונים סטטיסטיים הסותרים לעתים אחד את מש-נהו ושבחלקם אינם אלא השערות בלבד.

אמרת "המשתתפים בדיון" ולא "המתווכחים", שכן באמת לא היה כאן ויכוח שבו אחד מתווכח עם חברו וחולק על דעתו. אדרבה, היו כאן אחדות דעים דיון וחירוף דרכים משותף. — ואני בין המתדיינים והמחפשים דרך — שעמדו כל כולם בצל כיסי העוני והמצוקה הרחבים והעמוקים שקיימים גם קיימים, עם סטטיסטיקה ובלי סטטיסטיקה, בחברה הישראלית הנתונה רובה ככולה בדיפה אחרי העלאת רמת החיים; כיסי עוני וקיטוב סוציאלי, שלא זו בלבד שאנו חייבים לצמצם למען הש-רויים בהם עצמם עד אפס "כי לא יהיה בך אביון", אלא גם — ואולי בעיקר — כדי למנוע התהוות דור שני של מצוקה, על כל הוצאות המסוכנות הנובעות מכך לדור העתידי, מכל בחינה שהיא.

אדוני היושב-ראש, כל הדיון הנוקב סובב בתוך שני מעגלים עיקריים אלה. אין זאת אלא שהציבור ונבחריו כנראה מודעים וערים כיום לבעיות הסוציאליות והסכנות הטמונות בהן יותר מאשר קודם. כמה סיבות לכך, שאין כאן המקום לגתחן, אך דיין בהתעוררות כשלעצמה.

איני יכול שלא לציין, כי שר האוצר ועוזריו אינם מפגרים אחרי התעוררות זו והם מודעים את הבעיות המחריפות. הדבר בא לידי ביטוי בשנה השוטפת, ועוד יותר מכך — בהצעת התקציב המונחת לפניכם. ואם בשנת 1960/61 היו הוצאות השירותים לשכבות מעוטות יכולת 88 מיליון לירות, והיו כ-6.5% מכלל תקציב המ-דינה, בלא בטחון, הרי ב-1971/72 יגיעו הוצאות אלה ל-800 מיליון לירות וחלקן בתקציב, בלא בטחון, עולה על 9%. תקציב שירותי הסעד לבדם, יחד עם 50 המיל-יונים של הרשויות המקומיות, יעבור את ה-200 מיליון.

כנסת נכבדה. בפירוש אין אני מסתפק בכך, אף כי לדעת חבר-הכנסת חביבי אני שר הסעד הראשון "המת-מוגג מתקציב הסעד" ואיננו דורש הגדלתו. (מחמאה) אחת בכל אופן אני חייב לחבר-הכנסת חביבי — על העכירת הטובה שלו). והייתי מאושר אילו יכולנו כבר

חמש נפשות ו-460 לירות למשפחה בת עשר נפשות, - אם בתוספת הקצבות המשפחות מרובות ילדים וליוצאי צבא מגעת משפחה זו של עשר נפשות להכנסה של 617 לירות - יש לכוון שלושה דברים:

1. שחל שיפור אבסולוטי ויחסי בשנה האחרונה, ויחול שיפור נוסף בשנה הבאה, שיפור אבסולוטי לעומת סכום התמיכה שלפני כן, ושיפור יחסי לעומת השכר הממוצע במשק - כמפורט בסקירה המודפסת שהנחנו על שולחן הכנסת. אך זאת, כפי שהדגשתי קודם, בתנאי שהשכר לא יעלה מעבר לזה, והוא הדין לגבי רווחים.

2. לסיכום התמיכה הניתנת לכל יחיד ומשפחה נתמכת, בין אם הם נתמכים תמיכה מלאה ובין חלקית, יש להוסיף את הסכומים הבאים, המגדילים את התמיכה ב-44 לירות נוספות: 12 לירות לביטוח רפואי, 2 לירות דמי ביטוח לאומי, ו-30 לירות שכר דירה. אפשר לומר שמזה אי אפשר לאכול ודאי שלא. אבל אילו לא תמנח נוספת זו צריך יהיה הנזקק לשלם זאת מתוך התמיכה הישירה שהוא מקבל. לפיכך התמיכה לבדד היא לאמיתו של דבר 144 לירות לחודשי, לזוג - 202 לירות לחודש, לחמש נפשות - 317 לירות לחודש, לעשר נפשות - 659 לירות לחודש.

כמו כן יש להוסיף תלושי מזון מוזל, הנחות במסים מקומיים, פטור מאגרות דיו וטלוויזיה וכדומה. גם הסכום של כ-10 מיליון לירות להחזקה במעונות יום ומוסדות חינוך פנימייתיים הוא תמיכה חמריה, אם כי כמובן עקיפה.

3. אך בסך הכל ברור לי כמו לכל אחד מן המש-תתפים בדיון, כי כל אלה אינם מספיקים, ועלינו להעלות יותר ויותר את רמת התמיכה כדי להבטיח צמצום אי-השוויון ורמת חיים נאותה לכל.

אדוני היושב-ראש. אני מצדי מסכים עם חברי הכנסת שטענו - ורומתי על כך בדברי הפתיחה שלי - כי לשם הבטחת הכנסה נאותה למעוטי הכנסה אין צורך לפגוע דווקא בתקציב הבטחון. ניתן לשפר במידה רבה את הבטחון החברתי על-ידי הקצאת הסכומים שאינם נועדים לבטחון, לקליטת פליטה או לפיתוח, אלא למע-נקים אוניברסליים, לכל שלעיתים מגדילים דווקא את אי-השוויון - והבאתי דוגמאות לכך בדברי הפתיחה. שכן חייבים לבחון ולבדוק את מערכת הסובסידיות לכל, הצמודות היום לכיכר לחם, לכוס חלב, לנסיעה באוטו-בוס, לדירה וכיוצא באלה, אם לא ניתן להחליפן במענק מוגדל למעוטי הכנסה בלבד. אני יודע שעקרונות מנקודת מבטו של ביטוח סוציאלי אוניברסלי, מנקודת מבטו של איגוד מקצועי, אין זה נכון. אבל אי-אפשר בתנאים שאנו חיים בהם להתעלם מן הגורם הסוציאלי. כהוראת שעה לפחות חייבים לחשוב על כך. אלא שדיון זה כרוך במכלול נושאי המדיניות הכלכלית והחברתית, ואין אפשרות למ-צותו במסגרת הדיון הנוכחי.

ועתה, חברי הכנסת, להיקפו של העוני, במלים אח-רות: למספר המשפחות והנפשות שמתחת לקו העוני. חברי הכנסת גריה, ואחריו עוד כמה מהמשתתפים בדיון, "נדהמו לקרוא שמחוץ למקרים הידועים במשרד, 18 אלף משפחות המצטיימות מתמיכות סעד, יש עוד 32 אלף משפחות הנמצאות במצב קשה ואינן מגיעות למשרד הסעד מטעמים שונים". עיינתי וחזרתי ועיינתי בחומר שהונח על שולחן ועדת העבודה של הכנסת על-ידי

תת-תזונה איננה בהכרח תוצאה של מחסור אלא של הרגלי תזונה לא נכונים. כאן אני מתייחס לדברי חברי הכנסת גו שדיברה מתוך לב כואב על האנמיה אצל ילדים רבים בקריית-שמונה שנתקלה בהם. ואמנם, צוות חוקרים ממרכז הבריאות של בית-הספר לדפואה של האוניברסיטה העברית ו"הדסה" איבחנו בקריית-שמונה אנמיה בשכיחות גבוהה אצל הילדים. בסקר תזונתי לבדיקת הרכב התפריט, אצל משפחותיהם והתאמתו לצרכי תזונה של ילדים בגיל עד 6 נמצא שהתפריט איננו מתאים, והאנמיה נובעת מתזונה לקויה. הוריתי את מחלקת המחקר של משרדי לבדוק באיו מידה הילדים הנחקרים שהתגלתה אצלם תזונה לקויה הם בגים למשפחות נתמכות ומעוטות הכנסה, ובאילו דרכים במ-שותף עם מרכז הבריאות הקהילתי ניתן לשפר מצב זה. הדבר טעון בדיקה מעמיקה. בדיקה זו תיעשה במשותף עם מומחי משרד הבריאות בתחום התזונה ובריאות הציבור ועם צוות החוקרים שערך את הסקר. זהו איפוא קריטריון אחד.

2 השני הוא: יחס לרמת השכר הנמוכה יותר - כי ייתכן שמכסת תמיכה תעלה על הכנסה מעבודה; שאם לא כן יפגע הרצון לעבוד - ויחס מסויים, שרי-רותי, לרמת ההכנסה הממוצעת של השכירים העירו-ניים. זוהי הנוסחה הידועה של נגיד בנק ישראל מר דוד הורוביץ. והנה, לשם קביעת הקריטריון הראשון מונתה על-ידי קודמי ועדה בראשותו של ד"ר כץ, ובדו"ח לשר הסעד שהוגש בשנת 1966 על-ידי האדונים בלום ומילוא, ממשרדי, חברי אותה ועדה לבדיקת צרכיו של נזקק, הומלץ לקבוע את רמת התמיכה או, על בסיס סל המצרכים, כדלהלן: 88.5 לירות לבדוד, 145 לירות לזוג, 254 לירות לארבע נפשות. באותה שנה היתה התמיכה בפועל 61 לירות לבדוד, 95 לירות לזוג, ו-35 לירות לנפש במשפחה.

לאור השינויים שחלו במחירים מאז, יש צורך לתקן את הסכומים שבהמלצה זו, כדלהלן: 103 לירות לבדוד, 169 לירות לזוג, 297 לירות לארבע נפשות, דהיינו, 74.5 לירות לנפש. ואילו לפי הקריטריון השני, על-פי נוסחת דוד הורוביץ, נקבע הקו בגבול של 70 לירות לנפש במש-פחה בת ארבע נפשות, לפי מחירי דצמבר 1969. מאז חלה התייקרות בשיעור של 10% ומשהו. לכן, בדצמבר 1970 צריך לומר לפי קריטריון זה, במקום 70 לירות לנפש - 77 לירות ועוד משהו. כיום עומדת התמיכה (והזכירו זאת קודמי) על סך 55 לירות לנפש במשפחה הנדונה, דהיינו - אין על זה כל ויכוח - הרחק גם מקו העוני התאורטי. אך כאמור בעמוד 74 לדברי ההסבר, לקראת שנת 1971/72 מתוכננת העלאת מכסת הסעד לכדי 13% בממוצע. יחסר לנו עוד שלב אחד כדי להגיע לאותו קו עוני, שבשנת 1972 בוודאי יהיה כבר גבוה יותר מפילי לפי אותם קריטריונים.

אנו ממתינים לראות איך יוכרע הדיון בנושא ההת-ייקרות ותוספת היוקר, ועל-פי זה נתאים הן את רמת התמיכות הניתנות עתה והן את היעד שקבענו לשנה הב-אה. מכל מקום, על-ידי הגדלת התמיכות בשנת 1971/72 תהיה הגדלת התמיכות גדולה מן ההגדלה המוכתבת על-ידי ההתייקרות. כי הוסכם להגדיל את רמת התמיכה גם מבחינה ריאלית ולא להסתפק בשמירת ערכה היחסי. ועוד, אם נדנים ברמת התמיכה המגיעה היום ל-102 לירות לבדוד, 160 לירות לזוג, 275 לירות למשפחה בת

סנה: לא ברור לי עדיין אם אכן 18% מכלל השכירים הם עניים. אך ברור לי ש-24% מן המשפחות הנתמכות הן משפחות הנהנות מתמיכה להשלמת הכנסתו של ראש המשפחה העובד כשכיר.

אולם כאן אני חוזר ואומר דבר שאולי בקרב חלק מחברי הבית אינו פופולרי: אילו היו ניתנים מענקים סלקטיביים לילדים, אילו היו ניתנות קיצבאות מוגדלות לילדים במשפחות מעוטות הכנסה בלבד, ניתן היה לתת לכל ילד הרבה יותר מאשר 15–17 לירות לחודש. על-די כך היה נמנע עוני של ילדים בישראל, ושכיר לא היה צריך לפנות ללשכת הסעד שתשלם את הכנסתו בגלל היותו אב למספר רב של ילדים. בינתיים אין הדבר כך, וכל הגדלה וכל תוספת מועקת לכל לעשיר כעני. כמובן שזה מקטין בהרבה מאוד את מסכת ההגדלה או את שיעור ההגדלה.

אדוני היושב-ראש, שמחתי לשמוע שגם בהסתדרות וגם במוסד לביטוח הלאומי — ואני מתחייב להביא לכך גם הסכמת הפועל-המזרחי — התחילו לחשוב בכיוון זה. ועדה משותפת לגורמים אחדים מחפשת דרכים כיצד להיטיב למשפחות מרובות ילדים בעלות הכנסה נמוכה, מבלי להעניק הטבות אלו לכל. אין לי אלא להביע משאלה שיחישו את עבודתם ויביאו הצעות המניחות את הדעת בנדון זה.

מכאן אני עובר מעניין לעניין באותו עניין — בנושא השיקום שחברי-הכנסת כן, גריה, ארבל, חלפון, שוסטק ואחרים דיברו עליו בלהט רב. שכן הנתונים המרשימים שהובאו בפני הכנסת בנדון, מבחינת הכלכלית והפסיקלית, בוסף על ערכו המכריע מבחינתו הנפשית, החברתית, המוסרית והתרבותית — מחייבים אותנו למאמץ מיוחד: כסף, אירגוני ומקצועי. ואכן אני מוצא עידוד רב, בדברים שנשמעו, למאמציו לראות אתגר ראשון במעלה ביישום רב-משמעות של הסיסמה — "מתמיכה לשיקום". להדגשת חשיבות הדבר חברי-הכנסת כן וארבל אף הציעו ניתוח פלטיני בשמו של המשרד. חברי-הכנסת כן הציע החלפת השם "סעד" בשם "שיקום". חברת-הכנסת ארבל הציעה להוסיף "שיקום" אל השם "סעד". גראת לי הצעתה של חברת-הכנסת ארבל — מבלי לפגוע בזכותו של חברי-הכנסת כן, וכבר חשבתי על כך מאז כניסתי לתפקידי הנוכחי, כיוון שהצעה זו מבטאת את אחריותו של המשרד גם לסעד וגם לשיקום, וברוך שכיוונתי. על כן גרתי לי השם — משרד השיקום והסעד או משרד הסעד והשיקום. נחזור ועלינו דבר ואם נמצא את הדבר מוסכם, נביא את ההצעה לפני הממשלה.

אדוני היושב-ראש. שינוי שם לא יחולל מהפכה, כי בנושא השיקום — חברי-הכנסת שוסטק — אין אפשרות לחולל מהפכה מהירה, לא בגלל מגבלות תקציביות בלבד אלא גם בגלל מגבלות אירגוניות ומקצועיות וכבר הצבעתי על כך בפתיחת הדיון, והדגשתי את המחסור בכוח-אדם. אך לא פחות מכך גם בגלל הצורך בשיטות טיפוליות חדשות בתחום הנפש ותמריצים כלכליים אטראקטיביים מאוד כדי להוריד אדם לא צעיר משולחן הסעד שהסכין לו שנים רבות.

רצוני לומר באוני חברת-הכנסת הרמן, ובאוני הכנסת כולה, שני דברים במסגרת השגותיה. האחד — תוכן הלימודים וההכשרה באוניברסיטות. אין המשרד מתערב, אינו יכול להתערב, בחופש האקדמי של בתי-

מפרסמיו, ומצאתי — ואני מבקש לשים לב לכך, כי דובר על כך הרבה בכנסת ובעתונות — שקודם כל מדובר שם ב-32 אלף משפחות שמתוכן 18 אלף מתקיימות מתמיכות סעד, 18 אלף ולא מעל לזה. לפי החשבון 14 אלף משפחות, ולא 32 אלף, אינן מגיעות לכאורה לשולחן הסעד. אלא שגם מספר זה אינו מבוסס. ולא בכדי קראו המחברים למאמרם, שממנו שאבו חברי הכנסת את הנתונים, "דפוס העוני בישראל — ממצאים ראשוניים", ולדברים שכוללים בו קראו "אוריינטציה ראשונית".

אפילו אם נקבל את האומדן של 32 אלף משפחות זכאיות לסעד, נתון שאינני יודע כיצד הגיעו אליו, ניתן לאמוד את מספר המשפחות שלא נהנו מתמיכות סעד ב-3% בלבד, ולא עוד. שכן לעומת המספר של 18 אלף משפחות הנקוב במאמר, מספר המתייחס לממוצע חודשי, בחודש מסוים של אותה שנה — נהנו בשנת 1969 מתמיכות הסעד 30 אלף משפחות, שכן יש יוצאים ונכנסים, והוא מעגל: 26 אלף באמצעות מת"ס (מדור תשלומי סעד), ו-4,000 שלא באמצעות מת"ס. רבותי חברי הכנסת, כיצד אפשר איפוא לדבר על 32 אלף או אפילו על 14 אלף משפחות שלא הגיעו לסעד? המצב די קשה, די חמור, למה עוד להחמיר אותו בדרך בלתי מבוססת?

לפי הנתונים הבדוקים שבידינו נהנו מתמיכות בשנת 1969 כ-110 אלף נפש. עליהן יש להוסיף 31 אלף זקנים שקיבלו מענקי זיקנה, ו-41 אלף זקנים שקיבלו, נוסף על קיצבאות הזיקנה, את ההטבה הסוציאלית. בסך הכל נהנו מתמיכות 182 אלף נפש. הווי אומר: 6% מכלל המשפחות בישראל, 13% מכלל המשפחות, חיו על תמיכות מלאות או חלקיות.

דרך אגב, הפער הגדול בין האחוז של מספר המשפחות ובין האחוז של מספר הנפשות מראה מי הם נתמכי הסעד. כמובן שאלו הן משפחות מרובות ילדים, שמשקל הנפשות התליות בהן הוא יותר מפי שלושה ממשקל מספר המשפחות. אך כאמור נכון הדבר שכל אלה נמצאים בינתיים מתחת לקו העוני, ובהתאם למוסכם עם שר האוצר רק ב-1972 יגיעו כולם לקו העוני לפי המ"חירים שבו דצמבר 1969. חברת-הכנסת גרוסמן, אחרי 1972 תבוא שנת 1973, ואנחנו נעלה ונעלה את הרמה.

כן אני מסכים לדעת חברי הכנסת הטוענים ששכיר העובד עבודה מלאה, אינו צריך להיות נזקק סעד, אלא צריך שיתפרנס בכבוד, הוא ומשפחתו, משכר עבודתו; ואילו עובד חלקי, מוגבל, עובד "המשקם" וכדומה — הוא אשר יש להשלים את הכנסתו. אך מערכת השכר בארץ סבוכה ומסובכת, ואי-אפשר כנראה להעלות שכרו של פועל בעל הכנסה מועטת מבלי לגרור העלאות לאורך כל סולם דרגות השכר במשק. זאת — בגלל מדיניות לא-מדיניות של צמצום קבוצה לתברתה באורח רשמי או בלתי רשמי. סובל מכך קודם כל החלש. אי-אפשר להעלות את השכר למטה, שמה זה יגרור עליה לאורך כל הסולם.

זאת ועוד: יש ענפים במשק שאין כל אפשרות להעמיס על יציאות הייצור שלהם העלאות שכר בלי לסכן את כושר ההתחרות של המוצרים בשווקים. לכן, כל עוד לא ניתן להעלות שכר מינימום, יש להשלים את הכנסתו של שכיר בעזרת תשלומי העברה. אין זה אדיאלי, אבל, שוב — הוואת שעה. תפקיד זה מוטל בחלקו הרב על משרד הסעד ולשכות הסעד. אני אומר לחברי-הכנסת

מהפכה מהירה לקידום השיקום עצמו, נראה לי כי שינוי שמו של המשרד עשוי לשנות לטובה בעיני הבריות את תדמיתם של השירותים הניתנים על-ידי המשרד והלשכה המקומית. התדמית כיום איננה כפי שהיא צריכה להיות. היא שלילית, גם בעיני הציבור הרחב וגם בעיני הנוק. שכן החברה ברובה רואה בסעד מתת של חסד לקצבן המסכן ולא חובה ראשונית שלה וזכות אזרחית אלמנא טרית של הנוק, כשם שהיא רואה בנוק אדם נחות, נרפה, בלתי יצרני ולא תוצר של מחדליה היא. ראיה זו מפתחת אצל רבים יחס של יציאת ידי חובה כלפי העניים לשם הרגעת המצפון, והיא מדחיקה לקרן זוית של תדעת הציבור את אחריותו הישירה לתופעת העוני, המצוקה, הבערות והעבריינות, שהיא חברתית-כלכלית ביסודה. אין צורך להיות חבר במפ"ם כדי לעמוד על כך.

הלך רוח זה לא מן הנמנע שהיתה לו בעבר השפעה שלילית גם על הממונים על "חלוקת העונה" — על קובעי המדיניות החברתית-המקצועית ועל קובעי העדיפות לחלוקת המשאבים שמתוך ההכנסה הלאומית, העומדים לרשות המדינה. הלך רוח כזה מפתח ממילא תיסכול אצל הנוק והרגשת בושה אצל רבים הנמנעים מלפנות ללשכת הסעד לשם קבלת השירותים המגיעים להם, אפילו אינם קשורים בעוני דווקא. באותן מאות המשפחות, ואולי יותר, שדובר עליהן קודם, ושגם אנו יודעים שאינן מקבלות תמיכה או כל עזרה אחרת — דאי זוהי הסיבה לכך: הבושה. הרבה גורם גם חוסר ידיעה. סקר על הידע ששירותי הסעד מציעים, שערך אותו משרדנו, מראה על כך. וברשותך, אדוני היושב-ראש, אני מביא אותם לתשומת-לב חברי הכנסת.

והנה כבר פירטנו בדברי הפתיחה מה אנו באים לעשות כדי לתקן מצב זה, ואין לחזור: פירסום לוח זכויות ברורות, פעילות קהילתית ענפה, ועדות ערר, שירותי ייעוץ לאזרח ועל כולם — התעוררות חברתית, וגוסף על כך שינוי שם המשרד — כל אלה יחד עשויים להביא בתחום זה. מכל מקום יש לחזור ולציין שמעולם לא היתה פתיחות ונכונות כזאת להתמודד עם הבעיות החברתיות, כפי שהיא מצויה כיום בממשלה ובכל משרדי הנוגעים בדבר, ובראשם שר האוצר ועוזריו. אך כבר אמרנו, כי ההתמודדות עם כל מכלול הבעיות ומניעת הורשעת לזר הבא מחייבת היערכות רב-חזיתית ורב-שלבית, מתואמת ומשולבת, של כל הזרועות והגופים הממשלתיים, המוניציפליים והציבוריים הנוגעים בדבר. גורם אחד לבדו ובפני עצמו אינו מסוגל לעשות זאת. רק תיכנון משותף, הקובע את סדרי העדיפויות, וביצוע משותף מסוגלים להעלות את הנושא לרמת העדיפות שאנו חייבים בה. אני מצדי, חברת-הכנסת גרוסמן, אשמח אם נגיע בינתיים לשלב זה, אם כי מבחינה אישית וציבורית הייתי מסכים שמשרד הסעד הוא שינחה וידייק את יתר המשרדים הנוגעים בדבר כדי לקדם את העניינים; אבל המציאות כושה עלי להיות צנוע יותר ולהסתפק בתיאום, בתיכנון משותף. אולם אם את יכולה לעזור יותר מזה, אני מודה לך מראש, וכיושב-ראש הוועדה בודאי יש לך אפשרויות לעזור בכך.

מכאן שאני תמים דעים בהחלט עם חברי-הכנסת כץ, ארבל, שערי ולוי, שדיברו בשבוע שעבר, וחברות-הכנסת גרוסמן והרמן, שדיברו היום שהנושא מחייב הקמת ועדת שרים מיוחדת לשירותי הסעד והרווחה, או לשירותים הרווחה.

הספר לעזרה סוציאלית שליד האוניברסיטאות, ואין הוא יכול להכתיב להם להכשיר עובדים לעבודה קהילתית. על כן דאג המשרד בעצמו, במסגרת המכון שלו — שחברת-הכנסת הרמן מכירה אותו — והכשיר כבר כמה עשרות של עובדים הממלאים תפקידים בעירות פיתוח ובקהילות טעונות טיפוח. אני שמח לציין שאוני-ברסיטת בר-אילן מכשירה בקצות בגורים ראשונה לעיבודה קהילתית בסוף שנה זו.

כן העירה חברת-הכנסת הרמן על תיאום המחקרים והתכנית הבסיסית או המעשית. קיימת ועדת תיאום כזאת, מכל מקום המחקרים שביצע המשרד, או הזמין ביצועם, רובם שימשו להסקת מסקנות מעשיות. לדוגמה — מחקר על חבורות רחוב בתל-אביב הביא להקמת שירות בעשרות קהילות; מחקר על הכשרת עובדים סוציאליים הביא להרחבת מרכז ההכשרה של המכון; מחקר על שיקום העיוורים באי.בי.אם. הביא לשיקום עיוורים בתיכונות מחשבים ועכשיו מגסה ממשלת פילנד ללמוד אותו. מחקר על צרכי קשישים הביא להקמת קרן של 30 מיליון לירות לשירותים לזקנים. בהודמנות זאת אני מצטרף לחברת-הכנסת ארבל — לא לגבי הצעתה הידועה שעוד אגיע אליה — אלא בשלחה ברכה נאמנה למורי ורבי אברהם הרצפלד שהוא הדינמו הפועל, המפעיל והממריץ של פעולה זו.

אני חוזר לנושא השיקום. אף שאין לחולל כאן מהפכות, והדברים צריכים להיעשות בדרך פרגמטית, אין לי ספק שניתן לחולל שינוי מכריע בשטח זה, ואנו נערכים לכך בשני התחומים שהזכרתי. בדברי הפתיחה כבר ציינתי, ואני חוזר על כך ביתר תוקף, כי אין דעתי נוחה בשום פנים ואופן מהקצאת המשאבים מתוך התקציב הכולל של משרדי שגפל בחלקו של סעיף השיקום. וגם אם אמנם יגדל הסעיף בתקציב הבא בסכום מוחלט, ירד בכל זאת משקלו בכלל התקציב, והוא לא יעבור את ה-3.5% מהתקציב כולו. יש בידי טבלה משווה בין שתי השנים האחרונות בנושא זה:

	1970/71	1971/72
ס"ה שיקום	4.4 מיליון ל"י	5.5 מיליון ל"י
ס"ה תקציב	114.2 מיליון ל"י	158.6 מיליון ל"י
היחס בין שיקום לתקציב	3.9%	3.4%
היחס בלי מענקי זיקנה	5.1%	4.7%
שיקום בלבד	1.2 מיליון ל"י	1.9 מיליון ל"י
גידולו בין 1970/71 ל-1971/72	62%	
לעומת גידול התקציב	39%	

למה כך? כי מרחב התימרון במסגרת תקציב המשרד הוא מוגבל מאוד בשל ההכרח להפנות את מירב הגידול בתקציב לסעיף התמיכות ששיעורן הועלה כמס' בר, לכן, חברת-הכנסת גרוסמן, גם אני אינני יודע איך לעשות שני שלישם ועוד שני שלישם בתוך המאה, שהרי כולנו רצינו ורוצים בהגדלת התמיכות. אם המסגרת היא כפי שהנה — מרחב התימרון מוגבל. ברם גם אם תוספת המלה "שיקום" לשם המשרד לא תחולל

מהם זקוקים לאישפוז והם אושפזו. אשר לבעיית החולים הכרוניים בכללותה, האמת היא שזאת אחת הבעיות המתמדתות שנתקלתי בה ביתר חומרה עם היכנסי לתפקידי כשר הסעד. לקחתי דברים בנושא זה עם עמיתי שר הבריאות והצעתי למצוא הסדר ותיחום מוגדר וברור בין שני המשרדים, או להעביר את האחריות ואת התקציב הכולל לטיפול בחולים כרוניים במשרדנו למשרד הבריאות. אני מקווה שתשובתי החיובית של שר הבריאות לכאן או לכאן לא תאחר לבוא, ובמסגרת כלל שירותי האישפוז בישראל תינתן עדיפות מתאימה והולמת לצרכי האישפוז של חולים כרוניים.

ואשר למעמדה וצרכיה המיוחדים של ירושלים, שהוזכר חברי-הכנסת פרוש, מינתי ועדה בראשותו של המנהל הכללי במשרדי ובהשתתפות יושב-ראש מרכז השלטון המקומי, המנהל הכללי של משרד הפנים והמ"מ מונה על אגף התקציבים, לבדיקת שיטת השתתפות הממשלה בהוצאות הסעד של הרשויות המקומיות. הוועדה החליטה לעבד עד לילול 1971 הצעה, שאם תתקבל, תופעל בשנת התקציב 1972/73. סביר להניח, אדוני היושב-ראש, שהוועדה תבדוק במיוחד את צרכי ירושלים ותקבע לה את המקום המתאים בדרגת הסיווג.

ולסוף בעניין זה, משרד הסעד נושא במלוא ההוצאות לסעד במזרח ירושלים. ב-1 באפריל 1971 יסתים שלב המעבר בהפעלת שירותי הסעד במזרח העיר, ומאז יהיו מכסות הסעד בירושלים רבתי שוות לכל, ולא יהא הבדל בין נזקק לנזקק; יהודי וערבי, נוצרי ומוסלמי, פליט ומי שאינו פליט - כולם יקבלו שירות לפי צרכיהם ולפי רמת השירות הנהוגה בעיר.

בידי רשימה מפורטת הכוללת נתונים ומספרים סטטיסטיים על שירותי הסעד ביהודה ושומרון, עזה וסיני, שם ממשיכה להתנהל עבודת הסעד ברוח של שיתוף פעולה מלא וענייני בין המינהל הישראלי, עובדי הסעד המקומיים, האירגונים הבין-לאומיים והתושבים. ביהודה ובשומרון נהנים כ-70 אלף נפש מתמיכות או ממזון; בעזה וסיני נהנים מתמיכות או ממזון כ-32 אלף נפש; ממזון תמורת עבודה כ-3,000 תושבים ו-56 אלף בדואים; במרחב שלמה נהנים ממזון תמורת עבודה כ-7,000 בדואים. במסגרת זו נרחיב ונעמיק את שיתוף הפעולה המבורך של עובדים מסורים, יהודים וערבים, הדואגים לרווחתו של האדם ומסייעים לו בעת מצוקתו.

אגב אורחא ובמאמר מוסגר, הצטערתי לשמוע מפי ידידי, חברי-הכנסת יואל הורביץ, על פקדי סעד מעומלנים ומכופתים - אמרת כך, לא כן? וכיוצא בזה. אין אני בא לומר, אדוני היושב-ראש, שבכל המחנה הגדול של עובדי הסעד המסורים לא ימצא אי-פה אי-שם עובד סעד קשות - לא מכופתר ולא מעומלן, אבל קשות, או הפועל כבר מתוך שיגרה. אבל לגבי הציבור כולו, בלשכות המקומיות ובמרכז, חייבים את לומר בפירוש - ואי-אפשר להתכחש לכך - חייבים להצביע על המסירות והנאמנות שהם משקיעים בעבודה; ולא רק את זמנם, כוחם ואונם משקיעים, אלא גם את לבם ונפשם. זוהי עבודה מפרכת המכלה את הגוף, ויותר מזה - היא כרוכה בהרבה מתח נפשי. אני רואה לעצמי חובה להעמיד לפני הציבור על כך ולהביע הערכה מעל במת הכנסת ולהעביר ברכה לכל עובדי הסעד במדינה, החל במנהל הכללי וסגנו ועד לאחרון העובדים בפניה נידחת.

כאן, אדוני היושב-ראש, עלי להזכיר שעוד לפני כעשר שנים הקימה הממשלה ועדת מנהלים כלליים להיאום השירותים הסוציאליים. בוועדה היו חברים: המנהלים הכלליים של משרדי הבריאות, החינוך, הסעד, הפנים והשיכון, המנהל הכללי של המוסד לביטוח לאומי, הממונה על התקציבים במשרד האוצר ונציג בתי-הסוהר. לימים צורפו לוועדה המנהל הכללי של משרד הקליטה ומנהלת המרכז לדמוגרפיה.

עם הקמת הוועדה יצאה הממשלה מתוך הנחה כי ועדה זו תמלא תפקיד מכריע בתיאום השירותים הסוציאליים בישראל. אך לצערי - לצערי הרב - מאזנה של הוועדה הוא דל ומאכזב. בשנות קיומה היא לא הצליחה למלא תפקיד מכריע בתיאום השירותים הסוציאליים ובמרוצת הזמן היא בכלל הפסיקה להתכנס. לפי זה אין טעם בוועדה חדשה, שלדברי חברת-הכנסת הרמן יוזמת את מצינה את הקמתה יושבת-ראש ועדת העבודה. הנסיון כבר ישנו והוא לא טוב. בהקשר זה רצוני לומר כי במועצה הסוציאלית ובמועצה למניעת עבריינות מיוצגים אמנם כל הגופים שחברת-הכנסת הרמן הזכירה. מכל מקום, מכיוון שכך, אביא בפני הממשלה את משאלתם של חברי הכנסת להקמת ועדת שרים מיוחדת.

ועוד משהו שבתחום העוני. בתקציב משרדנו ישנו סעיף "עזרה חמרית אחרת" שמינעד לו סך 3.5 מיליון לירות. הרשויות המקומיות מוסיפות למטרדה זו כסכום הזה. ויחד - 7 מיליון לירות. עזרה זו ניתנת בשתיים - שלוש השנים האחרונות בצידו בעין במקום כסף; מקר-דים, מכונות כביסה, מכונות תפירה, מיטות, מזרנים וכדומה. פירוט מדויק של סוגי העזרה תמצאו בדברי ההסבר לתקציב, בעמ' 74. שני שליש מעזרה זו, לערך, מוגשים למקבלי תמיכות סעד; שליש אחד - "משפחות גבוליות". אין עדיין קריטריונים קבועים להגשת עזרה זו, בניגוד לתמיכות הניתנות על-פי קריטריונים ברורים ומוצקים. כדי שנוכל לפרסם לוח זכאות גם בתחום זה, ביקשנו מחברה לערוך סקר ולהציע לנו על-פי קנדיה להגשת עזרה זו. בניתיים מוגשת העזרה מסוג זה לנוזקים על-פי שיקול דעתה של העובדת הסוציאלית המקומית, או על-פי החלטתו של ראש הלשכה או מנהל הלשכה, ותקציב משרדנו נושא בחלוקה בהתאם לסיווג. מכאן שחלוקת ציוד מן הסוג הנזכר נעשית בהחלט על-פי החלטתה הבלעדית של הלשכה המקומית.

והנה שמענו מתוך כאב את זעקתו של חברי-הכנסת פרוש על צרכים חיוניים כגון מיטות, מזרנים ושמיכות לעניי ירושלים שלא נענו. כשלעצמי עברתי על הרשימה של חברי-הכנסת פרוש שהובאה לתשומת לבנו ונודעו עתי עמוקות. אך תמוה בעיני הדבר ואני שואל: למה באמת עיריית הבירה לא נתנה עדיפות ראשונה לצרכים אלמנ-טריים אלה, שודאי אינם עולים על כמה רבבות לירות? האם שיפור כלשהו של מצוקת משפחות אלה וילדיהן צריך לפגור אחר שיפור חזותה החיצונית של העיר, שמוק-דים לו, ובצדק, משאבים גדולים ביותר? הוזהו סדר העדיפויות שנקבע? לדידי, עניי עירך קודמים לא רק לעניי עיר אחרת, אלא גם לסיפוק צרכים אחרים, והיו החשובים ביותר.

חברי-הכנסת פרוש הביא לתשומת לבנו גם רשימה של חולים כרוניים. בבעיה בכללותה אגע מיד. אשר לרשימה הזאת, שכללה שלושים שמות מעבר למכסה שהוקצבה לעיריית ירושלים, התברר מבדיקה שרק 15

הישיבה שם מחזירה לפחות חלק ניכר מהם למוטב. והרי אילו השקענו סכום כזה בעוד מועד בשיפור הדיור במשפחתו של הנער, בהלבשתם של הילדים, בהחזקתם במעון ובמוסד פנימייתי - היינו מצילים כמה וכמה ילדים ומכניסם אותם לחיי אורחות טובה ומועילה. ומשלא עשינו זאת, במועד, אנו מוציאים אותו סכום לעתים בלא תועלת ומאבדים נפש או נפשות מישראל. ואכן, כל דאגותיהם ומאמציהם של עובדי משרד הסעד הם סורים נתונים לכך, כפי שנתונות לכך גם דאגותיו של משרד החינוך.

רב הוא מגוון הפעולות בשטח זה, ההולכות ומתרחבות, ועוד אחזור וארמזו עליהן.

אני מסכים עם חברי-הכנסת לוי כי דרושה רבייה בכל המבנה הסוציאלי של החברה שלנו. אולם חוק שכר מינימום והעלאת התמיכה לבדם לעולם לא יפתרו את הבעיה של "משבר תרבויות" המלווה את המחזור והגורם חוסר יכולת מצד ההורים להטיל מרות על ילדיהם.

יורם ארידור (גח"ל):

אבל אפשר בכל זאת לחוקק חוק שכר מינימום.

שר-הסעד מ. חזני:

דיברתי על כך, הדבר אפשרי ובודאי יש לכך השפעה מכרעת. אבל לא זה בלבד יפתור את הבעיה. הסברתי מדוע בתנאים הכלכליים והחברתיים הנתונים הדבר הוא בלתי אפשרי, אבל אני מסכים שתגיש הצעה, ואם אפשר יהיה - נתמוך בה. בינתיים צריך להשלים את הפרנסה על-ידי תמיכות סלקטיביות למשפחות מרובות ילדים.

עד לפני שנים מספר חוסר היכולת להטיל מרות על הילדים היה נחלתם של אלה ש"משבר התרבויות" עבר עליהם כתוצאה של עלייה לישראל, של הגירה מארצותיהם; ואילו כיום הוא משבר של דורות ופוקד גם בתים של ותיקים, המכונים "בתים טובים". מותר לי להוסיף שההינתקות ממסורת אבות, התערערות המשפחה והאופנה החדשה שנקראת מיתרונות - גם אלה תורמים את שלהם, יוצרים קרע ומצמיחים התפרקות, שממנה רק צעד אחד לעבריינות.

משרד הסעד קבע עדיפות ראשונה לנושא "דור העתיד", על-מנת להבטיח שהצעירים יקבלו את החינוך והדרכה הנדרשים להתפתחותם מגיל מוקדם ביותר. במסגרת תכנית זו ניתנה עדיפות לשירותים המונעים ולפיתוח רשת העובדים הסוציאליים בבתי-הספר, שמספרם כיום 190. דיברה על כך הערב חברת-הכנסת הרמן. אנו רוצים להגיע תוך המשך שנים ל-560 עובד בבתי-ספר, כדי להבטיח שירות זה לארץ כולה.

נתנו עדיפות לפיתוח מעונות לפעוטות בגיל רך בני משפחות מרובות ילדים, על מנת להקל על לחץ האם המטופלת וכדי לתת לילד סביבה מחנכת ומפתחת במקום החצר והעזובה בו הוא גדל היום. כיום שוהים כ-9,700 ילד במעונות ובתכניתנו להבטיח שירות זה תוך 5 שנים לכל פעוט במשפחה ברוכת ילדים שחיה ברמת הכנסה נמוכה. מספרים על קליטה במוסדות חינוך. פנימייתם נמצאים בסקירה המודפסת, וגם בשטח זה אנו חותרים לקלוט כל ילד הזקוק לכך.

ידוע לנו כי קיימים מוקדי דגירה לעבריינות, כי שכונות העוני הן חממה להתפתחות פתולוגיה חברתית.

עובר אני למעגל השני שבתוכו נסוב הדיון: עבר-ינות הנוער שמטרידה מאוד את הציבור, בייחוד בתקופה האחרונה. תחילה לדברים ספציפיים שהועלו בדיון.

הקשבתי קשב רב לסיפורו של חברי-הכנסת אבנרי וגודעזעתי ממנו כמו רבים אחרים בבית - בתנאי שכל הפרטים מדויקים - והסבתי לכך תשומת לבו של עמיתי שר המשטרה.

ואשר לשאלת-הצעתו של חברי-הכנסת אבנרי בקשר לקטינים, הריני להסב את תשומת לבו לדברי בפתחת הדיון בקשר לבניית בתי-מעצר מיוחדים לקטינים; וכן להצעת חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול), תשכ"ט-1969, הנמצאת בדיון בוועדה, לפיה לא תהא אבחנה בין גילאים שונים בכלל הנערים, והוראות ההגנה המיוחדת הניתנת עתה עד לגיל 14 יחולו על כל נאשם שלא מלאו לו 18 שנה.

חברי-הכנסת לוי וחביתי מתחו ביקורת על סגירת מוסד "נוה-איריס" ברעננה. הסבר לכך נתתי היום בתשובה לשאלתה של חברי-הכנסת סנה ואין לחזור על כך.

חבר-הכנסת לוי התאונן על המצב במוסד "גיל-עם". ובכן, האינפורמציה על חוסר אוכל ב"גיל-עם" שנמסרה לחבר-הכנסת לוי הטעתה אותה, היא בפירוש עורבא-פרח. אני מזמין את כל חברי הכנסת לבקר במקום ללא הודעה מוקדמת, וקודם כל את כל חברי ועדת השירותים הציבוריים, ולהיווכח בדבר.

ואשר לחשיש - לאבחנו הוא ישנו במקום ואיש טרם מצא דרך למנוע את החדרתו. אף לבתי-הכלא הסגורים הרמתיים חדר חשיש. על מדוכה זו יושבות ועדות מומחים - בתחום המשפטי, בראשות היועץ המשפטי לממשלה, ובתחום החינוך והבריאות בראשות הפסיכיאטר הארצי הראשי במשרד הבריאות. בשתי הוועדות מיוצג משרד הסעד וחבריהן יגיעים למצוא מענה לסרטן חדש זה, וקשה לי לומר שכבר נמצא הפתנט לכך.

הבעיה של החשיש אינה מתחילה במעונות. לשם הוא מגיע בשלב מאוחר. לפיכך מסיים המומחים למצוא פתרונות לא רק על-מנת למנוע התפשטות השימוש בחשיש בתחום המעונות, אלא לעצור בעדו בשלבים מוקדמים יותר. נעשים נסיונות וסקרים כדי לתקוף את הבעיה.

רבים מהמשתתפים בוויכוח, כל אחד בדרכו ובסגנונו, נתנו ביטוי לחרדת כולנו הגוברת עקב ריבוי הרצוי-דיביסם, בבחינת "עבר ושנה נעשה לו כהיתר" - והתעמקות עבריינות בקרב הנוער. לאמר, אף כי במספר הכולל חלה ירידה כלשהי, בולטת לעומת זאת התופעה שנוערים פחות ביצעו עבירות יותר, ועבירות יותר חמורות, עד כדי אלימות ופגיעה בגוף.

היטיבו לנתח את התופעה ולהצביע על גורמיה הכלכליים והחברתיים חברי-הכנסת כץ ולוי. אני תמים דעים בהחלט עם כל הנאמר בדיון זה על ידם ועל-ידי חברי כנסת אחרים גם הערב. אני עצמי מוצא שהטיפול במעונות אינו בכוון להחזיר למוטב כל הבא בשעריו. כך זה בכל העולם, כך זה אצלנו.

מכאן שהדאגה לנוער והטיפול המונע צריכים להתחיל בגיל הנמוך ביותר, לפני שיכולים לטעום טעם חטא. צאו ראו: החוקתנו של נער במעון סגור במשך שלוש שנים עולה למדינה יותר מ-40 אלף ל"י, וספק רב אם

הסעד ונציגי המחלקה הסוציאלית של עיריית ירושלים, סוכם על ניסוי נוסף של עבודה משולבת עם משפחותיהם של צעירים מחבורות הרחוב, והמקבילה לפעילות מדריכי הנוער עם צעירי הרחוב. משרד הסעד העמיד לרשות פעולה זו מספר ניכר של מדריכים מיומנים והעבודה המשולבת הזאת תביא ודאי תוצאות. ואילו לא התערבותו של גורם נוסף, דווקא מקומי אלה של יבוא, היה מקום ויש מקום לצפות שאחרי טיפול סבלני ועקבי של מדריכי חבורות רחוב מיומנים תעלה החבורה כולה או רובה על דרך הטוב, כפי הנסיון של הטיפול בחבורות דומות. אך כאן — וזהו הגורם השני — באו לדוג דגים במים עכורים ידעים לא נקיות של שמאלניים מחוגי "מצפ"ן ו"שי"ח" —

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אני מבקש ממך להבחין בין שני הדברים. אין כל אמת שאנשי שי"ח עשו זאת. זה רק אנשי מצפ"ן. הכל ידענים זאת.

שר הסעד מ. חזני:

ייתכן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

בבקשה לא לזרוק סתם שמות.

שר הסעד מ. חזני:

אם אתה מאשר שאלה אנשי מצפ"ן, האישור שלך נרשם בסטנוגרמה ואני מודה לך על כך.

— דיירי מעון הסטודנטים ויושבי הקרנות בבתי-הקפה הסמוכים למועדון "המרתף" של המחלקה לעבודה סוציאלית של עיריית ירושלים, שסביבו מתגודדת חבורה זו. גורמים אלה התחילו במלאכת הסתה, בליבוי יצרים בלתי מרוסן, שעלול להצית אש ולהוליד למעשה אלימות — כמובן לדעתם של הבחורים דורשי טובתם כביכול.

ברור שאנו חייבים לשחרר בחורים אלה ממצוקתם וממרידותם ולהשקיע בהם הרבה טיפול וסבלנות. דבר זה נעשה וייעשה ביתר תוקף, אך כל זה לא יועיל אם לא תחדל מלאכת השיסוי של מיטיביהם כביכול. אנו קוראים להם, לכל אלה, דורשים מהם לאסוף ידיהם מנערים מסכנים אלה שדרושה להם יד מטפלת ולא יד מציתה אש, יד לחינוך והדרכה ולא להסתה. ראו — הזהרנוכם.

ועתה, אדוני היושב-ראש, אחרון-אחרון, כלל וכלל לא חבבי. כוונתי לגידול הממאיר של זנות, קטינות סטויות, וסרסורים נקלים לדבר עבירה, הפושה ברחובות ברים בארץ והמטביע אות קלון על כמה ערים ואמהות בישראל, בתוכן עיר הקדש ירושלים.

חברת הכנסת ארבלי-אלמוזלני הרימה קול זעקה מחריד בנושא כאוב זה שזינעו את כל נימי הנפש. התיקון המצב היא הציעה כמה הצעות שאני בא עכשיו להתייחס אליהן. ובכן, אני שותף מלא לתביעתה הנמרצת מאת מוסדות המדינה, הרשויות המקומיות והאירגונים הציבוריים השונים להרחיב את פעולות המנע להצלתן של הנערות הרוכות, בדרכים ובאמצעים שהיא פירטה בדבריה הנוקבים.

עמדתי בדברי, בשבוע שעבר והערב, על חלק מן הפעולות הרבות, ובכללן החוקת מקלטי לילה, הנעשות על-ידי משרדי, תוך שיתוף פעולה מלא עם גורמים

לכן קבענו סדר קדימות בפיתוח השירותים האמורים לאזורי מצוקה — אותם אזורים שעליהם דיברתי בסקי-רתי על קהילות טעונות טיפוח. אך שוב אני חוזר על כך שמשרדי לבדו לא יפתור את הבעיה כולה. דרושה לכך פעולה משותפת של כל המשרדים, הרשויות המקומיות והאירגונים הציבוריים במקומות אלה. לשם כך מפעיל המשרד מועצה ציבורית למניעת עבריינות ואנו עומדים עכשיו להרחיבה ולחזקה. משקל רב אנו מייחסים לעבודה הקהילתית המתרחבת והולכת.

המשרד מסייע כיום לעבודה קהילתית ב-30 רשויות מקומיות ואחראי לפיקוח והדרכה של 60 עובדים סוציאליים-קהילתיים. בשנה האחרונה נתוספו לשורות העובדים 18 עובדים חדשים, בגורי קורס תלת-שנתי מיוחד לעובדים סוציאליים-קהילתיים, אשר התקיים במסגרת המכון להכשרת עובדי סעד של המשרד. בסוף שנת הלימודים תשל"א יסיימו 24 תלמידים את לימודיהם במגמות לעבודה קהילתית בבית-הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בר-אילן. פנייתם לעבודת השדה תאפשר פיתוח והרחבה של העבודה הקהילתית.

המשרד מקיים מגע והידברות קבועים עם כל הגורמים העוסקים בעבודה קהילתית ובעיקר עם "עמי-דר", לשם הבטחת תיאום ושיתוף פעולה. לצורך זה מפעיל המשרד מועצה ציבורית לעבודה קהילתית.

משהו על הטיפול בחבורות הרחוב. חבורות הרחוב הן חבורות עברייניות שהתפתחו באזורי עוני ומצוקה. הטיפול בהן מופקד בידי המדריך, שחייב לרכוש את אמונו, והוא מכון להביאן להסתגלות לחברה על-ידי התקשרות למקום עבודה קבוע, הינתקות מן החבורה שהשפעתה רעה ופתיחת פתח — אף כי בשעה מאוחרת, כאשר הם כבר בגיל 15-10 — לבניית עתיד טוב יותר מזה של הוריהם. תוצאות הפעולות האלה הן טובות מאוד ויש להרחיבן עד שנקשור למדריכים את כל החבורות הקיימות. לשם כך אנו מבצעים סקרים לבדיקת מצב העבריינות באזורי מצוקה. סקרים אלה הובאו לפני הוועדה הציבורית למניעת עבריינות ובעקבותיהם באים השירותים. אנו עומדים בקשר עם אנשי מחקר מאן האוניברסיטה לשם פיתוח כלים להערכה מהירה ומדויקת של בעיות מסוג זה בערים, של היקפן וגורמיהן, על-מנת שנוכל להביא את השירותים למקומות הרצויים מוקדם ככל האפשר.

בינתיים, לעניינו ממש, קמה תופעה חדשה דווקא בעיר הקדש ירושלים בדמותה של קבוצת רחוב אחת מני רבות, הקוראת לעצמה "הפנתרים השחורים". ברור שקבוצה זו, ככל יתר אחיותיה בערים הגדולות, היא פועל יוצא ישיר מבעיית אזורי המצוקה והניגון שבערים אלה. אך ה"יחוד" וההידוש של הקבוצה הזאת הם לא רק בשמה אלא במטרתיה המצדהות, כביכול, שכרגיל ניפחו אותן יותר מדי, מעל ומעבר לכל פרופורציה.

שני גורמים פעלו ופועלים כאן: האחד, שצעירים אלה למדו לדעת כי מצוקה דומה לשלהם קיימת גם מעבר לים ושם "פתרו" אותה, כביכול, על-ידי גטילת החוק לידיים. והרי ברור כי דרך זו לא תביא לשיקומם של צעירים אלה, אלא רק תרחיק אותם מסיכויים לשיקום. לכן אנו מנסים לפעול עתה באינטנסיביות יתר באזור זה על מנת להניא את הצעירים מלהיצמד לעצות בדבר תגובות אלימות לביטויי ההגשת המרידות שלהם.

ואמנם היום, בגישה שנערכה בין נציגי משרד

מחריף את הסטיגמטיזציה. באותה מידה מתברר, בעיקר מתוך פחד מפני סטיגמטיזציה, שרק חלק של הלקוחות מזדקק לזונות במערכת הלגיטימית המוגבלת למקומות מסוימים כדי לאפשר פיקוח. הלקוחות האחרים יוצרים את ה"שוק" למערכת הזנות הבלתי-לגיטימית שיורדת למחתרת, כולל קטינות, ובה תצטרך המשטרה להילחם, על כל מה ששמשמע מכך.

לעומת זאת, יש לתת שיניים חדות ביותר למלחמה נגד פשע הסרסרות המחריר, מאחר שהחקיקה הקיימת אינה מספיקה לכך בגלל הליקויים שפירטה חברת הכנסת ארבל בזקת הכאב שלה. והנה, שמח אני להודיע לכנסת כי משרדי נתן דעתו לכך מזמן, ועל-פי פניית היועץ המשפטי של משרדנו ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, התקיימה ביום 5 בדצמבר 1968 פגישה בנוכחות כבוד השופטת פורטונה, נציג המשטרה ונציגי משרד הסעד, בה סוכמו הצעות לתיקון הליקויים אלה, והן:

1. להכשיר עדות שמיעה, במקרה שהמתלוננת היא קטינה. הכוונה היא לעדות של אדם ששמע את הודעת העדה. אם עדות כזו תהיה מותרת, הרי שגם אם יפעילו על העדה איומים ולחץ והיא תחזור בה מהודעתה, יוכל האדם ששמע את הודעתה להעיד על-ידי בבית המשפט ועדות זאת תהא קבילה.

2. הצעה אלטרנטיבית היא גביית העדות בפני שופט-שלום מיד עם הודעת העדה, וזאת עוד לפני הגשת כתב-האישום. ההנחה היא, כי אם תיגבה עדות זאת סמוך להודעת המתלוננת, לא יספיקו להפעיל עליה לחץ כדי שתחזור בה מהודעתה. הצעה זו לוקה בחסר, באשר כדרכה ליצור עימות בין המתלוננת לבין הנאשם וקיים חשש, כי בעקבות עימות כזה תחזור בה המתלוננת מהודעתה.

3. כדי למנוע השפעה מצד הנאשם על העדויות מוצע, ככלל, כי ההשכר לא ייחזרר בערובה עד לסיום ההליכים המשפטיים נגדו, אלא אם כן מצא השופט, מטעמים מיוחדים שירשמו, לסטות מן הכלל האמור.

4. כדי למנוע, כי בתקופה שבין מסירת העדות ועד לעריכת המשפט תהיה הזדמנות לנאשם או לחבריו להשפיע על העדים, מוצע כי תיקבע בחוק הוראה שתחייב עריכת המשפט תוך שבוע ימים מיום הגשת כתב האישום, וכי הדיונים יתנהלו ברציפות מיום ליום. מוצע, כמו-כן, להדגיש באופן מיוחד בחוק, כדוגמת ההוראות הקיימות בתקנה 1 לתקנות מניעת הפקעת שיערים וספסרות (החשד דיון) (מס' 2), תשי"א-1950, כי אין לדחות משפט לבקשת הנאשם על יסוד אחת העילות המוזכרות בתקנות הנ"ל.

5. כדי להגן על מתלוננת בפני לחץ, מוצע להסמין את בית-המשפט להשתמש בסמכויות על-פי סעיף 3 לחוק הנוער (טיפול והשגחה), תשי"ז-1960, על-פי בקשת המשטרה ואף בלא פנייה מצד פקיד סעד. בית המשפט יהיה מוסמך להפעיל סמכויותיו אלה בכל מקרה שייראה לו הדבר כנחוץ לשם שמירה על בטחונה האישי של המתלוננת בפני פגיעה, או לחצים הנובעים ממתן הודעתה או עדותה נגד נאשם — סרסור.

6. דעתו האישית של היועץ המשפטי למשרדנו עו"ד בלום, שאליה לא הצטרפו יתר המשתתפים בפגישה, היתה, שיש לחייב את בתי-המשפט להטיל על נאשמים, שהוכחה אשמתם לפי החוק הנידון, עונש מאסר מינימלי.

ממשלתיים וציבוריים הקרויים לכך. אך אין ספק שכאן עדיין בקעה רחבה לפנינו להתגדר בה, וככל שגרבה פעולה ונקדים פעולה, יוטב לקרבותיהם של הפושעים ולחברה כולה.

כן אני מצטרף לקריאתה הנרגשת של חברת הכנסת ארבל-אלמוזלני להתגדרות המונית לפעולות מנוע אלה. אך חברת-הכנסת ארבל-אלמוזלני הציעה עוד משהו, שעם כל הכבוד והידידות, אני דוחה אותו על הסף מכל וכל ובכל התוקף. לא יעשה כן במקומו. מדינת היהודים לא תיתן לגליזציה לזנות, לעבירה שיש עמה כיעור וקלון — —

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר טועה. הזנות היא חוקית במדינת ישראל. אין שום חוק נגד הזנות.

שר-הסעד מ. חוני:

— אפילו אם זה כביכול לטובת בעלות המקצוע ולקוחותיהן, לדעת המציעה הנכבדה והתומכים הנלהבים בהצעתה. כל עבירה וכל בעל עבירה פוגעים בציבור ומסכנים שלום אזרחים, ואיש לא יעלה על דעתו לאשרר מעשים אלה. ודאי שאין להטמין את הראש בחול אלא יש להילחם בתופעה ככל שידון מגעת, באמצעים חינוכיים, חברתיים-כלכליים, משפטיים ומשטרתיים, אך לא בדרך המוצעת. לדידי, ובטוחני שלדירי רבים בבית ובציבור, דיינו בנימוק העקרוני שהבאתי כדי לדחות את ההצעה. אך יש באמתחתי עוד כמה נימוקים להנחת דעתם של אלה שאינם מסכימים לעמדה העקרונית שביטאתי.

א. ההצעה נוגדת את האמנה הבין-לאומית להש-בת הסחר בבני-אדם וניצול זנותם של אחרים, שישיראל חתמה עליה ביום 28 בדצמבר 1950. לא אקרא את כל סעיפי האמנה, אביא רק כמה קטעים ממנה. ההקדמה — ההצהרה פותחת ואומרת: "הואיל וזנות והפגע המתלווה אליה, הוא פגע הסחר בבני-אדם לתכלית זנות, אינם מתיישבים עם כבודו ויקרו של האדם ומסכנים את שלום היחיד, המשפחה והציבור", לפיכך — ממשיך כתב האמנה בסעיף 2: "מסכימים בעלי אמנה זאת להע-ניש כל אדם: (1) המחזיק או מנהל בית בושת או המממנו או משתתף במימונו בידעין; (2) המשכיר או שוכר בידעין בניין או מקום אחר או כל חלק ממנו לשם זנותם של אחרים". סעיף 6 אומר: "כל אחד מבעלי אמנה זו מסכים לנקוט את כל האמצעים הדרושים כדי להפיקע או לבטל כל חוק, תקנה או הוראת מינהל קיימים, שעל פיהם חייבים להתעסקים בזנות או חשחים בהתעסקות בה ברשום מיוחד או בהחזקת תעודה מיוחדת או במילוי דרישות יוצאות מן הכלל בדבר פיקוח או הודעה".

ודאי, אנו רשאים לבטל הצטרפותנו לאמנה ולחוקק חוקים הנוגדים אותה. אלא שאז נימצא בחברת ה"טו-בה" של כמה ארצות ידועות לשמצה, וחברת-הכנסת ארבל ודאי אינה משתוקקת לכך.

ב. אין גם מועיל בחקיקה כזאת מבחינת התוצאה, שהמציעה רוצה להשיג. הנסיון בארצות רבות מראה, כי רגולציה של זנות יוצרת שתי מערכות של זנות על כל מרכיביהן: זנות לגיטימית וזנות מחתרתית. כי רק חלק של הזנות מוכנות "לעבוד" על-פי רישוי מטעם המדינה, שיהיה עם הבטחון בפני התערבות המשטרה

חוברת י"ג, ישיבה קמ"ו

— סקירת שר הסעד על פעולות משרדו (תשובת השר) (חזני); (סיכום הדיון) (רוזן, גרוסמן, קשת, הורביץ, חביבי, אבנרי) —

באותה פרשה "כי לא יחדל אביון מקרב הארץ" ו"אפס כי לא יהיה בך אביון". הכיצד? היש כאן סתירה? לא, חלילה. אלא שכאן שתי אפשרויות, שתי דרכים אלטרנטיביות לפני החברה. אם החברה לא תתערב בחיי המשק והכלכלה ותתן להם להתנהג על-פי הסטיכיה, כי אז לא יחדל אביון מקרב הארץ. אך כאשר היא תתערב ותסדיר בדרך צודקת — וזאת חובתה — את התנהגות המשק וחלוקת ההכנסה הלאומית, אז "אפס כי לא יהיה בך אביון".

נעשה ונשמע.

בתי-המשפט יוכלו לסטות מעוגש מינימלי זה רק מטעמים מיוחדים שיירשמו.

כל הנוכחים בפגישה הדגישו שנוסף על תיקונים בחוק יש ליצור כלים מתאימים כדי לטפל ביעילות בנעדרות, קרבותיהן של הסרסורים, וכי יש מיד להתחיל בפעולות ללימוד היקף הבעיה ואיתורה.

אדוני היושב-ראש, מצדנו נעשה הכל כדי שההצעות האלה תהיינה לחוק ככל המוקדם.

רבתי חברי הכנסת, כדי לסיים בכי טוב ולהבדיל בין טומאה לטהרה, הריני מסכם ואומר: בתורה נאמר

3. סיכום הדיון

בנושאים אלה בתחום הממשלתי ובתחומי הרשויות המקומיות.

הי"ר ש. רוזן:

הצעת סיכום מטעם סיעת הרשימה הממלכתית יביא חבר-הכנסת הורביץ.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. אני מתכבד להגיש הצעת סיכום לדיון על סקירת שר הסעד על פעולות משרדו, בשם סיעת הרשימה הממלכתית:

הממשלה נקראת לבסס את מדיניות הסעד שלה על יסוד העקרונות של תמיכה לנצרך ולא למצרך, ובהתאם לכך לקצץ במידה ניכרת את תקציב הסובסידיות שלה, ולהגדיל את תקציב משרד הסעד, וזאת כדי להבטיח רמת מחיה מעל לקו העוני לכלל האוכלוסייה.

הי"ר ש. רוזן:

הצעת סיכום של סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה יביא חבר-הכנסת חביבי.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, הצעת סיכום של סיעתנו לדיון בפעולות משרד הסעד:

1. לנוכח המספר הגדל והולך של נזקקי סעד, המספר הגדול של משפחות החיות מתחת לקו העוני והיוקר העולה, מחליטה הכנסת להגדיל בממוצע ב-50% את תמיכות הסעד לכל הנזקקים.

2. משרד הסעד יגיש סעד באופן שווה לכל הנזקקים בלא הבדל לאום.

הי"ר ש. רוזן:

הצעת סיכום מטעם סיעת העולם הזה—כוח חדש יביא חבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת הסיכום שלנו היא:

(א) הכנסת קובעת כי מדיניות הסעד אינה תואמת את עקרונות מדינת הרווחה המודרנית, ותשלומי הסעד אינם ממלאים את חובת המדינה להבטיח לנזכרים קיום הוגן בדרגה מינימלית.

(ב) הכנסת מביעה את דעתה, שיש להעביר למשרד הסעד את הטיפול בעבריינים הצעירים עד גיל 18.

הי"ר ש. רוזן:

נעבור להצבעות על הצעת הסיכום. ראשונה הצעת סיכום בשם סיעות המערך (עבודה—מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחרון. רשות הדיבור לחברת-הכנסת גרוסמן.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה—מפ"ם):

בשם סיעות: המערך (עבודה—מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליברלית העצמאית, קידמה ופיתוח, ושיתוף ואחרון, אני מציעה את הצעת הסיכום הבאה:

הכנסת רושמת לפנייה את סקירת שר הסעד על פעולות משרדו מיום כ"א בטבת תשל"א (18 בינואר 1971).

הי"ר ש. רוזן:

הצעה לסיכום הדיון על משרד הסעד, בשם סיעת גח"ל, לחבר-הכנסת קשת.

בן-ציון קשת (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיעת גח"ל לסיכום הדיון על משרד הסעד: הכנסת קובעת בדאגה, כי-מעלה מ-200 אלף מאורחי ישראל נזקקים לשירותי סעד והיא מטילה על משרד הסעד:

1. להגביר מיד את האופי השיקומי של פעולותיו.

2. להכין, בשיתוף עם משרד השיכון, תכנית לשיקומן של רבבות משפחות החיות עדיין בתנאים של תת-דיור, רובן משפחות מדוברות ילדים, אשר נמנעים מהם תנאי התפתחות ולימוד נאותים.

3. להעניק תשומת-לב מיוחדת לצורך בסיוע לאשה — האם במשפחות מרובות ילדים וכן לקשישים.

4. להקים, יחד עם משרדים ממשלתיים אחרים, רשות-תיאום לטיפול בנזק לשם מניעת עבריינות וליצירת כלים מתאימים להכשרתו המקצועית והשתלבותו בחברה.

5. להגביר את הפעילות למען העיוור.

6. לדאוג להרחבת המסגרות לקליטת מפגרים והגברת הפיקוח על המוסדות הקיימים.

7. הכנסת מטילה על הממשלה להקים ועדת שרים לשירותים סוציאליים אשר תפעל בשטחי החינוך, הבריאות, השיכון והסעד ואשר תתאם ותדריך את הפעולה

— סקירת שר הסעד על פעולות משרדו (סיכום הדיון) (אבנרי, רוזן); חוק החזרת תשלומים (אגרות טלוויזיה) (רוזן, קרגמן, בן-מאיר, ארליך) —

ג) הכנסת מביעה את חזרתה על הטיפול בעבר-יינים צעירים בבתי-מעצר ובבתי-סוהר, לאור המקרים החמורים שקרו לאחרונה, בהם נספו שני צעירים צעירים. הכנסת קובעת שאין להעביר צעירים ואסירים עד גיל 18 לבתי-הסוהר והמעצר הקיימים.

היו"ר ש. רוזן:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה

בעד הצעת הסיכום של סיעת

העולם הזה—כוח חדש — מיעוט
גד — רוב

הצעת הסיכום של סיעת העולם הזה—כוח חדש לא נתקבלה.

בעד הצעת הסיכום של סיעת הרשימה

הקומוניסטית החדשה — מיעוט
גד — רוב

הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה לא נתקבלה.

בעד הצעת הסיכום של סיעת

הרשימה הממלכתית — מיעוט
גד — רוב

הצעת הסיכום של סיעת הרשימה הממלכתית לא נתקבלה.

בעד הצעת הסיכום של סיעת גח"ל — מיעוט
גד — רוב

הצעת הסיכום של סיעת גח"ל לא נתקבלה.

בעד הצעת הסיכום שהביאה

חברת-הכנסת ח. גרוסמן — רוב
גד — מיעוט

ההצעה שהביאה חברת-הכנסת ח. גרוסמן נתקבלה.

ז. חוק החזרת תשלומים (אגרות טלוויזיה), תשל"א—1971 * (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ש. רוזן:

הצעת החוק עם לוח ההסתייגויות מונחת לפני חברי הכנסת.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):
איננה.

היו"ר ש. רוזן:

על כל פנים, היושב-ראש איננו יכול לעזור לך בזה. חבר-הכנסת בדר מציע שלפני סעיף 1 יבוא סעיף זה: "דרישה לתשלום אגרת טלוויזיה שנעשתה בדרך כלל או באופן מיוחד לפני יום א' בתשרי תשכ"ט (23 בספטמבר 1968) תיראה כבלתי-חוקית". אני מעמיד את הצעת חבר-הכנסת בדר להצבעה.

הצבעה

הצעת חבר-הכנסת בדר, להוסיף סעיף לפני סעיף 1, לא נתקבלה.

היו"ר ש. רוזן:

לסעיף 1 אין הסתייגויות. אני מעמיד את הסעיף להצבעה.

הצבעה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ש. רוזן:

לסעיף 2 הסתייגות לחבר-הכנסת ארליך.

שמחה ארליך (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה לומר, קודם כל, שטוב כי סוף סוף הממשלה מציעה תיקון עוול על-ידי החזרת תשלומים שנגבו בצורה בלתי-חוקית מתושבים שהיו להם מקלטי טלוויזיה בטרם ניתן להם שירות טלוויזיוני. הממשלה גבתה סכום של מחצית

היו"ר ש. רוזן:

אנחנו עוברים לסעיף ח' של סדר-היום: חוק החזרת תשלומים (אגרות טלוויזיה), תשל"א—1971, קריאה שנייה וקריאה שלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר-הכנסת קרגמן.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לקריאה שנייה וקריאה שלישית את חוק החזרת תשלומים (אגרות טלוויזיה), תשל"א—1970. ביום 15.4.65 הוטלה אגרה בעד מתן רשיון להתקנת מקלט טלוויזיה או להחזקתו. במועד זה עדיין לא שודרו שידורי טלוויזיה ישראלים. שידורים סדירים בטלוויזיה החלו רק בשנת 1969. בתקופה שקדמה לתחילת השידורים שילמו את האגרה רק מיעוט של בעלי המקלטים. בציבור ואף בכנסת — כאן אזכיר מי שהיתה חברת-הכנסת, שולמית אלוני — נשמעה ביקורת חוזרת ונשנית על כך שהממשלה מטילה אגרה שאין כל שירות בצדה.

החוק המוצע בא איפוא להורות על החזרת האגרות ששולמו לפני יום 1 בינואר 1969 — הוא מועד התחלת שידורי הטלוויזיה הסדירים — וכן על החזרת דמי בול הבטחון ששולמו בעד מקלטי טלוויזיה, ושאושרו בזמנו על-ידי ועדת הכספים והכנסת.

אני מבקש לקבל את החוק בקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר ש. רוזן:

קודם כל יש הצעה של חבר-הכנסת בדר להוסיף סעיף לפני סעיף 1. האם חבר-הכנסת בדר ישנו? — איננו. האם חבר כנסת אחר מסיעתו רוצה לנמק את הצעתו? לא.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

מה אומרת ההצעה?

• "דברי הכנסת", חוב' י', עמ' 887; נספחות.

חוברת י"ג, ישיבה קמ"ו, כ"ט טבת תשל"א (26 ינואר 1971)
— חוק החזרת תשלומים (אגרות טלוויזיה) (ארליך, רוזן, קרגמן) —

בצירוף ריבית. לכן גם במקרה זה צריך לנהוג באותה צורה.

אני מבקש לדחות את ההצעה.

הי"ר ש. רוזן:

אני מעמיד להצבעה את הסתייגותו של חברי-הכנסת ארליך.

הצבעה

ההסתייגות של חברי-הכנסת ארליך לא נתקבלה.

ההסתייגות של חברי-הכנסת בדר לא נתקבלה.

סעיף 2 כהצעת הוועדה נתקבל.

הצעת התוספת של חברי-הכנסת בדר

אחרי סעיף 2 לא נתקבלה.

סעיף 3 כהצעת הוועדה נתקבל.

ההסתייגות של חברי-הכנסת בדר

לסעיף 4 לא נתקבלה.

סעיף 4 כהצעת הוועדה נתקבל.

הי"ר ש. רוזן:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק החזרת תשלומים (אגרות טלוויזיה),

תשל"א—1971, נתקבל.

הי"ר ש. רוזן:

הישיבה הבאה — מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

מיליון לירות לערך — כך נאמר לנו — וסכום זה מוחזק על-ידי הממשלה באופן בלתי-חוקי זה למעלה משנתיים.

אני מציע להוסיף בסיפה של סעיף 2 שיש להחזיר את סכום האגרה שנגבה בצירוף ריבית פיגורים כמשמ" עותה בצו הריבית, משום שהממשלה, אשר גובה ריבית, חייבת גם לשלם ריבית בעד כסף שהיא מחזיקה. אני חושב שזה יהיה אך צודק. כלפי האזרח, וגם יהיה דוגמה חינוכית טובה מצד הממשלה, אם היא תראה שהיא לא רק גובה ריבית, אלא גם משלמת אותה.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה, לתשובה.

ישראל קרגמן (יו"ר ועדת הכספים):

אדוני היושב-ראש. רצוני להזכיר לחברי הכנסת, שבחוק החזרת תשלומים (התקנת טלפון וטלקס), שנת-קבל ב-1968, נאמר: מי ששילם בעד שירות מן השירותים המפורטים בתוספת סכום העולה על התעריף הקיים בעד אותו שירות בעת היכנס חוק זה לתקף, זכאי להחזרת הסכום העודף. הכנסת לא החליטה להחזיר את הסכום בצירוף ריבית פיגורים במקרה זה.

אגב, אני רוצה לציין שזוהי יזמה של הממשלה שיש לברך אותה על כך. אף חבר כנסת לא התנדב להציע הצעת חוק במקרה זה, וגם לא היתה פנייה לבית-הדין הגבוה לצדק, אלא הממשלה הגיעה למסקנה שיש להחזיר את הסכומים האלה. אני חושב שהיא עושה טוב, אבל אין לחייב אותה בתשלום ריבית, משום שכאשר קבענו את החזר התשלומים העודפים בעד התקנת טלפונים לא קבענו שיש להחזיר את ההפרש

הישיבה ננעלה בשעה 20.22.